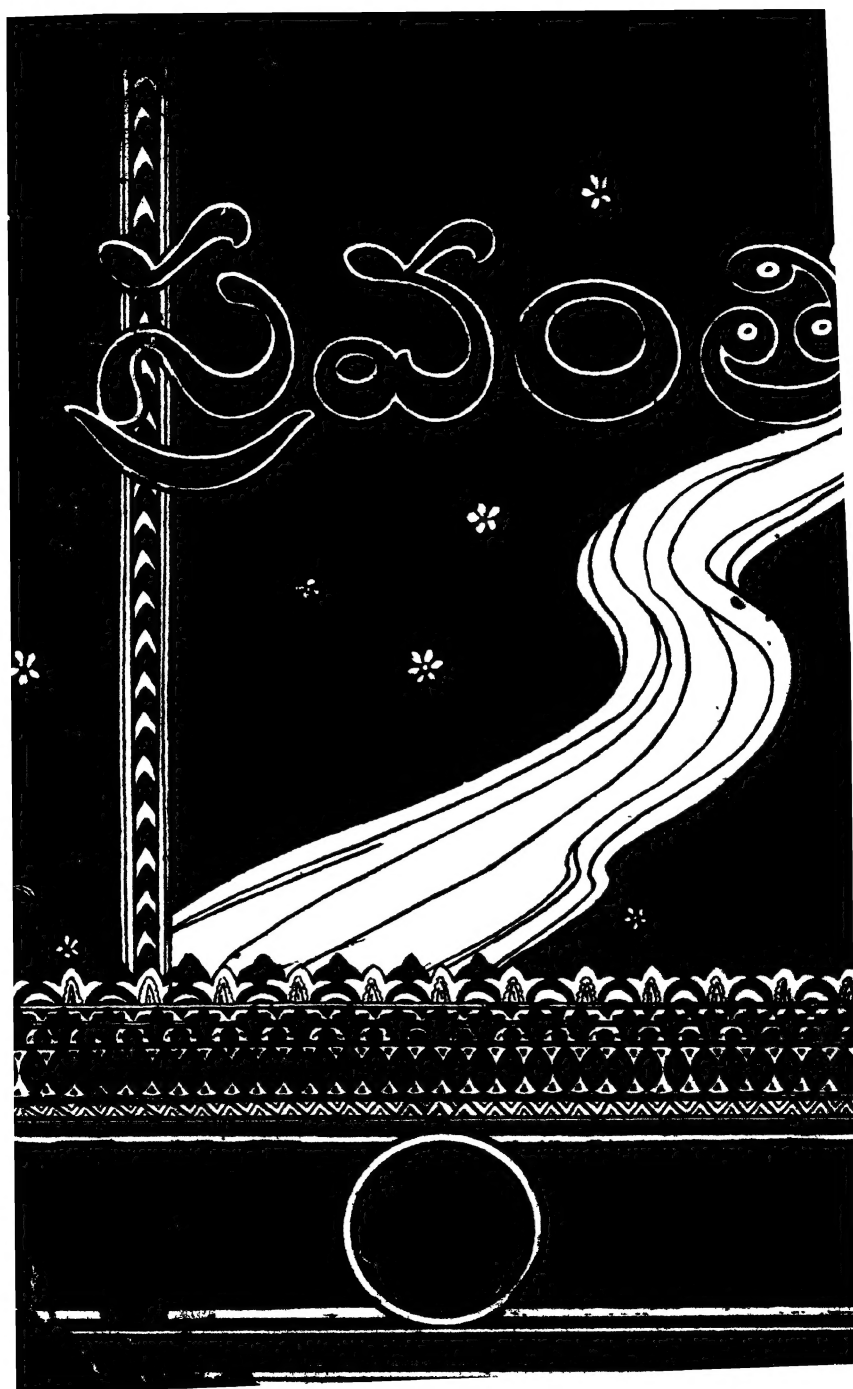

7564

Recommended for use in all the public libraries and school libraries by the
 Director of Public Libraries, Andhra State, Madras, vide. Proceedings
 Dis. No. 30/55 dated 6th January 1955.

శ్రీ చిప్పిప్రాజ్ వేలది సుబ్రహ్మణ్యం

హిందీ ప్రచార సమైక్య సల

మహాబూబునగరం జిల్లా ధృతీయ హిందీ ప్రచార సమైక్యసం
 రాదోవు సవంతుల నెలలో రఘుపతి పేటలో జరుగ నున్నది.
 అహ్మదాన సంఘం ఏర్పడినది. పలువురు పండితులు, కవులు, కళా
 కారులు, హిందీ ప్రచారకులు, గాయకులు సమైక్యసంలో పాల్గొన
 గలరు.

ఈ సంచికలో

సంపాదకీయం

గీతాత్రయి (కవిత)

శ్రీ బి. వి. నింగరాచార్య

విశిష్ట వ్యక్తిత్వంగల కథకుడు పద్మరాజు (వ్యాసము)

శ్రీ డి. రామలింగం

సంవ్యారాగం (కవిత)

శ్రీ వాత్సవ

ఓటమి తరువాత (నాటిక)

శ్రీ చావలి రామచంద్రరావు

కాంతారావు : కాగితాలు (స్కెచ్)

శ్రీ ఆకుల రామచంద్రరావు

ఉబుసుపోక

శ్రీ మంద రామారెడ్డి

తారకం (కవిత)

శ్రీ నదాశివ

మార్కండేయ పురాణములు - మనుచరిత్రము (వ్యాసము)

శ్రీ పల్లా దుర్గయ్య, ఎం. ఏ.

దక్షిణదేశంలో హిందీ వ్యతిరేకోద్యమ స్వరూప మేమిటి :

శ్రీ మోటూరి నత్యనారాయణ

మరాఠీ సాహిత్యము - ఉత్తర మధ్యయుగము (వ్యాసము)

శ్రీ ఎ. వి. దేవుల్ గావ్ కర్, ఎం. ఏ.

పుస్తకసమీక్ష

స్రవంతి - సూచనలు

1. స్రవంతి ప్రతినెల 10 వ తేదీన చందాదార్లకు పంపబడును.
2. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు జరుపునపుడు ప్రతి చందాదారూ తనకు నిర్ణయింపబడిన సంఖ్యనుగూడా తెలియ జేయవలెను.
3. కనీసం మూడునెలలైనా వరుసగాలేనిది చిరునామా మార్పు అంగీకరించబడదు. చిరునామా మార్పును కోరువారు తగినంత ముందుగా కార్యాలయమునకు తెలియజేయవలెను.
4. సమీక్షకు పుస్తకములను పంపువారు రెండు ప్రతులను తప్పక పంపవలెను. పుస్తకములను పంపినవారు వెంటనే సమీక్షను ప్రచురించమని ఉత్తరములువ్రాసి ప్రయోజనం లేదు. వీలువెంటి అన్ని పుస్తకములూ సమీక్షించబడగలవు.
5. రచయితలు తమ రచనలను కాగితమునకు ఒకవైపుననే వ్రాసి పంపవలెను. అక్షరములు సాధ్యమైనంత స్పష్టంగా ఉండడం గూడా అవసరము.
6. తమ రచనలను తిరిగి పంపమని కోరువారు 0-2-0 తపాలా బిళ్ళలు పంపవలెను.

ఏజంటు కావలెను

స్రవంతి పత్రికను ఆమ్ముటకు వికాలాంధ్రలోని అన్ని ముఖ్య పట్టణాలలోనూ ఏజంటు కావలెను.

వివరములకు :

హైదరాబాదు హిందీ ప్రచార సంఘం, 927 రెసిడెన్సీరోడ్,

హైదరాబాదుకు వ్రాయవలెను.

తెలిగ్రామ్: హిందీసంఘ

సంవత్సర చందా

రూ. 2-0-0

ఫోన్ : 4406

విడిప్రతి

రూ. 0-4-0

ప్రవంతి

సంపుటి ౨

అక్టోబరు, 1955

సంచిక ౭

సంపాదకీయం :

సంస్కృతభాష - హైస్కూళ్లు

ఆంధ్ర ముఖ్యమంత్రి గా. శ్రీ గోపాలరెడ్డిగారు ఆంధ్ర రాష్ట్రంలోని ఉన్నత పాఠశాలలన్నింటిలో సంస్కృత భాషను నిర్బంధ పఠనీయ విషయకంగా ప్రవేశపెట్టగలనని అన్ననాటినుండి దేశంలో ఈ విషయమై తీవ్రమైన వాదోపవాదాలు బయలుదేరినవి. పలువురు విద్యావేత్తలు ఈ వాదోపవాదాలలో పాల్గొని తమతమ అభిప్రాయాలను వివరించి ఉన్నారు.

సంస్కృతం దేవభాష అని ఎంతో గౌరవంగా పిలవబడుతూ ఉన్నది. ఆభాష భారతీయ సంస్కృతికి ప్రతిబింబప్రాయంగా రూపొంది ఉన్నది. భారతీయ విజ్ఞాన భాండారమంతా సంస్కృతభాషలో నిహితమై ఉన్నది. అంతేగాక ఈనాడు భారతదేశంలోని వివిధ ప్రాంతాలలో ప్రచలితములైన ప్రాంతీయ భాషలు సంస్కృత భాషాజన్యలే. ప్రాంతీయ భాషలన్నింటిలోనూ నూటికి అరవై వంతులు సంస్కృత శబ్దాలే వాడుకలో ఉన్నవి. కనుక మన జీవితంతో పెనవేసుకొనిపోయిన సంస్కృత భాషను ఉపేక్షించడానికి వీలులేని పరిస్థితిని మనం గమనిస్తూనే ఉన్నాము.

ఇక హైస్కూళ్ళలోని పాఠ్యక్రమాలను చూస్తే అవి విద్యార్థి మనోవికాసానికి ఎంతవరకు ఉపయోగ పడుతున్నవో సందేహించవలసిన స్థితిలోనే ఉన్నవి. ప్రస్తుత మున్న విధానాన్నిబట్టి మాతృభాష, రాజభాష, ఇంగ్లీషు మూడు భాషలను ప్రతి విద్యార్థి నిర్బంధంగా చదవవలసి వస్తున్నది. ఇక నాలుగోభాష సంస్కృతాన్నిగూడా చేర్చే విద్యార్థి నేర్చుకొన గలదా అనేది ఒక సమస్య. వాస్తవానికి ఈ

విధంగా నాలుగేసి భాషలు నిర్బంధం చేయడం నమర్చినీయం కాదు. చిన్న వయస్సు లోని పిల్లలపై ఇన్ని భాషలను నేర్చుకొనే భారాన్ని వేయడం ఉచితం కాదు. ఇంగ్లీషును చొలగించి ఆ స్థానంలో సంస్కృతాన్ని ప్రవేశపెట్టవచ్చును. విశ్వవిద్యాలయాదులలో ఐచ్ఛికంగానో నిర్బంధంగానో ఇంగ్లీషును నేర్పించే ప్రయత్నం చేయవచ్చును. కాని, ఇంగ్లీషును రీసేవేయడానికి విద్యావేత్తలు కొంతమంది వ్యతిరేకిగా ఉన్నారు. కనుక ఈ భాషానమస్యను పరిష్కారం చేసే విధానమే తనపడడం లేదు. ప్రాంతీయ భాషలలో నూటికి అరవైనంతులు సంస్కృత శబ్దాలున్నవని పైన చెప్పిమే ఉన్నాము. ఆ శబ్దాల సుస్వరూపాన్ని తెలుసుకొనడానికి, ప్రాంతీయ భాషలను సక్రమంగా అధ్యసించడానికీ సంస్కృత భాషాపరిచయం అవసరం గనుక ప్రాంతీయభాషా పాఠ్యక్రిమంలోనే సంస్కృతాన్ని గూడా ఒక భాగంగా చేసి వారానికి రెండుగంటలు నేర్పిస్తే కొంత సంస్కృతంతో పరిచయం కలగడానికి తద్వారా ప్రాంతీయ భాషాజ్ఞానాన్ని అభివృద్ధి పరుచుకొనడానికి ఉపయోగకరంగా ఉంటుంది. అంతమాత్రం సంస్కృత పరిజ్ఞానం ఉంటే విద్యార్థి స్థిరపోతుంది. అట్లుగాక సంస్కృతాన్ని ప్రత్యేక భాషగా ప్రవేశ పెట్టడం విద్యార్థులను బాధపెట్టడమే అవుతుంది.

క వి త :

గీతాత్రయి

శ్రీ బి. వి. సింగరాచార్య

౧

అలంకార భారములను
త్యజించెను నా గీతము
మురియ దామె జరీపట్టు
పుట్టమ్మల గురువమ్మన.

నా నీ యైక్యమునకు ఈ
నగ లాటంకములు స్వామి !
నీ నా గుసగుసలను విన
నీపు నగల ఘలంఘలలు.

కవినను నాగర్వము ని
స్గనన లజ్జ కరగి పోవు ;
కవివి నీవే నీ పదముల
కడనె స్వామి ! నా స్థానము.

బ్రతుకు వెదురు గ్రోవిగా, ని
రాడంబరముగ తీరుగ
జోదవికొందు స్వామి ! దాన
పూరింపుము నీ గానము.

౨

ఒక త్రుటి నను నీ సరసను
ఉపవిష్టుని నేయుము నా
కర్తవ్యము తెల్లను ని
ర్వర్తింపెద పిదప స్వామి !

నీ ముఖ మండలము గనక
నా మదికి ప్రశాంతి లేదు
అపధిలేని కృషిసాగర
మం దపార మీ నా కృషి.

వేడి వేడి శ్వాసలతో
వాడుటాకు గలగలతో
నేడు నా గవాక్షము దరి
నాడ వచ్చినది వేసవి.

మొక్కరెల్ల మొగ్గ తొడుగు
పూల చమను కొలుపులోన
వైతాళిక గీతావళి
పాడు మధుసపాళి.

నీ మోలను చూసముద్ర
నిలచి, పొంగు నా నీరవ
సువిశ్రాంత జీవితమున
కంకిర గీతమ్ము పాడ-

నిదియే తగు సమయము మ
న్నింపుము నా వేడ్క స్వామి!

ఒక త్రుటి నను నీ సరసను
ఉపవిష్టుని నేయుము నా
కర్తవ్యము తెల్లను ని
ర్వర్తింపెద పిదప స్వామి !

ఏనెరుంగ స్వామి ! నీవు
గాన మెట్లు పచరించెదో :-
మాన ముద్ర నేను సంధ్ర
మానందావళత విందు.

నా యెడంద దందడించు
నీతో శ్రుతి గలిపి పాడ
గాని, యేమిలాభము స్వా
మీ ! నీ శ్రుతి నా కందదు....ఏనె.

నీ గాన ప్రభాసంగు
నీ గోళమునకు వెలుంగు
నీ గానోచ్ఛ్వాసములే
సాగు గగన గగనాంతము....ఏనె.

ప్రలాపించు నే నేదో
పాటలగునె ప్రలాపములు ?-
అంతు నేను వంటగుమిలి
“హా స్వామీ!” యంచాచ్చెన్న...ఏనె.

నీ పవిత్ర మమరగాన
నిర్దురాళి ప్రవహిల్లును
కొండరాల రాచి, చూసి,
కోసి చీల్చుకొని దుముకుచు....ఏనె.

నిర్భయహాసము, మమరము
నీమగాన మను వలలో
బండిగా గైకొంటివి
స్వామీ! నా బతుగుడెడద !... ఏనె.

— రవీంద్రుని గీతాంజలినుండి.

వ్యాసము :

పిశిష్ట కృత్రిత్వంగల కథకుడు పద్మరాజు

— శ్రీ డి. రామలింగం

నేటి తెలుగు కథానిక చరిత్ర చాలా చిన్నదైనా అతి త్వరగా దీనికొక స్వరూపం ఏర్పడడం, మరి యే ఇతర ప్రాచ్య పాశ్చాత్య సాహిత్యాలతో పోల్చి చూచినా సరితూగగల ఐలాన్ని మన కథానిక సంపాదించడము జరిగింది. ఈ విషయం ప్రపంచ కథానికల పోటీ లోనే విదితమయింది. చెప్పుకోదగ్గ కథలను వ్రాసిన వారిని ఆంధ్రదేశంలో ఒక ఇరవై మందినైనా పేర్కొనవచ్చు. మళ్ళీ ఈ ఇరవైమందిలోనూ ఐదువేళ్ళవరకే లెక్కకువచ్చే ప్రథమశ్రేణి కథకులున్నారు. ఆ ఐదుగురిలోనూ పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారు ప్రముఖంగా చెప్పుకోదగినవారు.

ఆధునికులైన తెలుగు కథకులలో పద్మరాజుగారు విలక్షణుడైన కథకుడు. మాగ్గం, భాష, భావం, కథావస్తువు, శిల్పం అన్నీ వేరుగా ఉంటాయి.

త్యాగి, అతిలోకమైన ధావాగ్ని, తాత్విక సూత్రాగ్ని, మనశ్శాస్త్ర మర్మాగ్ని ఈయన చిన్న కథలో నేర్పుగా చెప్పగలడు. కథావస్తువు ఏదయినా తాను ప్రత్యేకంగా కృషిచేసి, వడుపుతో సాధించిన శిల్పంతో దాన్ని చక్కని కథగా మలచగలడు. సాధారణులనూ మేధావులనూ రంజింపజేయగలడు; కదిలించగలడు; ఆలోచింపజేయ గలడు.

రచన: ద్వారా, రేడా సాహిత్యం ద్వారా తెలుగుదేశంలో ఈయన ఒక ప్రత్యేకమైన వ్యక్తిత్వం పొందగలిగాడు. ఎలా పొందగలిగాడని ఆలోచిస్తే ఈయనలోని సంస్కారం మేధాగత ప్రతిభ మానవత్వాన్ని అర్థంచేసుకునే హృదయం, వీటన్నిటి మూలంగా ఈయనలో వచ్చిన పరిణామం కారణమనిపిస్తాయి. ధారితీయమైన చిత్వం, దానికిరొడు పాశ్చాత్య విధానపు పద్య, విజ్ఞానశాస్త్రంలో పరిచయం, ప్రపంచంలో రాజకీయంగా, ఆర్థికంగా, సాంఘికంగా చలవిషయంగా జరుగుచేరిన సిద్ధాంతాలను, ఉద్బూతాలను, ఆయానాగరికతలను తెలుసుకోవడం, సమాజపరిణామాన్ని తర్క బుద్ధితో గమనించడం, అన్నిటికంటే ప్రాథమికమైన వ్యక్తిత్వ, మానవత్వాన్ని ప్రాతిపదికంగా చిత్రించి చేతువాదంతో అంకితం చేసుకోవడం— వీటన్నిటి మూలంగా పద్మరాజు సాహిత్యవ్యక్తిత్వం టూపొందింది. అందుచేతనే ఈయన కథనా, తదితర రచనలూ మేధావులలోను, సామాన్య పాఠకులలోను సమంగా ఆదరణ పొందాయి. ముఖ్యంగా విద్యార్థులులకు, అందులోను పట్లయమైన జీవితంలోనుంచి పాశ్చాత్య సంస్కారం ఫలితంగా నాగరికమైన ఆధునికమైన జీవితంలోనికి ప్రవేశించిన యువజనానికియన యిక్కిరి అభిమాన పాత్రుడైన సాహిత్యకు డయ్యాడు. లాక్షణికులు నైతం ఈయన రచనలను విధానాన్ని, చెప్పే విషయాన్ని మెచ్చుకున్నారు.

అసలు సాహిత్య ప్రయోజనం గురించి పద్మరాజుగారికి కొన్ని ఆధిప్రాయాలున్నవి. ౧౪ ౧౫వోసమే అన్న వాదాన్ని వారు అంగీకరించరు. మొత్తం మీద సాహిత్యానికి ఒక ప్రయోజనముండాలి. అయితే ఆ ప్రయోజనాన్ని గురించి మాత్రమే అనేక భేదాధిప్రాయాలున్నాయి. సాహిత్యం 'మంచి'ని చేపారా లంటారు అంతా. అయితే ఆ మంచి అనేది ఏమిటి అని పద్మరాజుగారు ప్రశ్నిస్తూ అంటారు: "కొందరికి ప్రాచీన సంస్థలు, ఆ నమ్మకాలు మంచివి. కొందరికి దైవభక్తి మంచిది. కొందరికి ఆధ్యాత్మిక చృష్టి మంచిది. ఎవరెవరు ఏది మంచిదిగా అనుకొంటారో ఆ 'మంచి'ని సాహిత్య ప్రయోజనంగా నిరూపిస్తూ వచ్చారు. మనిషికి షో మంచిది అనేది మానసికమైన విషయం. ముఖభాగాలు తుచ్చమైనవనీ, వాటిమీద మోజుచింపుకుంటేనేగాని మనిషికి ముక్తి లేదనీ చాలా మందికి నమ్మకముంది. కాని వారు వాటికోసమే నిత్యమూ పాకులాడుతూ ఉండడం మనం చూస్తున్నాము. వారి మనస్సులో ఎక్కడో ఈ ముఖభాగాలు లేకపోతే బ్రతికలేమనేటంత గాఢమైన వాచ ఉండితీరాలి. ఎనక తేలిక విషయమేమిటంటే మనిషి వ్యక్తంగా ఏది మంచిదనుకుంటున్నాడో అది నిజంగా అతనికి మంచిది అనే నియమం ఏమీ లేదు. సామాన్యమానవుడికి ఏదిమంచిదో నిజంగా అతనికి తెలియదు. అందుచేత తాత్వికంగా ఏది మనిషికి కావాలో అతని మనస్సుకి ఏదో ముఖ్యమనరామో, ఏది లేకపోతే అలడు సంఘ జీవిగా జీవించలేదో అదే అతనికి మంచి

ఈ దృష్టిలో చూచినప్పుడు మనస్సుయొక్క ఆరోగ్యాన్ని కాపాడడం కంటే ఉదాత్తమైన ప్రయోజనం ఇంకొకటి లేదు. ఆ పంప ముయోజనాన్ని సాహిత్యం నెరవేరుస్తుంది అనేక సాహిత్యం ఉత్తమమైన మానవక్రియలలో ఒకటి అనిచానికి ఏమీ సందేహం లేదు. పద్యరాజుగారి దృష్టిలో - పద్యరాజుగారి కంటే భిన్నమైన అభిప్రాయాలుగల కితకులున్నారు. వారు సాహిత్య ప్రయోజనం గురించి కొన్ని నిర్బంధనలు చెప్పారు. అయితే పద్యరాజుగారు చెప్పినది హేతుబద్ధమైనదిగా కన్పిస్తుంది. మైగాడు దృష్ట్యాంబలో కొంత మనోవైకల్యంకూడా వున్నది. మనకి మోజు ఉన్నంత మాత్రాన్ని ఒక విషయం పంప సత్యం అవాలని లేదని వారింటారు. ఇది ప్రాథమికమైన నిర్బంధం. కాకాచినికి, రచయితలు ఇటువంటి నిష్పాక్షికమైన కాన్ఫ్లిక్టులన్నీ ఉండితం అవాలి. అప్పుడే అతడు చెప్పేవానికి ఒక విలువ ఉంటుంది. మరి ఒక రాజకీయ పేర్లనా, సాహిత్యంకొని పున్న భేదంకూడా ఇదే. రాజకీయాలకూ సాహిత్యంకొని గల అంతరాన్ని పద్యరాజుగారు ఇలా చెప్పారు: "రాజకీయాల్లో లాగి సాహిత్యం సమర్థిమీద నడుపవలసిన ఉచ్చిమం కాదు. పలాని రచించితిర్లు ప్రాయాలని పదిమంది కూర్చొని తీర్మానించిన కాలంకేర మంచి ఉత్తరం రాదు. తక్కిన ఉచ్చిమా లకి గమ్యస్థానం ముందు నిర్ణయ మవుతుంది. కాని ఒక్కొక్క రచయిత ఒక్కొక్క పద్ధతిగా వ్రాసిపోలేనని తరువరిగాని సాహిత్యంకొని హిమం ఉన్నది."

అంతేగాక ఏకాలపు సాహిత్యాన్ని ఆ కాలపు విశ్వాసాలనుంచి విడిచి చూడటం పాటని పద్యరాజుగారి అభిప్రాయం. విశ్వాసాలకు పలుక మారుతుంది. కాని విలువ మారినంత మాత్రాన్ని ఆ విశ్వాసాలు మొదటినుంచీ అన్వేషించాలి మొదటినుంచీ అనిచానికి పేరులేదు. పాత తర్వానికి కొత్త తర్వానికి గల సంబంధాన్ని, వాటి రెంటినీ పరిశీలించవలసిన విధానాన్నిగూర్చి పద్యరాజుగారిలా చెబుతారు:

"ఒక రాజు రాజ్యం చెల్లించుచునే రాజకీయపద్ధతి నడిపి యుగంలో పెగుడుగా కన్పిస్తుంది. ఆతనుకూడా రత్తమాంసాలతో ఉన్న మానవుడని, చేతులు పరిమళాంతరకాదని మనకి పూర్తిగా తెలిసిపోయింది. కాని ఒకానొక యుగంలో రాజు చేస్తున్నకోవడం సహజమని, అనాటి నాగరికతకు అది అవసరమని దానివల్ల సంపదరిత్రమ పునాది అంటూ ఉన్నది అని మనం గుర్తించాలి."

ఈ విధంగా మొదటినుంచీ వీరు హేతువాదంలో వ్యక్తిని, సంఘాన్ని, చరిత్రను మానవప్రకృతిని పరిశీలిస్తూ వచ్చారు. కాబట్టి కవిగూర్చి, సాహిత్యాన్నిగూర్చి, నాగరికతను గూర్చి పడుటి వాడికి స్పష్టంగా చెప్పగల నిశ్చితాభిప్రాయాలు కలిగివున్నారు.

పద్యరాజుగారిలో అనేక పరిణామాలు వచ్చాయి. చెన్న తనంలో సంస్కృతం చదువుకున్నారు. మొదట అణకపెట్టించెచ్చారు. రాధికల్పార్థి భావలు పీరిన కొంత ఆకర్షించాయి. అధునికమైన గేయాలు వ్రాశారు. పీరి "పులిపాట" చక్కని గేయమని కొంచెం విమర్శకులన్నారు. ఆతరువాత ఎందుకోగాని ఉత్తరం మానుకొని గద్దరచనకు పూనుకున్నారు. వీరు కవిత్వం ఎందుకు మానుకోకా అని ఆలోచిస్తే వారే వ్రాసిన ఒక వ్యాసంలో ఇలా వ్రాశారు: "పద్య కవిత్వంలో పెత్తనమయ్యే వాడలన్నీ సామాన్య జీవితంలో పొంగిపోయారు."

పద్యాలలో కవి పరాయవాది దానిని ప్రేమించవచ్చును. నన్నెచోటి వర్ణించవచ్చును. స్వప్నానుభవానికి పద్యరచిత్రం దగ్గరగా పోలివుంటుంది. ఒక్క పద్య కవిత్వమే కాదు. ఊహాప్రధానమైనది, వాస్తవిక భూమికను విడిచి విహరించేది అయిన సాహిత్యాని కంటకీ ఇది పరిశుద్ధి. చివరకు వ్యక్తిగతమైనది. ఎవరిమధ్యకు వారి అవసరాన్ని తీర్చడంలో చివరకు ప్రయోజనం అగిచ్ఛతుంది. కాని వాస్తవిక రచన వల్ల స్వభావాన్ని మనకు వ్యక్తిక రిస్తుంది. ఏకాలమైన అనుభవాన్ని ఇస్తుంది. మనలోనూ మనం చూసే అనేకమంది వ్యక్తుల లోనూ, ఏదో మూల చిహ్నాలు పనిచేస్తూనే ఉన్నాయి మనకు నిహితమి. వాస్తవికత ఊహా వివరాలనుంచి ఎక్కువ పరిణామం సూచిస్తుందని మనశాస్త్రజ్ఞు లందరూ. అందుకనే ఒక మేధావి సాహసించి అన్నాడు - 'మొందుయ్యగారి' అంతరంగకూ పర్యవసాన పడిపోయి గదిరించిన వ్రాసులు పోయింది' అని."

పద్మ రచనను చాటి ఇలా గదిరించిన మూలం రచనాత రచయ వ్రాయసాగారు. అయితే పద్మ గేయ రచనలలో పరికిన ప్రవేశమే పరి రచనా భావం కోసినా, పరిపుష్టిని చేపట్టించి. ఏమి వ్రాసిన రాష్ట్ర రచనలో పద్మని వాడుకుంటే పాదాలు పాదాలు. కొన్ని ప్రతమ శ్రేణికి చెందిన నాటియ వ్రాసారు. అనియ ఏమి నాటికా రచనగానే రావలసినవన్నాడు. కాని తెలుగు సాహిత్యంలో ఆమెను పరిచయంకానే గ్రహించిన స్థానం లభించింది.

పద్మరాజుగారి మొదటి రచన "హరిజనం". ఇందులో "హరిజనం" "మహిమ ప్రమాదం" "మరణం" "పుట్టి" "దానిమిచ్చిన రాత్రి" "కుమారినమా? మానవ స్వభావమా?" "పచ్చెగాలు" "దానిం" అనే రచనలు ఉన్నాయి. "మరణంమా? మానవ స్వభావమా?" అనే రచన చివరకున్న ఆవిధానిమొదట యువకుని చూపించే రంగులు, నాగరికతలోపాలు చివరకు పాదా పున్నప్పటికీ పుట్టించిలో పుట్టించిలో మానసిక వాస్తవం చూపబడ్డాయి. "పుట్టి" అనే రచనలో పుట్టించిలో అల్లుడు పుట్టించారు వెళ్ళితే అరిగికి రిగికి ఊహా సందిశా సందిశా ఉన్నాయి. "హరిజనం" గొప్ప రచన. కొందరు పుస్తకాలు చీల్చి ప్రసూపి సానిటరీలలోనే ఉత్తమ రచనలో ఒకటిగా ఎన్ను కున్నారు. సమాజంలో హరిజనం సాంఘికంగా, ఆర్థికంగా, నాగరికతర్యా ఒక తరహాకి చెందినవాడు. ఇంత చిన్న రచనలో పద్మరాజుగారు ప్రసూపిపుట్టించి వారి జీవితాన్ని, అందు లోని హాస భావాలనూ సమాజంగా సమంజసంగా చిత్రించారు. వాళ్ళకు కోపం వచ్చినా, ఈసు కలిగినా ఎగా వ్యవహారిస్తారో చూపించారు. రచనకి శిల్పంలోను, ఊహలోను, సంకేతానికి విలువ కట్టకంలోను పరిపూర్ణ సమానస్థానం ఇవ్వాలంటే ఈ రచన మంచి ప్రమాదమని, ఇది రచనాదు. ఓరంమైన ఖండకావ్యమని ఒక ఎమర్సన్కు అన్నాడు. నిజంగా చివరకు పుట్టే కావ్యంగానే పుంటుంది. కూర్చుని పనిచేయడాన్ని పద్మరాజుగారు చిత్రించిన చిత్రం చిత్రకాయడి శిల్పాన్ని మించింది. "తెల్లు అలసదతో నీసంగా నింబడి ఆకాశంలోకి చూస్తు న్నాయి. రోం పదో చేసిన రమ్మకి శివ అనుభవిస్తున్నట్లు చీసంగా పుంది. అయినా చెట్లమీద ఆకులు ముదురుతున్నాయి. గోధుమరంగు పోలాల్లో అంగుడింగు ముదురు ఆకుమట్ల పుట్టి పుట్టగా పనిచేయతున్నాయి. గాలిలో మెల్లనిదాహం వ్రాసుల్ని మత్తులో ముంచి

తోంది. కావుమనలేక నోరార్చుకుని కాకులు ఒంటికిన్ను చూపులు అటూ ఇటూ చూస్తున్నాయి. కూలివాళ్లు చిందిచిని గిన్నెలు మెల్లగా కడుక్కున్నారు. గట్టమీద ఉన్న చింతచెట్టు మొదట్లో చుట్టూ కూర్చున్నారు. తలగుడ్డలలోనించి, రొండినించి పొగాకుతీసి కొంచెం పిగ్గతో తడిచి చుట్టలు చుట్టుకున్నారు." అప్పట్లో, వాతావరణం కిగ్గకు కట్టినట్లుగా లేదా ?

పల్లెయిం సహజమైన జీవితాన్ని గురించి వ్రాసిన రచయితలలో పద్మరాజుగారిదే అగ్రస్థానం. పల్లెయింను గూర్చి పద్మరాజుగారిలో అవాస్తవికమైన అంచనాలు లేవు. పల్లెటూరి డ్రైరులో మనిషికుండే రుచిమంతు అన్నీ ఉన్నాయి. వారు చదువుకున్న వారినే తప్పిల్లు చేస్తూ కాని నిష్టపాటు. ఇదే పద్మరాజుగారి భావం. వీరి "కూలీజనం" రచన సంపుటానికి బులా మొదట సుబ్రహ్మణ్యంగారు పరిచయ వాక్యాలు వ్రాస్తూ "నేను పరి గున్నంత వరకు పల్లెజీవితం గురించి సహజంగాను, అభిమానంగానూ తెలుగు భాషలో వ్రాసే ప్రాంత రచకులలో పద్మరాజుగారే ముఖ్యుడిని నా ఉద్దేశం. ఆయన మని రచనలలోకిల్లా చాలా శక్తిమంతుడని నేననుకుంటూ వుంటాను" అన్నారు. ఈ అభిప్రాయం వారు వెలువరచి దాదాపు ఐదేకాదశం కావస్తున్నది. అప్పటినుంచి రచనకుగా పద్మరాజుగారు అందుకున్న ఖేదాలు వారిలోకిం పరిగిసినవే.

పద్మరాజుగారు రచకులుగా ఒక విశిష్ట వ్యక్తిత్వంగలవారనడానికి వారి "ఎదురు చూస్తున్న ముహూర్తం" రచితాత్మకం. ఈ రచన చదివిన రయవార చాలాకాలం వంతు దాని impression నామె అలాగేవుంది. నిజం చెప్పాలంటే ఆ కథలోని ముఖ్యపాత్ర శాంత లాంటి మనిషి పుస్తకమైనా ఉన్నట్లుగా అని రచిచేసిన నాటినుంచి ఇంతవరకూ చూస్తూ వచ్చాను. ఆమెలోని కొన్ని లక్షణాలు గల మనుషులు నాకు కొందరు లభించారు. కాని దాదాపు షార్తగా అటువంటి మనిషే అని చెప్పగలిగినవారెవరూ నాకింతవరకు సందర్భ పడ లేదు. అందుచేతనే కాదా, ఆ పాత్ర నాలో ఒక typical స్త్రీలా సర్పిస్తోంది. ఆ పాత్ర జ్ఞాపకం పెచ్చించిందే అదా మహిమ సగృహ అనిపిస్తుంది. ఉత్తమ పదానికుండవలసిన లక్షణాలనుగూర్చి పలువురు రచకులు పలుపదాలుగా చెప్పారు. ఒక పర్యాయం కొంతజటిగంటి కుటుంబరావుగారునుకొంటాను, పడున్నారంటే "ఉత్తమ పదానికుండవలసిన లక్షణాలు అనేక మున్నాయి. రచించివిన తరువాత అది ఒక కొత్త అనుభవంగా రోచితే దాన్ని మంచి రచనగా పంచవచ్చును. రచించివిన తరువాత భావం లంతటితో అగిహా మన ఆలోచన ఇంకా వంతుదూరంపోతే దాన్ని మంచి రచనగా పంచవచ్చును. అయితే ఒక పర్యాయం చదివిన రచన మరొక పర్యాయం చదివిననే కాక పాఠకుడిలో లభించిందంటే దాన్ని ఉత్తమమయిన రచనగా పంచవచ్చు." —ఈ ప్రధానాన్ని ఒట్టి "ఎదురుచూస్తున్న ముహూర్తం" రచకు విలువ రట్టి సట్లయితే తెలుగు పదానికా నాటాల్లో ఉత్తమమయిన చాలా రాష్ట్ర రచనలో ఇది ఒకదనిపిస్తుంది. ఇందులో ప్రధానపాత్ర శాంత చిత్రమైన ప్రవృత్తిగల యువతి. లక్ష్మీన జనాభాంతు దానిని పై తరహాకి చెందిన వ్యక్తిని ఆమె గట్టి నమ్మం. తను చాలా అంద గిత్తన ఆమె అభిప్రాయం. కాని ఆ విషయాన్ని పలుగురికి తెలియజెప్పాలనే కుటూహలం రేచిపోవడమే ఆమెలోని గొప్పతనం. ఆమె పప్పుచూ దేసకోసమే ఎదురుచూస్తు

తన జీవితాన్నంతనీ తాడుచూచు చేనే సంఘటన ఎప్పుడో ఎలాగో ఏదో వస్తుందని, అది అతి రోకమైన అనుభవం అవుతుందనీ ఆమె గట్టి నమ్మకం. ఆ సంఘటన ఎలాంటిదో ఆమెకు తెలీదు. కాని దానికోసం ఆమె సిద్ధమూ నిరీక్షిస్తూ వుంటుంది. ఆమె కాలేజీలో ప్రవేశించిన తరువాత ప్రతివ్యక్తిలోను, ప్రతి సందర్భంలోను ఈ సంఘటనకోసం వెదికింది. కాని కాలేజీ వదలిపోయాకా ఆ యుహూర్తం చూత్రం రాలేదు. తరువాత మామూలు పద్ధతిలో ఆమె పెళ్ళి జరిగిపోయింది. వధుడు వైద్య పరీక్షకు చదువుతున్నాడు. ఆమె కాపురానికి వెళ్ళింది. తన భర్త వల్లీ మగవాడని ఆమె ముందే నిశ్చయించుకొంది. పెళ్ళిలోనే పరుని రమ్మడు వెంటటం ఆమెను కొంత ఆకర్షించాడు. అతను చాలా సరదాగలమనిషి. ముఖ్యంగా అద వాళ్ళలో అరిచు చాలా చనువుగా ప్రవర్తిస్తూ ఉంటాడు. ఉప్పుని పువ్వులా రాస్తాడు. కాలేజీలో అరిచికి, ఓ కిరస్తానీ అమ్మాయి సంబంధంవుందని శాంత తన రోడిపోయిందారా వింటుంది. అప్పటినుంచే అతనంటే ఆమెలో ఒక విధమైన ఆకర్షణ, ఓ విధమైన అసహ్యమూ కలిగాయి. మద్రాసులో భర్తతో కాపురం సుఖంగానే గడచిపోతూవుంది. అయినా ఆమెలో ఏదో రీరని వ్యధ. ఈ జీవితం ఆమెకు సంతృప్తికరంగా లేదు. కాని ఎలా మారితే తనకు దాగవుంటుందో ఆమెకు స్పష్టంగా తెలీదు. అప్పుడే ఆమె వెంటటం ద్రాసిన కొన్ని పత్రికల్ని చదువుతుంది. అన్నీ మగవాళ్ళూ, అదవాళ్ళూ ప్రేమా - అవన్నీ వెంటటానికి అనుభవమైన విషయాలప్పటికీ కాదో తెలుసుకోవాలని ఆమెకు మనసులో పుకాహలం. ఒక్కొక్కరికీ చదువుతూ వుంటే అతనికి అనేకమంది అదవాళ్ళతో పరిచయం ఉండి రీరాని అనుకుంది. 'ఇటువంటి అపసీతి పత్రికల్ని సంఘం ఎందుకు చూపుమాపడు' అని ఆమె భర్తతో వాదిస్తుంది. చివరికొక రోజు వెంటటం వారింటికి వస్తాడు. శాంతభర్త హాస్పిటల్ డ్యూటీకి వెడతాడు. రాత్రి ఆమె గదిలోపల వుంటుంటుంది. అతను పక్క హాలులో. అతను కపట్రాసుకోవడానికి రోపరికొచ్చి పెన్ను తీసుకుంటాడు. ఆ అలికిడికి ఆమె లేస్తుంది. అసలామె నిద్రపోలేదు. ఎన్నో విషయాలు - జరిగినవీ, జరగవలసినవీ ఆమె మనిషుల్లోకి వచ్చిపోతున్నాయి. కథలో ఈసన్నివేశంలోనే ఇద్దరికీ మొదటిసారిగా సంభాషణ జరుగుతుంది. అదికూడా సుదీర్ఘమైన సంభాషణ. కథ ఈ ఘట్టంలో రసవత్తరమైన climax కు చేరుకుంటుంది. శాంతి లక్షణాలను వెంటటం ఇదివరకే దాగా గ్రహించి వున్నాడు. ఆమెకూడా వెంటటం చేష్టలను ఎరిగి అతనంటే సచ్చీలుడు కాదనే ఒక అభిప్రాయం కలిగివుంది. వెంటటం సినీ ఒకానొక పథమగుర్చి వారిద్దరికీ వాగ్యవాదం జరుగుతుంది. అంతలోఒకామె వుంది. ఆమె ఉత్తమ ప్రేమను వాచిస్తుంది. ఆ ప్రేమ ఆమెకు కుంగితమయ్యే పరిస్థితులలో దాన్ని అందుకోదానికి ఆమెను సాహసం చాలదు. అనేకులు ఆమెకు చాలా అప్రతిష్టే పరిస్థితులు ఏర్పడితాయి. నిజమయిన అనురాగం ఎప్పుడూఫలోన్ముఖంగా అవుతుందో ఆశంబో ఆమె దాన్నుంచి తొలగిపోతుంది. చివరికి ఆమె క్రీస్తుమతం స్వీకరించి బ్రహ్మచారిణి అయి వృద్ధాప్యం వరకూ ఒక బడిలో ఉపాధ్యాయనిగా పనిచేసి చివరికి చచ్చిపోతుంది. ఆమెలో ఆమె అతి కఠినంగా మారిపోతుంది. దయా, దాక్షిణ్యమూ ఆమెలో

యూవనాన్ని ప్రేమనీ చూస్తే ఆమెకు ద్వేషం ఏర్పడుతుంది.

అమెరికీ లక్షణాలు చనిపో పున్నాయేమోనని కాంతి అనుమానం. పెళ్ళి చేసుకొని కామరాలు చేస్తున్న శ్రీలంఛిలోనూ ఆ లక్షణాలున్నాయని వెంటటం వాదం. అతను తన విషయాన్ని గూర్చి చాలా ఒకరినిగంగా చెప్పుకుంటాడు. తన శరీరానికి మనస్సుకీ పెళ్ళి సరిపడదు, కాని సంఘంలో పెళ్ళిచేసుకుంటేనే పురుషుడికి గౌరవస్థానం. అది లేకుండా చేరే విధంగా రిటగుటావుంటే సంఘం దృష్టిలో అరిగి చెప్పబడు. అయినా వెంటటంవాదం ఇది. మనస్సుని ఆపుకో గలిగితే పెళ్ళిమాత్రం ఎందుకు? మనస్సుని ఆపుకోగల మనుషున్నవాళ్ళు ఆలాలేని వాళ్ళని చూస్తే ఎందుకు అసూయ పడాలి? ఎఫలో ఈ దృశ్యంలోనే చివరి కామె లక్షణాలన్నిటినీ అరిగి చెప్పేస్తాడు. "హెమ్యురిస్టం చూస్తే ఒకమూల మీకు భయం, ఒకమూల కుట్రాలం. అంచేత మీరు ఎటుగా బయట; మీకుట్టు స్కూల ఉన్న వాళ్ళని ఎటుగా బయట పెట్టు. నేను పెట్టి పెట్టిచారినని విన్నావు. పెట్టిరావడంలేదు నీ అందానికి ముగ్ధులవైపోరా సమయం వచ్చింది. నేనలా ప్రవర్తించుకోవాలనిపించింది" అంటూ ఇంకా అరిగి చెప్పుచూపుంటే ఆమె దాన్ని అంగీకరిస్తూనే "అదేకాదు, నీ కథలో శ్రీ లాగా అయిపోతానేమోననే భయం వేసింది. ఏదో ఒక కానిపని చేస్తే ఆదెట్టుతో మనస్సు రెండుగురుకు చినిపించింది. కాని సాహసం చేస్తోంది" అంటుంది. ఆమెలో ఏదో అర్హత ఉన్నట్టు అతనూ ఒప్పుకుంటాడు. అందుచేతనే ఇంక అర్హత ఉండవలసి ఇద్దరికీ మంచిది కావని చెబుతూ నిష్క్రమిస్తాడు. అరిగింటే ఆమె కిచివలసన్న అభిప్రాయాలు ప్రమంగా మారిపోయాయి. కాని స్పృహనిచ్చిగా పడుపంటి లక్షణాలు తనలో పున్నాయని ఇంతకాలం వరకూ స్పష్టంగా తెలుసుకోలేక పోయిందో అనిపిస్తే ఆమెకు చివరకు అవగతమై తన వ్యక్తిత్వాన్ని గూర్చి చివర తెలియబడనే రాసు నిర్మించుకొన్న ప్రపంచం ఆమె గుర్తించగలిగింది. సమాజంలో పెచ్చుమైన ప్రవృత్తులుగల శ్రీపురుషులుంటారనికాని ఈ కథ అద్విరీయమైన సందర్భం. ఎఫలో ఏదో పాత్రలున్నవి. శాంతి, కారేజీలో ఆమెకు పరిచయమైన వ్యక్తులు, ఆమె భర్త లక్ష్యకాంతరావు, అత్తగారు, మామగారు, తోడికోడళ్ళు, వెంకటం, కారేజీలో అతన్ని ప్రేమించిన కిరస్టాస్ అమ్మాయి మొదలైన వారంతా. వీరేగాని కథా నిర్మాతానికి సందర్భాధికంగా వెంటటం వ్రాసిన కొన్ని కథలలోని పాత్రలు. ఆపాత్రలు ఆపాత్రల లక్షణాలు విస్తృతంగా పేర్కొన బడ్డవి. ఇన్నిటి మధ్యకూడా ఎఫను dominate చేసింది కాంతి, వెంకటం పాత్రలే. ఈ కథలో ప్రత్యేకంగా చెప్పవలసిన మరొకవిషయమేమంటే పాత్రల కథాంతరాల చిత్రణ కోసం, ఎఫను మంచదంకోసం ఇందులో ఎన్నుకొన్న ప్రతి సన్నివేశం పారకుడిలో అత్యంతమైన ఆసక్తిని కలిగిస్తుంది. పద్మరాజుగారు ఆ కథాంతరం చాలా సంక్షిప్తంగా చెప్పారు. అలా సంక్షిప్తంగా చెప్పబడే tempo ఎక్కడా దెబ్బ తినక చివరిదాకా కథ రాణించింది. సంభాషణలు crisp గా, విభాగవానికీ Suggestive గా పున్నాయి. పాత్రలచేత అనిపించిన మాటల్లో ఒక్కటి అనవసర మనిపించదు. వైగా ఏమూడైనా లొరిగినై సన్నివేశానికి లోటుకూడా కలుగవచ్చు. ఇతర భారతీయ భాషలలోకి అనువదించి, తెలుగులో ఇటువంటి కథ ఒకటి ఉన్నదని దేశీయులకు చెప్పవలసినది సమాజానికి "ఎదురు చూస్తున్న ముహూర్తం" కథ.

ప్రపంచ కథానికల పోటీలో పద్మరాజుగారి “గలివాన” కథ రెండవ బహుమతి పొందింది. దీనిలో కథానికా రచనలో భారతదేశం ప్రతిభ వెల్లడి కావడమేగాక విశ్వసాహిత్యంలో తెలుగు కథానికకు గల స్థానం విదితమయింది. పద్మరాజుగారు ఈ కథను పోటీకి పంపేటప్పుడే దీనిలో ఉత్తమ కథానికకు ఉండవలసిన లక్షణాలున్నాయనీ, ఏదో బహుమతి రాకపోదనీ ఆశించారు. భారతదేశం యొక్క మొత్తంలో ఈ కథ రెండవదిగా రావడంతోచే ప్రపంచ పోటీలో కూడా ఇది నెగ్గుతుందనే నమ్మకం వారి కేర్పడింది. అంతే భారతదేశ కథలను గూర్చి వారికిగల అభిప్రాయం అది. వారి ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పోటీ ఫలితం ధృవపరచింది. “గలివాన” కథలో విహేమియరిజం చూపబడిందనీ, పరిస్థితుల ప్రధానంవల్ల మానవుడు ఎలా ప్రవర్తిస్తాడో చూపడమే ఈ కథానిక ముఖ్యోద్దేశమనీ కొందరన్నారు. అయితే ఇది భారీగా నిజంకాదు. కేవలం స్థూలదృష్టిలో చేసిన పరిశీలన మాత్రమే ఇది. “గలివాన” ఒకటికే రెండుమార్లు చదివి బాగా ఆలోచించ వలసిన కథ. ఒక పర్యాయం మద్రాసులో ఒకానొక కళాశాలలో ఉధా రచయితల సమ్మేళనం ఏర్పాటు చేయబడింది. అప్పుడు ఒకరు “గలివాన” కథలో వైవిధ్య మేమిటనీ పద్మరాజుగారిని ప్రశ్నించారు. అందుకువారు “అది కథలో తెలియజేయడానికే వ్రాసినప్పుడు, చదివినా చిరిగి అదేమిటి అని అడిగితే ఇప్పుడు చెప్పడంకూడా సాధ్యం కాకపోవచ్చు” అన్నారు. నిజంగా ఈ కథనుగూర్చి కథకుడు గాని లేక విమర్శకుడుగానీ చెప్పడమంటే అదొక గ్రంథ మవుతుంది. పాఠకుడే దీన్ని మరింత బాగా అర్థం చేసుకుంటాడని నాభావం కూడా.

ఈ కథలో ప్రధానపాత్ర రావుగారు తమ జీవితంలో కొన్ని నియమాలను పాటించాలని నిశ్చయించుకొన్న వ్యక్తి. వాటిని అతిక్రిమించకుండా వుండగల సాహసం ఆయనకు వుంది. నీతి నియమాలను గురించి ఆయనకు విచ్చి పట్టుదలలేదు. కాని మనిషిని దిగ్భదానికి కొన్ని నియమాలు ఉండితీరావని ఆయన అభిప్రాయం. రావుగారు ఆలా నియమాలకు బద్ధుడయిన వ్యక్తి అయినా ఆయనా మానివుడే. ఆ మానివత్వం ఆయన తన నియమాలకు అనుగుణంగా వ్యవహరించేటప్పుడే ఒక్కొక్కప్పుడు కొద్దిపాటి ఉల్లంఘనలద్వారా వ్యక్తిమవుతువుంది. తన పిల్లల హృదయాల్లో ఉండే కోరికల ఎడల ఆయనకు సానుభూతివుంది. ఆ కోరికలు తీరడంకూడా వాళ్ళ హృదయ పరిపాకానికి అవసరమని ఆయన అభిప్రాయం. అసలు అనేక విషయాలను గురించి ఆయనకు రీప్రమయిన అభిప్రాయాలున్నాయి. ఆయన వేదాంతి. వక్త ఆయనకొక నిర్ధారతం వుంది. వేదాంతం జీవితంతోచే, జీవన విధానంతోచే, వ్యక్తికి సంఘానికి ఏర్పడే రకరకాల సమస్యలతోచే అనుబంధించి వుంటుందని ఆయన వాదం. వేదాంతానికి మరదానికి నిశితమయిన మానవానుభవాలకీకూడా అతీతమయిన విషయాలలోగాని ఏమీ సంబంధం లేదు. ఇటువంటి అభిప్రాయాలగల రావుగారు రైల్వే ప్రయాణం చేస్తున్నారు. మార్గ మధ్యంలో తుపానులాంటి గాలివాన వచ్చింది. ఏవో క్రూరశక్తులు విజృంభించి మానవుడు నిర్మించినవీ, దేవుడు సృష్టించినవికూడా భూమిమీద లేకుండా రూపుమాపడానికి పూనుతున్నాయి అనిపిస్తోంది. ఆ గందరగోళంలో మనః స్థయిర్యాన్ని చేకూర్చే వేదాంతమేదీ రావుగారు అటువంటి సందర్భంలో ఆయనకో ముష్టిమనిషి తటస్థుడైంది. చాలా

చిత్రిమయిన మనిషి. వయస్సు ముప్పైపండ్లుంటాయి. ఎవరినైనా సరే ఆమె కిందా మీదా పెట్టేయగలదు. ఆమెకు మనసులో అంతలోతుగా ఇష్టాయిష్టాలు లేవు. జరుగుతున్న క్షణంతోనే ఆమెకు సజీవమయిన అనుబంధం. గడచిన కాలపు స్మృతుల బరువుగానీ, రాబోయే రోజులు గూర్చిన ఆశలుగానీ ఆమెకు లేవు. ఆమెనడవడి నిష్టియందే సూత్రాలాడేవు. సూత్రాలలో విడినిషేదాలనులే లేవు. నిత్యమూ ధర్మాధర్మ చింతతో బాధపడే అంతరాత్మగానీ, నాగరికులకు సహజమైన సంక్లిష్ట మనస్తత్వంగానీ ఆమెకులేవు. తను ఎన్నడూ ఎరగని మగవాడిక్కూడా ఆమె శరీరాన్ని అర్పించి తేలికైన మనస్సుతో సుఖించగలదు. ఆ మనిషికి రావుగారు వైయలో ఓ దమ్ము ఇవ్వడానికి కూడా నిరాశరించారు. దిచ్చమెరుకొనడం మీద రావుగారికి సానుభూతిలేదు. కాని ఆయన వైయ విగవలనివచ్చేసరికి ముష్టిమనిషి తప్ప ఆయన పామానులు దించేవారెవరాలేదు. రాత్రి అంతా ఆయన నైషధ వెంటింగరూంలోనే గడవలసివచ్చింది. గాలివాన ఇంకా ప్రవమవుతోంది. ముష్టిమనిషి ఛాలిచేహాన్ని చూస్తే ఆయన కనహృం. కాని ఆ భయంతరమైన రాత్రవేళ ఆమెతోడుగా వుండడమే గొప్ప విషయం అనిపించిందాయనకు. గాలివెల్లుడు గిది తలుపులు దూడి పడిపోయాయి. రావుగారు ఒక్క గంతువేసి ముష్టి ఆమెను కౌగిలించుకొన్నాడు. ఆయన ఆ పాపమస్త్రం వణకిపోతున్నాడు. ఆమె కౌగిలింప వెచ్చదనం ఆయనకి ప్రాచావసరం. మరేమీ అలోచించే స్థితిలో లేదు. ఈ దృశ్యంలోనే పర్యరాజుగారు ముష్టిమనిషిచేత ఒక్కమాట అనిపించి భారతీయ కథానిక కుండవలసిన ఉదాత్తతను, పవిత్రతను కాపాడారు ఆ మనిషి అంటుంది: “బాబుగారికి చక్కని కూతుళ్ళుంటారు యింటికొది. బాబుగారు ఆరినీ తలచుంటున్నాడు.” ఈ మాటలని, ఆమె తన గొడవకూడా చెప్పుకుంటుంది. ఒక మానవహృదయంలోంచి వెలువడ్డ ఆ అవేదన వింటూంటే ఆయన హృదయంబట్టూ పెట్టుకున్న గోచరిస్తూ మాయమయ్యాయి. భయంకరమైన ఆ వాతావరణంలో ఇద్దరి శరీరాలు అలసి విశ్రాంతికోరి నిద్రపోయాయి. గాలివాన తగ్గింది. ఆయనలేచి చూస్తే ముష్టిమనిషిలేదు. జేబులో తన పర్పులేదు. గదిలోనుంచి వైటి కొచ్చి టికెట్లు అమ్మేగిడిలో చూస్తే ఆ మనిషి సామానుకింద చచ్చిపడిపోయివుంది. రావుగారికి చిన్న పిల్లవాడవలె పర్పువచ్చింది. ఆమె చేతిలో ఆయన పర్పువుంది. తన పర్పు దొంగిలించినందుకు ఆమెను ఆయన మనసులో చూడ దూషించలేదు. పైగా ఆమె మృత్యు వాత పడ్డందుకు ఆయన తనకు మిగిలిన ఒక్క అనందమూ పోయినట్టుగా బాధపడ్డాడు. ఆమె చిలిపితగాలు కొండెతగాలు ఆయనకు ప్రేమపాత్రాలయ్యాయి. ఆయనలో లోతుగా మాటుపడివున్న మానవత్వాన్ని ఈ జీవి వినిపింపజేసింది. ఆమె చేతిలోనుంచి పర్పురీసుకోవడానికి ఆయనమనసు వొప్పలేదు. తనకు సంబంధించినదేదో ఒక చిహ్నం ఆమె శరీరంలో వుండిపోవాలని ఆయనకు అనిపించింది. కాని ఇతరులు ఆమె దొంగతనం చేసిందని అనుకుంటే ఆయన భయింపలేదు. తనుకనే ఆపన్నలోనుంచి తన పేరుగల కార్డు రీసుకొని అక్కణ్ణంచి వెళ్ళిపోయాడు.

మానవులు ఏర్పాటు చేసుకొనే వీతి వియమాలకి, వాటికి అనుగుణంగా వారు సంఘరించే వైఖరికి అవేవీలేని ప్రాథమికమైన మానవత్వానికి వుండే అంతరం “గా”

వ్యక్తి కరించ బడింది. కొన్ని నీతి నియమాలతో వ్యవహరించడం నాగరికత అనీ, అవి లేక పోవడం అనాగరికత అనీ సాధారణంగా బోధించు అనుకుంటుంది. జీవితం సుఖంగా మిట్ట పల్లాలు లేకుండా సాగిపోతున్నప్పుడు మానవుడు చిత్రమైన ఆచారాలు, అలవాట్లు ఏర్పరచు కుంటాడు. జీవితాన్ని గురించి అమితమైన ఉత్సాహంతో మాట్లాడుతాడు. కాని అదే జీవితం భగ్నమయ్యే పరిస్థితి వచ్చినప్పుడు తానేర్పరచుకొన్న నియమాలు ఎంతటి హాస్యాస్పదమైనవో అతనికి తెలుస్తుంది. నాగరికతా భావనలో, సంప్రదాయంలో ఆచార వ్యవహారాలలో, స్థితి విలువలలో, ధర్మచింతలో, వేదాంతంలో, కట్టుబాట్లలో ఒక మానవుడికి మరొక మానవుడికి గల అంతరం, ఒక జీవితానికి మరొక జీవితానికి గల వైరుధ్యం కన్పిస్తుంది. కాని ఇవేవీ ఊహకు రానప్పుడు ఒక ప్రాణికి కావలసింది మరొక ప్రాణి ఉనికి; ఆప్రాణి ఆప్యాయంగా చూపే ఆదరణ. మానవత్వ వాదానికి "గాలివాన" ప్రబలమైన దృష్టాంతం. ఇందుకు పద్మ రాజుగారు కథలో ఎన్నుకొన్న పాత్రలు రావుగారు, ముష్టిఅవిధానిగిపోయినవి. చిన్న కథ అయినా రావుగారి వ్యక్తిత్వం, ముష్టిమనస్సు వ్యక్తిత్వం సమంగా వివరించిన బద్ధవి. అసలు ఈ కథయొక్క Conception - ఊహించడం - మన కథా సాహిత్యంలో ఒక కొత్త ప్రోవ రొక్కినట్లుగా కన్పిస్తుంది. కథలో కొంత పాశ్చాత్య ప్రభావం లేకపోలేదు. అయితే ముఖ్యమైన పాత్రలు, ఆపాత్రల పూర్వరూపాలు, వాటి ప్రవర్తనలు, కథా సంఘటన, చివరికి పరిణామసానం చూడ దేశీయంగా లేదని అనిరేము. అదినుంచి అంతందాకా ఏక దిగిని చదివే బట్టు జేసి చదివిన తరువాత ఎంతటి కులాసా మనస్సు అయినా ఒక్కొక్కరినీ దైరాగ్ర్యంపొంది మానవ జీవితాన్ని గూర్చి దీర్ఘంగా ఆలోచింపజేసే కథ "గాలివాన." వ్యక్తికి, వ్యవస్థకి అడుగుని ప్రవహించే ఒక సనాతనమయిన సాంస్కృతికమయిన జీవము ఆ వ్యక్తిలో వ్యవస్థలో పద్మరాజుగారు ఈ కథ ద్వారా చూపించ గలిగారు.

కథలో ఆదిర్యాలకోసం వ్యక్తులను సృష్టించడం, లేదా సామ్యవాద సిద్ధాంతాలు నిరూపించాలనే సూత్రం పద్మరాజుగారికి ఇష్టంలేదు. ఆ విషయాన్ని వారు స్పష్టంగా చెప్పారు. ఒక వ్యాసంలో, ఆదిర్యాలకోసం వ్యక్తులను సృష్టించడాన్ని వారు ఐలహీనత అంటారు. అవి ఆదిర్భూత చిత్రాలు మాత్రమే. వాస్తవికతలుకావు. అసలు కథకుడు కథలోని ఒక పాత్ర యెడల సానుభూతిని మించిన భక్తి గౌరవాలు కనబరిచి నట్లయితే కథ తేలికై పోతుందంటారు వారు. అదుద్య ఆంధ్ర దేశంలో కథలో సామ్యవాద సిద్ధాంతాలు, ఇంకా ఇతర సిద్ధాంతాలు నిరూపించాలనే సూత్రం ఒకటి విరివిగా తలచుకుంది. ఆ విషయమై పద్మరాజుగారి ఆవిప్రాయం ఇది : "కథకుడు సామ్యవాది కానిక్కరలేదు. అసలు ఏవాదీ కానక్కరలేదు. అతడు సంఘ వ్యక్తిగా సామ్య వాదాన్ని గౌరవించ వచ్చును. కాని కథలో ఒక ధనవంతుణ్ణి దుర్మార్గునిగా చిత్రించినందువల్ల సామ్యవాదానికి గొప్పదనం రాదుగదా, కథలో విలువ చచ్చిపోతుంది. ఇందుకై గోరీ రచనలు తార్కాణాలు. అతని దృష్టి విశాలమైన, అవ్యక్తమైన మానవ ప్రపంచాన్ని సూక్ష్మంగా పరిశీలుతుంది. ఆదిర్యాలను ఆత్మగతం చేసుకొని చూడ, ప్రస్తుత లోకాన్ని చనువుతో, సానుభూతితో దర్శించగలవాడే రచయిత. ఆయన యోపాత్రాను ప్రేమింపగలగడమే పేరుమియిర్ విశిష్టత. రష్యాలో విప్లవానం

తరు కూడా అన్నిమీద వ్యామోహం కనబరచే దనికులను అర్థం చేసుకో గలగడమే గోర్కీ గొప్పతనం”.

పై విషయాన్ని దృష్టియందుకుకునే కాదోలు, పద్మరాజుగారు “వాసనలేని పూలు” అనే కథను రచించారు. ఈ కథకి పై ఒక్క విషయంతోనేగాక, మానవుని శారీరక, మానసిక సమస్యలలో కూడా కొంత సంబంధం లేకపోలేదు. ఇందులో పాతాయకుడు రాజారావు, అతని భార్య అకిస్మాత్తుగా ఆత్మహత్య చేసుకొంటుంది. అసలు వాళ్ళిద్దరి దాంపత్యం అనుకుల మైనది కాదు. ఇద్దరూ వేర్వేరు లక్ష్యాలు గలవారు. అరసు ఆదిర్యవాది. కవి. అరొకికుడు. కాని ఆమె కేవలం శ్రీ. రాజారావు అధ్యాత్మికంగా సామ్యవాది హడా. చార్ల వియోగానంతరం తన బుడికావ్వం సంపుటిని ప్రకటిస్తూ దానికి వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతంలో ఇలా అంటాడు.

“కవి (రచయిత కూడా అనిపిస్తున్న) యొక్క అనుభూతి అతని సత్వా సత్యాలను నిరూపించాలిగాని కొన్ని బాహ్య సిద్ధాంతాలు కాదు. వివిధగట్టులో ఆర్థిక సమస్యలు లేవు. అధ్యాత్మికమైన సమానత్వం అన్నిటికంటే గొప్పది. సామ్యవాది స్నేహితులందరూ దీన్ని గమనించాలి. నా భార్యను నేను ప్రేమించాను. అయితే ఆమె దేహ సౌష్ఠవాన్ని కాదు. ఆదేహ సౌష్ఠవం నాకు ఎంతో ప్రతిబంధంగా అయిపోయింది. కాని ఆమె అట్టే విచిత్రమైనది. అనంతమైన ఎర్రరంగు దానికి సాంకేతికం- వాసనలేని ఎర్రరంగు. ఆమెకు విశాలమైన సంస్కారాలలేవు. కాని ప్రాథమిక స్వభావం ఏదో ప్రబలంగా ఆమెలో ఆవరించి ఉంది. మా వాళ్ళిద్దో నిర్మమూ హానే అద్భుతమైన వాసనలేని ఎర్రబావులూ ఆమెకు ఏదో అత్యంతమైన అనుబంధం వుందని నాకు తెలిసివచ్చింది. ఇది అనుమానంకాదు. పరిమి సత్యం. నావల్ల ఆమె చైహిది జీవితం ఎండిపోయిందో ఏమో; అయితే ఎవరికీ ఏం కావాలో స్పష్టంగా వారితైనా ఈ సృష్టిలో తెలియదానీ ఏలులేదు. ఆమె పోయిన తరువాత నాకొక ఆపురాపమైన దివ్యమూర్తిగా అయిపోయింది.”

పాతాయకుడు రాజారావు వ్రాసిన పై ఉపోద్ఘాతాన్ని పేర్కొన్న తరువాత పద్మరాజుగారు రచించాడు.

“రాజారావు అధ్యాత్మికంగా సామ్యవాది. వాసన అనే సంపదను అన్ని పుష్పాలు సమంగా పంపకోవడం న్యాయమని అతని మనస్సులో అభిప్రాయం. అన్ని పుష్పాలకు వాసనకన్నా లేకపోయినా ఈ ఒక్కరంటే పూవులకు వాసన ఉంటే అతని సామ్యవాద సిద్ధాంతాలకు ఆహారం కలగకపోదు. ఈ పుష్పాల ద్వారా అతనికి ఈలోకంలో సంపకపు విధానం అనందరూపంగా ఉండన్న సత్యం అనుభవంలోకి వచ్చింది.”

సిద్ధాంతాల ఆధారంగా వ్రాయబడిన కథలకు తాత్పర్యంగా ఏమైనా ప్రయోజనం వుంటుందేమోగాని ఒకప్పటికి అవి ఆ కథకునికే అసంతృప్తికరంగా తోస్తాయి. చివరకవి ప్రచార సాహిత్యంగానే పరిగణింప బడుతాయి గాని సాహితీమూల్యం వాటికి దక్కదు. కాబట్టి పనిపట్టుకొని కథకుడు ఒక సిద్ధాంతాన్ని, ముఖ్యంగా రాజకీయ సిద్ధాంతాన్ని ఆసలు ప్రచారం చేయకూడదు. అది అతని ప్రతిపత్తికి ఏమంటే దోహదపడదు.

కథరాయదానికి పద్మరాజుగారు ఒక సూత్రాన్ని అనుసరిస్తారు. ఏ విషయం గురించి కథ వ్రాసినా ఒక వైవిధ్యం వుండాలనీ, రెండు భావాలమధ్య లేక రెండు పరిస్థితులమధ్య లేక పాత్రలమధ్య వైరుధ్యం, వాటి సంఘర్షణ వర్ణించడం; విపరీత ప్రవృత్తుల సంఘర్షణో సమన్వయమో చిత్రించడం, ఇది వారు పెట్టుకున్న పద్ధతి. ఈ సూత్రం ప్రకారంవారు అనేక కథలు వ్రాశారు. వాటిల్లో “ఎదురుమాస్తున్న డుహూర్తం” “గాలివాన” మొదలగువాటిని మనం లెక్కలోనికి తీసుకోవచ్చు. ఇంకా మరికొన్ని కథలుకూడా ఈ సూత్ర ప్రకారమే కన్పిస్తాయి. తాము పెట్టుకున్న సూత్రాన్నిగూర్చి ఒకమారు పద్మరాజుగారే ఇలాచెప్పారు. “గొప్పవిగా అంగీకరించబడిన కథలలో చాలాభాగం పారాదేశికమైన, అనాగరజమైన మానవస్వభావాన్ని చిత్రిస్తాయి. ఆ మానవస్వభావం ప్రస్తుత వైజ్ఞానిక ప్రపంచానికి కూడా అడుగునిచ్చన్న తర్జున, యుగయుగాలు గడచిపోయినా, నమ్మకాలు మారిపోయినా మనకి అర్థంకాని తత్వం ఒంటి లోపలలో మిగులుతూనే వుంటుంది. ఆ తత్వానికి మనషియొక్క వైజ్ఞానిక బుద్ధికి వ్యత్యాసం ఉండిపోతుంది. అటువంటి వ్యత్యాసమే కథారచనకు మూలవస్తువు. ఒకరీప్టమయిన వ్యత్యాసాన్ని గుర్తించినపుడేగాని కథ వ్రాస్తాడు. అధిరుచిన విజ్ఞానాన్ని నేకరించి సంఘంలో ప్రధాన వ్యక్తిత్వై నవారిని గురించి కథలు రాయడానికి సావకాశం తక్కువ. వారి బుద్ధివికాసమే వారి మనఃప్రవృత్తులను కొలవవరకు అలాచి ఉంచుతుంది. అందువల్ల కథలు వారికి ఏర్పడివు. ఇంక సంఘంలో మిగిలిన మార్పులేని పెంకితత్వాలు నవనాగరికత ఫలితంగా విపరీతమైన చిత్త వృత్తులను ప్రదర్శిస్తాయి. కాలంయొక్క గతితోవాట మూడం అలవాటు చేసుకోలేక ఎదురు తిరిగి ఒకరించి కత్తలలో అసంపూర్ణంగా కథలు సృష్టి అవుతాయి, పథావచనం ప్రధానమైనది ఈ నాగరిక ప్రపంచానికి కూడా అడుగునిచ్చన్న అసంస్కృతీకత. ఇరువురు విభిన్నవృత్తుల లోనూ అసంస్కృతీకంగా మిగిలిన చిత్తవృత్తులకు విచిత్రమైన సాదృశ్యం కనిపించు నిరూపించాలి. ఎంతవరకువున్నా, ఎంత అనాగరిక వ్యక్తిత్వైనా ప్రధానంగా మిగిలే అసంస్కృతీకత మనకి విపరీత కనబడుతుంది. అందుచేత కథలు అనాగరిక లోకాన్నే పోషించాలి, నాగరిక సంఘంలోని అనాగరికతను గుర్తించాలి. దానిలో తాదాత్మ్యం పొందాలి.”

కాబట్టే పద్మరాజుగారి కథలలో పాత్రలు విలక్షణంగా ఉంటాయి. సమాజంలో అపురూపమయిన వ్యక్తులు వీరి కథలలో కనిపిస్తారు, పాత్రలలో ప్రత్యేకత ఉంచేనే ఆ కథ చదువరిలో కాశ్యత ప్రధానం వేయగలుగుతుంది.

కథమొదటకు ఉండవలసిన అనేక లక్షణాలలో ధాషకూడా ఒక్కటి. ఒక్కొక్కరి కథలును ఒక్కొక్క వడిలో, వైరిలో వ్రాసి పాఠకులలో ఇట్లే చొచ్చుకుపోతాడు, కథానికంటే ఒక విలక్షణమయిన భాష వాడడం కథకుడు త్వరగా వ్యాప్తిలోనికి రావడానికి వీలవుతుంది. ఈ విషయాన్ని కొత్త కథలు ఈనాడు సరిగా గుర్తిస్తున్నట్లులేదు. ప్లాటు బాగావుండే చాలు, శిల్పబాగావుండేసరి, కథ ఎలాగైనా చెలామణి అవుతుందనే భావంలో కొందరు కథకులు ఇష్టమొచ్చిన భాష వ్రాసేస్తూ ఉంటారు. కాని పాఠకుడు ధాషకు కూడా విలువ ఉండవచ్చు. విషయాన్ని గుర్తించాలి. ఇంగ్లీషు కథానికా పద్యంకలలో సోమర్ సెట్ మామూలుగా ఉండదు. ఇతను ప్రత్యేక పాఠకులయిరి. అనేక నవలలు కూడా వ్రాశాడు.

నోబెల్ బహుమానం పొందనర్హత గరిగే కథాసాహిత్యాన్ని సృష్టించాడు. ఇటువంటి రచయితే భాషవిషయంలో ప్రతిభ, ప్రత్యేక చూపలేక కొందరు విమర్శకుల తీవ్రవిమర్శకు గురి అయ్యాడు. ఎన్నింటి విల్సన్ లనే ప్రఖ్యాత అమెరికన్ సాహిత్యవిమర్శకుడు సోమర్ సెట్ మామనుగూర్చి అభిప్రాయమిస్తూ “మామ సెండ్ రేట్ (రెండవశ్రేణికి చెందిన) రచయిత. అరినిభాష ఎరుపు తెచ్చుకున్నట్లుగా వుంటుంది. అందులో చెప్పుకోదగ్గ విశిష్టతేమీవుండదు. అతను వ్రాసేది సగంచెత్త, చాలా చెత్తగా వ్రాస్తాడు. అయితే సాహిత్యాన్నిగూర్చి అంతగా పట్టుదలలేనీ, రచన ఆంతు నిశ్చితాభిప్రాయాలు లేనీ పాఠకులు ఇతని రచనలు చదివి ఇతని కొక ఆశ్రయం కల్పిస్తున్నారు” అన్నాడు. మామ అంటే గొప్ప కథకుడే ఇలా తెగనాడ బడితే ఇంక సాచారముల సంగతేమిటి? కాబట్టే ప్రతిదగిల కథకుడు తన భాషకొక తైలిని ఎప్పుడుచూసిందేరా. ఎప్పుడాజాగరీ విషయంలో అధిమయన శ్రద్ధవహిస్తారు. అయినా అక్కడక్కడా మీ వ్రాసేవాక్యాలు ఇంగ్లీషులో టిహించి సరిగా అర్థదావనను తెలుగులో పెట్టినట్లుగా ఉన్నప్పుడు, ఇందుకు కారణం లేకపోలేదు. మీరు దెనారెన్ విశ్వవిద్యాలయం నుండి వచ్చిన తరువాత మొదటిరోజుల్లో ఇంగ్లీషుభాషలో కథవ్రాసి “రైవేట్” పత్రికకు పంపారు. అప్పుడా పత్రికకు సంపాదకులుగా వ్యవహరిస్తున్న బుర్రా సుబ్రహ్మణ్యంగారు ఆ కథను స్వీకరిస్తూ ఇచ్చిన టిపు తెలుగులోనే వ్రాయండిన ఎద్దురాజుగారిని కోరారు. ఈ విషయాన్ని బహుమతి పచ్చరాజుగారే ఇలా చెప్పారు, “ఇంగ్లీషు పరిచయం కలిగిన పిమ్మట మాదోటివారికి టిహాలు కూడా తెలుగులో పుట్టడంలేదు. ఇంగ్లీషులో దామించి తర్జుమాలు చేస్తూఉంది.” అయినా ఇవి ఎక్కువో సరికంటే పరిశీలించిన మీదటగాని టైటపడవు. పోతే ఒక్కొక్కటోట టిహా కథనింలో, వస్తునలో ముఖ్యంగా ప్రస్తుతవస్తునలో ఈయనచూపే హాసం, పరితనం అనన్యసామాన్యంగా వుంటుంది. ఉదాహరణకు “జీవితం బరువుగా అక్కడ కూర్చుని ఆలోచించుకుంటూ చుట్ట కాలుస్తున్నట్లుంది” - “పెద దాహంగా పెరుగుతోంది” - “గారి అవలం అరుస్తోంది” - “రైలు వానపాములా పాటుతోంది” - “అమె పెదవులు ఇంకా విచ్చుకొని గులాబీమొగ్గలా టిహాయి” - “అమె గుండెలు గొంతులో కొట్టుకుంటున్నాయి” - “అవసరం లేకుండుచే పెళ్లండుకు?” - “అతను కళ్ళ సన్నగాచేసి ఆమెవైపు చూశాడు” - “అమెకూడా నవ్వుతూ త్రిప్పుకుంటూ అరినితో టిహుంది” - “లోపలి చీటికి కళ్ళుకాస్త అరివాటపడ్డక” - “పాదుగుంకిన తరువార లోకమంతా దిగులుగావుంది” - ఇలాగే “గారివాన” కథలో రావుగారు నియమాంప్రకారం నడుచుకొనే వ్యక్తి అని చెప్పడానికి పద్మరాజుగారి టిహా “రావుగారికి తనకు ఆకలిపేస్తున్నట్లు జ్ఞాపకం వచ్చింది” అని వ్రాశుటగాని “రావుగారికి ఆకలిపేసింది” అనలేదు. అకలి పేసినా పేయకపోయినా అరిల అయ్యేవేళను మాత్రం రావుగారు పాటిస్తారని చెప్పడం యిది. అలాగే రావుగారు తమ ఉపన్యాసాల శీర్షికలను శబ్దాలంకారాలను బట్టి సర్జయించుకుంటారుగాని అర్థస్ఫురణమబ్బి కాదు. అయితే ఆ శీర్షికలను పవరైనా విమర్శిస్తేమాత్రం ఆయనగాట ద్వనినిబట్టి అర్థం అనుసరిస్తోందని చెబుతారు. అలాంటి శీర్షికలలో రావుగారు సరిపెట్టుకొన్నవి. “సత్యము - తత్వము”, “ప్రకృతి - పరిస్థితి”, “సామ్యవాదము, సమ్యక్సామోదము”, “వయోవిపాకము, యువనో-

ఇవన్నీ ఆయనగారి సూత్రబద్ధమయిన మనస్తత్వాన్ని తెలియజేస్తాయి. పద్మరాజుగారు ప్రకృతిలో లీనమయి తేదకొని చిత్రించినట్లుగా వుంటుంది. ఆయన ప్రకృతివర్ణన - ఇందుకు ఆయన పరిశీలనాశక్తి, కావ్యాత్మకారణాలనుకుంటాను. ఏమయినప్పటికీ ఇటువంటి వాక్య ప్రయోగాలు, వర్ణనలు సునిశితమయిన బుద్ధిగల పారకుణ్ణి మరింత డి:పేస్తాయి. ఈ చిత్రింపులు కథను మరింత పటుతరం చేస్తాయి. పద్మరాజుగారిలో ఈ శక్తి ఆపారంగావుంది. కథకుడుగా పద్మరాజుగారి వర్ణన వైవిధ్యాన్ని, సరికొత్త వాక్యప్రయోగాన్ని, చూడాలనుకుంటే “కూలీజనం” కథల సంపుటి ప్రమాణంగా కనిపిస్తుంది.

నేటి తెలుగు ంధానికా రచన పాశ్చాత్య దాజ్ఞయన్ని అనుసరించి సాగుతున్నదన్న విషయాన్ని పద్మరాజుగారు అంగీకరిస్తారు. వారి ంధానికా రచనకు ప్రోత్సాహ మిచ్చింది ఇంగ్లీషు పత్రిక నమూనానా. అందుచేత యిది జాతీయం కాదని వారి ఉద్దేశం. కామం వ్రాసిన పత్రాలు చదువుకొన్న వారికేగాని సామర జనానికి నచ్చుతాయని వాంఛిస్తారు. అందుచేతనే ఒక పర్యాయం బెంగాలీ నవలా రచయిత శరత్చంద్రుడు విషయం ప్రస్తావిస్తూ "ఆయన నవ దావాలు పలికి, పతితులతో తిరిగి వారి బాధలు తెలుసుకొని, చిత్రమయిన ప్రవృత్తులు పట్టు కొని ప్రతి వ్యక్తికి అందుదానిలో నున్న సాంప్రదను సృష్టించాడు. అవి విద్యానంతునికి, చదువుకొనని వాడికి కూడా నచ్చుతాయి. తెలుగులో అట్టివి వ్రాయగల వాడుంటే అతణ్ణి గౌరివించాలి. ఏనాటికైనా అలాంటివి వ్రాయగలిగితే చాలని ఆంక్షాన్నాను" అన్నారు. నిజం చెప్పాలంటే శరత్చంద్రులలాంటి పత్రమే అంద్రంలో ఇంకా రాలేదు. కాబట్టి శరత్చంద్రులు ఆను వాదాలకి అంద్రప్రదేశంలో గిరాకీ ఎక్కువగావుంది. శరత్చంద్రులలాంటి వ్యక్తి వచ్చాడంటే అగారు మనం శరత్చంద్రులు అనువాదా లున్నారేలేమో.

తెలుగు చిఠానికా రచనలో తమయగల అనుభవాన్ని పురస్కరించుకొని పద్మరాజు గారు కొత్తగా చిథలు వ్రాయబూనుకునే వారికి ఒక సందేశం హదా ఇచ్చారు. వారంటారు: "ఇంగ్లీషు రాసేవారు జాతీయ భావను ఎట్లా వ్యక్తీకరిస్తారో అందులో మాండలిక భేదాలెవవో తెలుసుకొని ఆ పదాలు క్రోడీకరిస్తే ఉపయోగం వుంటుంది. కథలుచెప్పే అలవాటు ఇంగ్లీషు ముసలివాళ్ళు కుంటుంది. మా బామ్మ ఒక చెప్పగలిగినట్లు నేను ఒక వ్రాయగలిగితే ప్రపంచాన్ని జయించ తిరుగుతానని ఒక్కొక్కప్పు డనుకుంటూ వుంటాను. మనం కథలు రాసేటప్పుడు మన పూర్వీకులు చెప్పే కథలను మననం చేసుకోవాలి. లకథలు, పాత్రలు, వాటిని చెప్పడం, ఉండే సాగసు మనస్సుకీ పట్టించుకోవాలి. వాటినుంచే మనం ఏదా ఒచిసం పక్ష తిని నిర్మించుకోవాలి. ఆ పాత సంప్రదాయమే మనకు విశిష్టమైన సాహిత్య సంప్రదాయాన్ని ఇవ్వగలదు గాని ఇతర భాషల చిథలను అనుకరించినందువల్ల ప్రయోజనంలేదు, మన నాగరికతకు చరిత్రవుంది. దాన్ని విడిచి మనం సాముచెయ్యలేము. మనం వాడుతూకోలేని విశ్వాసాలు మనని వెన్నాడు తున్నవి. వాటిని ఏవగించుకొని మనం సంప్రదాయాన్ని సృష్టించలేము."

విశ్వసాహిత్యంలో తెలుగు ఉదాత్త స్థిరమైన విలువ పొందాలంటే మన కథకులకు

అవశ్యం అనుసరణీయం,

సంధ్యారాగము

— శ్రీ వాల్మీక

బెడతిన యాచరేడివలె బిక్క మొగమ్మున జాలి చూపుతో
ఎదురగు నీ నెలంతుక అదేల ఏదేపదె చంచలించెడిన్
చెదరిన చైర్యమో ఉపవసించిన యావనయో హతాత్తుగా
చుదిరిన రాగజంఘనము కొందల మందగ జేసె నందుమా ?

ఊహల కందరానివి యహో కవులేని వచింపలేని సం
దేహపు భావగీతులు ప్రతిక్షణ చంచల చంచలా కృతుల్
దాహము తీర్చజాలని విదగ్ధ వధూజన ధీమరీచికల్
శ్రీ హృదయాంతరాంతర నిష్పిష్ట మనోహర వాంఛిభార్థముల్.

హృదయము పాటపైచుకొని యెక్కడితో చను బాటసారితో
సదయక పల్కరించెను ప్రసన్న కథావతురార్థ యుక్తితో
పదిలము చేసికొన్నయెవ భావము తెల్పకె; ముద్దరాలుపై
పెరివి కదల్చకే హృదికపించెను బాధ వచింప నేర్చెగా !

చిరునవ్వుల్ ప్రసరించు నెమ్మొగముతో స్నేహానురాగముతో
పరికించున్, పలికింప చెంత చెలితో పల్కాడు తన్ గానబుల్
సరసన్ చేరినయంత త్రుళ్ళిపడు లజ్జాద్రాంత చిత్తముతో
చెరగున్ మార్పు నెవముతో నిలచు అస్వీకారమో ? గారమో ?

ప్రణయామోదము సంతలో వెలచు సంపాదించు సామగ్రి కా
దసురాగాత్మ తనంత తా నొసగు ఆప్యాయ ప్రసూనమ్ము; చే
సిన పుణ్యమ్ముల సంచితార్థము కటాక్షించన్ లభించున్ గదా
తన స్వప్నమ్ము నిజమ్ము చేయగల కాంతాన్నేహ, స్నేహ

పరకాంతన్ మొగమెత్తి చూడని దృఢస్వాంతమ్ము నేడేల య
చ్చర కన్నెన్ గనినట్లు బెట్టదరి యస్వాప్నీన దైర్యానయ
స్థితన్ గుండగవచ్చె; ఈ పయసులో శృంగార మున్మాదమో
రచుణీ మానస దర్శనోత్సుర వృథా వ్యామోహ సమ్మోదమో :

బొననియన్న కాదనుట రథము; ఛీయని చీవరించుచో
పూనిన రక్తికిన్ స్ఫురణ; మోముటు త్రిప్పి ఛలోర్తులాడుచున్
చానల నమ్మరాదనెడు సామెత; విద్యల నెన్ని నేర్చినన్
రానము రామినీ హృదయ కావ్యరసమ్ము గ్రహించు నేర్పరుల్.

అకటా సర్వ మెరింగినట్లు మగవా రత్యంత గర్వమ్ముతో
మకుటాఛీకులపో దలంచెదరు సన్మానమ్ము మౌనమ్ముతో
చికురించన్గల ప్రజ్ఞ నేర్పగలరా ? స్త్రీ జాతికే చెల్లు సా
ర్వరతన్ మించగ; పూరుషుల్ సతులకున్ దాసాను దాసుగదా !

తన కనుసన్నమాత్ర నను దాసునిగా నొనరించగల్గు నం
దన యుపతీలబాపను సదా నిరసించి తిరస్కరించనా ?
రన చిరునవ్వు మెప్పులకు భయ్యడనై ఘనకీర్తి గాంచి కో
రిన పరమంది నందులకు ప్రీతి కృపిజ్జర స్వీకరించనా ?

తీయని పాట విన్నయటు తిన్నెల వెన్నెల రాచినట్లుగా
మాయని పూలవాసనలు మందగతిన్ విరజల్లి నట్లు లా
హ్మాయనిపించు స్త్రీ పరిచయ మొక్కతైనను చాలు జన్మకున్
బాయని జ్ఞాపకాల పరువమ్ములు జీవితమెల్ల చిమ్మగా.

నాటిక :

ఓటమి తరువాత

మూం :

అనువాదం :

శ్రీ వృష్ణచందర్

శ్రీ చాపల రామచంద్రరావు

(గత నెలటి తడవాయి)

మూడవ స్కృత్యం

(మేయర్ లోజనివుగది. ఏనీ, జాన్ యిట్టటా ఒక మూలగానన్న వాడు దును నట్టున్నాడు.)

ఏనీ : జాన్ ! జాగ్రత ! చానిరోడు ఊపిపోయేను !

జాన్ : యిది ఎప్పుటివో పురాతనమైన వ్రాయురు ఏనీ !

ఏనీ : ఓకీ పెద్ద వ్రాయురును యిక్కడుంచిన వారణమేందో ?

జాన్ : లోయెజా దర్త హారెర్ కెడెన్ ప్రెట్టని కర్తతో పోడిచేకాదు. యిద్దాళతనికి రోట్టుమూర్ జరుగుచుంది.

ఏనీ : ఈ గదిలోనా ?

జాన్ : ఈ గదిలోనే.

ఏనీ : మరి మేయర్ గారో ?

జాన్ : వారు నిన్న హాయిలు. వారు చెయ్యగలచేముందీ ?

ఏనీ : కాని ప్రజలకి సహించు. (అగి) నేనుమాత్రం సహించలేను.

జాన్ : ఏంచేస్తావ్ నువ్వు ?

ఏనీ : నలుగురైదుగురు పికాచార్ని తైమాచేస్తాను.

(పాదాల చప్పుడు)

జాన్ : యిష్ ! మేయరుగా రొస్తున్నారు.

ఏనీ : దార్తరు చూడా వెంటే ఉన్నారు. (అగి) అరె ! లోయెజా కూడానూ ? ఆమె యిక్కడికి ఎలావచ్చింది ? ఎందురొచ్చిందో ? ఎంత చక్కటిపిల్ల !....ఎంత అభిగ్యురాలవమ్మా లోయెజా !

(మేయర్, దార్తర్, లోయెజాలు ప్రవేశిస్తారు. లోయెజా ఒక అందమైన యువతి. ఆమె విశాల నేత్రాల్లో విషాద, నిరాశలు తాండవిస్తున్నాయి).

మేయర్ : ప్రజ లేమనుకుంటున్నారు లోయెజా !

లోయెజా : శత్రుసైన్యానికి సంబంధించిన ఒక ఆఫీసరును హత్యచేసిన నేరానికి చేయబడే శిక్ష తమ అనుమతితోనే అమలు జరుగుతుందనుకుంటున్నారు ప్రజలు.

మేయర్ : ప్రజల రీమాట ఎలా అంటున్నారా ! (భాషగా) నేనీ పని ఎలాచెయ్య గలుగుతాను దార్జర్ ! ప్రజలు నన్ను విశ్వసించటంలేదు. శత్రువులు కూడా నన్నునుమానిస్తూనే ఉన్నారు. నే నేంచేసేది దార్జర్ !

ఏనీ : లోయెజా భర్తచేసిన అపరాధ మేమిలేదు. అతను చాలా యోగ్యుడన్న విషయం సగరంలో అందరికీ తెలుసు.

జాన్ : అయ్యా ! హార్నె తండ్రిగారు మున్సిపల్ డోక్టర్ సభ్యులుగాకూడా ఉన్న వారు.

ఏనీ : (ప్రాధికారానికి) ఆయనగారు చాలామంది క్రిస్మస్ కు లోయెజాకొక ఎర్రని సిల్క్ గొడుగుకూ బహూకరించారు సార్ ! నాకు దాగా క్షాపకం. (లోయెజా కిట్లో నేర్పి చూచుకున్నాడు. జాన్ బయటకు వెళ్ళిపోయాడు.)

మేయర్ : నేనతన్ని విడిచివేయకుంటున్నానని ఎవరన్నారని నీతో ? ఆరన్నెందుకు విడిచివారి నేను? అతను తనదేశానికి గాని, జాతికిగానీ ద్రోహమేచెయ్య లేదే !

లోయెజా : మేయర్ !....అయితే వాణ్ణి....వాణ్ణి నా పైను రాల్చేస్తారా ?
(మేయర్ మనం చూచి లోయెజా వెళ్ళివెళ్ళి పోయింది.)

మేయర్ : అమ్మా లోయెజా ! నా చిట్ట తల్లీ !

లోయెజా : (అతస్మాప్తగా) నన్ను రాకండి. నన్ను రాకండి ..వెళ్ళుతున్నాను నేను.

(చివరికి అడుగులు వేస్తూ వెళ్ళిపోయింది)

మేయర్ : (విచారంగా) జాన్ ! ఏనీ : మాదామెను పిలువవలసింది.

జాన్ : కర్నల్ ముమ్మర్ని కలుసుకోవడానికి వచ్చారు సార్ !

(జాన్ వెళ్ళిపోతాడు కర్నల్ ప్రవేశిస్తాడు.)

కర్నల్ : మీరే స్వయంగా మీ ఆర్డరుతో హార్నెకు మరణశిక్ష విధించాలని నాకొరిక. కెప్టెన్ ఫ్రెడ్లర్ని హత్యచేశాడతను. విషయమంతా బిలే ఉంటారు మీరు.

కర్నల్ : (విననట్లుగా) హార్నె ఎక్కడున్నాడు ?

కర్నూర్ : మే మతన్ని ఆరెప్పుచేశాం. అతన్నిప్పుడే యిక్కడికి తీసుకొస్తారు.

మేయర్ : హారెత్తుకు నేను మరణశిక్ష విధించలేను.

కర్నూర్ : కారణం ?

మేయర్ : నేనీ నగరానికి మేయరును. మా దేశరాజ్యాంగ చట్టప్రకారం నాకు మరణశిక్ష విధించే అధికారం లేదు. ఐనా ఈ విషయం నాకెందుకు చెప్పటం ? నా కిప్పు డేమీ అధికారాలు లేవని మీరూ తెలిసిందే.

కర్నూర్ : శిక్ష మీరు గనుక విధించితే ప్రజలమీద మంచి ప్రభావం కలిగిస్తుందది. శాంతి నెలకొంటుంది. నేను ఎక్కువమందిని కార్మివేయవలసిన అవసరం ఏర్పడదు. హత్యచేసిన ద్వైత శిక్షింపబడితీరాలి. చట్టం చెప్పేదికాదా ఆదే !

మేయర్ : నేను హారెత్తుకు శిక్షవిధిస్తాను. ఐతే ఒక్క షరతుంది. మా నగరంపై ఆక్రమణ కాలంలో మా సైనికుల ప్రాణాలు తీసినవారిని మీరుకూడా శిక్షించండి.

కర్నూర్ : మీరు పరిహాసమాడుతున్నారు.

మేయర్ : యిది పరిహాసం కాదు. పరిహాసమాడేది మీరు. మీరు మా నగరం మీద దాడి చేస్తారు. మా సైనికుల ప్రాణాలు లీస్తారు. మీడిని హత్యలను ఏమంట్నారు ? అందుకు శిక్ష మీరెవరికి ఉండదు ? యిక చట్ట మంటారా ? మీరు ప్రస్తావించేది ఏ చట్టం ? మీరూ, మరీ మా మధ్య యిప్పుడు చట్టమేమిటి ? యిప్పుడు మిగిలిందెల్లా ఒకటే చట్టం - యుద్ధ చట్టం. మీరు మమ్ములనైనా నష్టపరుస్తారు ; మేము మిమ్ములనైనా నష్ట పరుస్తాం. యిది అంతిమ నిర్ణయం.

కర్నూర్ : నేనీ కుర్చీమీద కూర్చోబిచ్చునా ?

మేయర్ : యిది మరో అబద్ధం. “నేనీ కుర్చీమీద కూర్చోబిచ్చునా ?” అని నన్నెందు కడగటం ? నే నెవరిని ? మీరు తలుచుకుంటే గంటలకొలది నిలదెట్టగలరు నన్ను. ఈ పరిహాసమెందుకూ ?

కర్నూర్ : నేను మీ సహకారం కోరుతున్నాను.

మేయర్ : శత్రువు శత్రువుతో ఎలా సహకరిస్తాడు ? మీరూ చూడూ మధ్య యిప్పు యొక ప్రొల్ల సంబంధం ఏర్పడింది. పాలించేవారికీ, పాలించబడేవారికీ గల సంబంధమది, యజమానికీ, దానిసహా గల సంబంధమది. గర్వానికి, ద్వేషానికిగల సంబంధమది. ఈ సమీప సంబంధాల వలలు ప్రాంసుదేశం లో

అల్లుకుపోతున్నాయి. గాయపడ్డ నా మాతృదేశ హృదయంలో ప్రతికార భావాలను ప్రబలతరం చేస్తున్నాయి. నేను చావటానికైనా సిద్ధపడతాను గాని హారతేకు మరణశిక్ష విధించలేను.

కర్నల్ : (నిగరెట్ ముట్టిస్తూ) హూః! (ఆగి) యిప్పుడిక బారెల్ ను మేయర్ గా నియమించడం తప్పదనుకుంటాను. (ఆగి) మరోమార్గం లేదు. మీరు కోర్టు మార్షల్ సమయంలో యిక్కడే ఉంటారా?

మేయర్ : ఔను! ఉండాలనుకుంటున్నాను. పాపం! హారెల్ ను ఓదార్చటానికైనా పీయంటుంది.

కర్నల్ : ఒకసారి తిరిగి ఆరోపించుకోండి. (కఠిన స్వరంతో) ఈ రక్తిపాతం తిరిగి ప్రారంభం కారాదని నా కోరిక.

(మేయర్ వెనుకకు తిరిగి పెద్ద కిటికీవద్దకు వెళ్ళి నిలబడి బయటవ్యూహం చూస్తుంటాడు).

మేయర్ : (క్రొవ్విం వహారం లేని స్వరంతో) బయట మంచుకురుస్తోంది కర్నల్ : (ఆగి యిటువంటి కిర్బిల్ ను చూస్తూ) కొంచెం ఈ కిటికీగూడా తొంగి చూడండి! ఎంత తెల్లగా, అందంగా. మనోహరంగా పడుతోందో మంచు! (కిర్బిల్ పెడవి నొప్పటించూ లేచి కిటికీవైపుకు వెళ్తాడు.)

నాలుగవ పుట

[అదేగది వారి వాస్తవ్యులకు సైనికస్వామిస్థానంగా మార్చారు. తెరిచేట సప్పటికి హారెల్ కోర్టుమార్షల్ బదులుతుంటుంది. కెప్టెన్ విలియమ్ హారెల్ పై మోపబడిన అభియోగం చదివి వినిపిస్తుంటాడు.]

విలియమ్ : (చదువుతూ) యిందుమీదట గూడా హారెల్ ఏమీ అక్రమపెట్టలేదు. పైగా ఖండితంగా నిరాకరించాడు. హారెల్ ను దొంగగనిలో పనిచేయమని ఆదేశించ గ. ఫో హారెల్ ముందుకురికి కెప్టెన్ విలియమ్ పై దాడి చేద్దామనుకున్నాడు. కెప్టెన్ ఫ్రీట్ట్ అడ్డువచ్చి విలియమ్ ను రక్షించుదామని ప్రయత్నించగా కత్తి ఫ్రీట్ట్ గుండెల్లో గ్రుచ్చుకుపోయింది. (ఆగి) దాష్టర్ రిపోర్టుకూడా దీనితోనే చేర్చబడిఉంది. అదికూడా చదవమంటారా?

కర్నల్ : (స్వామిస్థానం లభ్యమై) అవసరంలేదు. ఇది తప్పక చూర్చిచెయ్యి.

విలియమ్ : (చదువుతూ) ఈ మటనంతా చాలామంది పైనికులు చూచారు. వారి సాక్ష్యంతోగూడ నమోదు చేయబడి ఉన్నాయి. (ఆగి) కెప్టెన్ ఫ్రీట్ట్ ని హత్య

చేసినవాడు హారెత్ అని ఈ సైనిక న్యాయస్థానం నిర్ణయించింది. కాబట్టి యినికి మరణశిక్ష విధించబడ్డది. (ఆగి) సైనికుల సాక్ష్యాలగూడా చదివ మంటారా ?

కర్నల్ : అక్కరితేను విరియం. వాటితో పనిలేదు. (హారెత్) హారెత్ ! నువ్వే మైనా సమాధానం చెప్పకొంటావా ?

మేయర్ : ఈ కుర్చీమీద హారెత్.

విరియం : సైనికన్యాయస్థానంలో కుర్చీమీద హారెత్వానికి అనుమతి ఇవ్వబడినది లేదు.

కర్నల్ : పోనీ, హారెత్ సీట్ ! అందుకేను అప్పయింపం లేదు.

మేయర్ : హారెత్ ! నా విగ్గుటరా ! నీవు చెప్పవలసినవిన్ను సంజాయిషి ఏమిదో చెప్పు.

హారెత్ : నేను . నేను చెప్పవలసినవిన్ను చొకటే నేనును ముఖావేశంలో చేశాను. నేనును చింపావాడునాలోలేదు. నన్ను చొగ్గిగినిలో పని చెయ్యమని బంపించి చేశాడు. నాకు ఏదీమోషం మొప్పించి. నేను ... నేను స్వతంత్ర భావాలుగల వ్యక్తిని. ఆదే పరిస్థితి హావాను. నేనెప్పుడూ ఎదురికీ దానినిగా ప్రయత్నం లేదు. ఇటువంటి ఆక్షిప్తంనైనా నేనెప్పుడూ పాలించలేదు. నేనతిన్నిరాదు చుపాలనుకున్నది. అదిను అగర్వాప్తగా అడ్డిం పట్టేశాడు. అదిను నేను చుపాలనుకున్నది విలియం.

కర్నల్ : నువ్వెవర్ని చంపావాడునుకున్నావనేది అను చచ్చిసినియంమే కాదు. ఒక్కమాట ! యిందుకు నీవు పశ్చాత్తాపపడుతున్నావా ?

హారెత్ : పంథిమూర్తిం లేదు.

కర్నల్ : చాలు ! యిక చెప్పవలసిన అవసరం లేదు. నీనేరం రుజువైంది. సైనికులారా ! యికన్ని చొకటోకి వీసుకుడెళ్ళి గుండ్లపర్షం కురిపించండి. నగరంలో అన్నిటికంటే పెద్ద పెంటరుకు వీసుకుడెళ్ళి అందరి ఎదుట తుపాకులతో తార్చివంపండి. (ఆగి) రెజైన్ విలియం ! ఏర్పాట్లన్నీ సరిగ్గా ఉన్నాయా ? నేనే విషయం మరచిపోలేదు గదా ?

మేయర్ : (పర్చిసండ్లేరం) కర్నల్ : మీరు నా విషయం మురిచే పోయారు. (ఆగి) హారెత్ : నేనీ నగరానికి మేయరునని తెలుసుగదా ? ఈ నగర ప్రజలు నన్ను ఎన్నుకున్నారు. నిన్ను శిక్షించడంలో నా భాగ

ఉందని ప్రజలనుకుంటున్నారు. వారందరూ ఏమనుకున్నా నేను నిర్దోషి నన్న విశ్వాసం నీకు కలిగితే అంతేచాలు నాకు. ఎందువల్లనంటే నీవు మృత్యుదేవతకు బలి కాబోతున్నావ్. నామాట వింటున్నావా హోరె !

హోరె : (పించలుపై) వింటున్నాను డేయర్ !

డేయర్ : వీళ్ళు ఆక్రమణకారులు. మనర్ని పీల్చ జయించారు. — ఎలాగో తెలుసా ? — మోసంతో, కపటంతో, పశుబలంతో.

విలియం : (హ్రోహంగా) ఈ విద్రోహ ఉపన్యాసం అనుమతించటానికి వీలులేదు.

కర్నల్ : డియర్ విలియం ! యిది విస్ఫోజనంగా చెనటం ఎందుకైనా మంచిది. నాలుగు గోడలమధ్య చూర్చాని ప్రజలంతా ఈ ఉపన్యాసం వల్లదేయటం శ్రేయస్కరమనుకుంటున్నావా ?

డేయర్ : శత్రువులు మనదేశంమీద పరచుకుపోయినప్పుడు పరాజయం అంటే ఏమిదో, పరాభీనత అంటే ఎలా ఉంటుందో, పరరాజ్యానికి అర్పమేమిదో ప్రజల కర్తవ్యంలేదు. చాళ్ళు భిన్నులై, నిష్ఠులై, నిశ్చేష్టులై రాతిదొమ్మల వలే ఉండిపోయారు. కాని ఈనాడు దేశంలో మూలమూలనా, నరనరంలో, అగ్నిలాగా ప్రచండంగా వ్యాపిస్తున్న సమిష్టి ప్రజాకార ప్రవాహంతో సిద్ధోపం, సీ హింసార్థక కృత్రిమ ప్రభమ తరంగం మూత్రమే.

హోరె : నాకు తెలుసు డేయర్ !

డేయర్ : (భుజులమీద చెయ్యివేసి) హోరె ! నీకు భయంగా ఉందా ?

హోరె : (గట్టిద స్వరంతో) దాను డేయర్ !

విలియం : గాట్ల రేపీ కర్నల్ !

డేయర్ : వెళ్ళు హోరె ! మృత్యు ద్వారంలో ప్రవేశించేముందు నేను నీకు చెప్ప వలచుకున్నదాకా ! నేటినుంచీ ఈ దురాక్రమణదారులు ఒక్క శాంతిశ్వాస కూడా నోచుకోరు. ఒక్క నిమిషమైనా అవకాశం లభించదు. రాత్రిం బిపళ్ళు ప్రతిక్షణం ఒక భయంకరమైన అశ్లాఠమైన సామూహికభీతి వీరి మరెవరూదయాలను తపింపజేస్తుంది. వికలంజేస్తుంది. ఒక్క క్షణంకూడా యిక వీరికి విశ్రాంతి లభించదు. నెలవు హోరె !

హోరె : నెలవు డేయర్ !

కర్నల్ : (పెద్దగా) ఏలూ పైనికులను !

ಪ್ರತಿ :

కాంతారావు : కాగితాలు

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible][illegible][illegible]

ప్రస్తుతం పరిస్థితి కళ్ళలో బాగా
పెరువ చేసింది. పిల్లలకు ప్రయోజన
కారిగా ఉంటే చక్కగా అప్పు అప్పు
కయ్యే, ప్రతిఫలమూ ముట్టేసింది అని
అనుకున్నాను. అందుకే ఆదివాగ్ధు
ఉదయం రాఫీ ఫలహారాలు సుగించు

— శ్రీ ఆమల రామచంద్రరావు

[illegible]

నామము: పద్మము రాధా - లే
 జాత్యము: కాకా - ఛీ. ఛీ. గు. పు. గు.
 వ. వి. వి. ప్రాప్తి. వి. వి. వి. వి. వి.
 వి. వి. వి. వి. వి. వి. వి. వి. వి.
 వి. వి. వి. వి. వి. వి. వి. వి. వి.

పాఠశాల విద్యార్థిని అనుబంధము
 పాఠశాల పనితీరుపై, గానము, నాటకము
 పాఠశాలలో, ఇష్టములే వ్యక్తమవుతున్నాయి.
 పాఠశాల పనితీరును పరిశీలించి, దీని
 అభివృద్ధిని గురించి చర్చించి, పాఠశాల
 పనితీరును పరిశీలించి.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।

| వాని నాముగ ప...
 దే... బాగు...
 చి... గా...

పక్షపాతములు, సాక్షాత్తులు, సాక్షాత్తులు
మళ్ళీ ఉపయోగించును!

పాప సీ వ్రాశానో లేనో, పెద్ద
బాబాయి ఎవరిదోగ్లవాడు వానిని
శరూపు శిట్టల మొగలెట్టాడ.

‘శ్శిశ్శి పాడుకొంప!’ అనుకొంటూ
 చలుపుతీసి, ‘ఇప్పుడేనెళ్ళి అప్పుడే తిరిగి
 వచ్చావేరా భజవా?’ అన్నా.”

‘బొట్టోకి చెళ్ళాలి నాన్నా’ అంటూ వాడు. పెరట్లోకి తఱుమన్నాడు.

ఈవారి ఇట్లా కానుకొని వెంటనే ‘ప్లాటు’ వ్రాసి పెట్టారు. దాని సారాంశం ‘సిల్లెల్లి తలెండ్రులు చక్కగా అర్థం చేసుకొని పోషిస్తే నిజానవంతు అవుతారనీ, అట్ల పోషించని వాణందేదో దేశంలో ముఠా నుంచి పట్టు పెట్టూర్గాలు ప్రోత్సహిస్తారనీ.’

ప్లాటు వ్రాయడం పూర్తయ్యేసరికి పెరట్లోకి చెళ్ళువాడ తిరిగి వచ్చాడు. వాడికి ఇల్లు చూస్తుంటేమని చెప్పి ‘నాఫీ’ త్రాగి దానికి ఎయిలు దేరాడు. కాంతారావు బజార్లోకి తిరిగి వస్తే హి తని వారిలెంచుకొని కఫీ త్రాగి వాడేపేరికి గుట్టన్నరాకా ఆలస్యమయింది. అదే ప్లాటును ఎల్లా ప్రాచురించి ఎట్లా ముగించాలో ఆలోచించుకొన్నాడు. అరిచు ఆలోచించేది నిధానం సరిక్రొత్తగాంచి ఆలోచించేల్లి బికి పల చూపంలో ప్రసక్తిపైంది!

ఇట్టి చేదుకొనే సరికి ఇల్లాలు వంటగదిలో వున్నట్లు తెలిసి, ‘ఇది మర కుభసూచకం. ఇక వ్రాసుకోవటానికి యేమీ అడ్డంకం’ అనుకొని గదిగెలుపు తెరిచాడు. తలుపు తెరవగానే కనువిచ్చి దృశ్యాన్ని చూసి ‘ఉగ్రనగసిం హావతారం’ దాల్చాడు కాంతారావు!

అతని మూడవ అబ్బాయి నాలు గేండ్లవాడు అతను వ్రాసిపెట్టిన కాగి

తాన్ని చక్కగా చింపేసి ఇంకా ఇత రత్రా కాగితాల్ని కూడా చింపే ప్రయత్నంలో వున్నాడు.

దెబ్బమీద దెబ్బ పేపు చిల్లేటట్లుగా కొట్టేశాడు. అతని భార్య కిల్లవాని యేడ్పువిని నగుకెత్తుకొంటూ రానే వచ్చింది.

అతని కోడలు ఇంకా చల్లారలేదు. ‘కిల్లవాండ్ల’ ఇంక చురుకైస్తే యేమో నుం... చూశావా?’ అని గర్జించాడు.

“మీరు పిలుపుకు గొళ్ళం చేయ కూడా అజాగ్రత్తగా వదిలేసి వెళ్లే పనివాండ్లకు యేం తెలుస్తుందండీ! ఇంక నీరువచ్చు ఇవి తీయ కూడదని. మీరు నిష్కత్యంగా వదిలి వెళ్ళడం, పైగా చిన్నివాండ్లను తెలియక చేస్తే చూప బాంకం, ఇంకమన్నా అంటే ప్రపంచాని కేదో తెలియని వన్నీ గొప్పగా తెలియచెప్పతా నడం. అలాగే పెద్దవాళ్ళు ‘ఇంట కెలిచి చచ్చి పిలుపు’ అన్నారు” అన్నది.

కాంతారావు పని అగ్నిలో ఆక్రమం పోసిపట్లయి ఆసు పీడికూడా చెయ్యే త్తాడు. మళ్ళీ యేమనుకొన్నాడో యేమో, చెయ్యి దించేసుకొని “రామ రామ...ఇది కొంపకాడు... నరసిం” అంటూ విసవిసి ‘తానా కాగితాలు’ తీసుకొని బయల్దేరాడు. ఏదో విధంగా కఫ ముగించాడు.

ఈవారైనా అతని కఫ అచ్చపు ముండో కాదో తెలియదు.

ఉ బు సు పో క

— శ్రీ మండ్ రామారెడ్డి

మా కథానాయకుణ్ణి పరిచయం చేయించాలంటే కొందఱు రచయితలు సృష్టించే ఉంగరాల జాబ్బూ, కళ్ళజోడూ, ప్లాక్ పారిష్ ముచ్చెల్ని ముద్దాడే మల్లలు పంచెసింగునూ, అలాంటివేవీ లేవు మా కథానాయిక. బరిగాళ్లు, అడ్డగుడ్డ, ఖద్దరు అంటే ఖాతరు చేయనివానిలా ఉన్నట్లున్నట్టూ, మొండిచిన తిరుగుబిళ్ళలా మొహంనిండా మహాచిచ్చుమచ్చలూ, దువ్వెన పళ్ళను గూడా ముసిపోనే పెడుసు జాబ్బూ, అతని స్నేహితులకి అధారాలు. హస్తమాషణమూ అన్నట్టు పుస్తకమొకటి పట్టుకు తిరుగుతుంటాడు. మంచింటేది పాపం, “నంద్యాలవారి కవితవ్వం కొంతా నా పైత్యం కొంతా” అన్నట్టు “కవి కౌట్టరా కాచేటి ఎంగా” అనే ఛోటోలో ఆంపిస్తాడు తన 19 వ పురాణాన్ని. అతడు మాటాడుతూంటే మా హాస్టలులోని ఆదివారం నాటి బీఫీన్ లా షడ్రసాలను ముప్పిస్తూ, అయ్యలరాజువాని హంసవింశతిలా ఆతివిప్రుల అఖిలముఖ వర్ణనా భూయిష్టమైన నవరసాంతిమైన వివిధ రుచ్యమాన విషయభాషాశృంగం పుష్కరిస్తూ ఉంటుంది. శీలాంతం, జలాంతం ధేదింపజూస్తాడు చేపట్టిన సమస్యని.

ననాతన అభినాతనుల సంవాద వివాదాల మధ్య సానలదీరిన జాతిరత్నం మారత్నం. పత్రికా పాఠకు లంచరికీ ఆర్థమయ్యేలా ఒక్కమాటలో చెప్పాలంటే దాసువామనరావుగారి కాలక్షేపం తరువాత కత్తుల లెక్కరు ఒక్కటే దక్కింది మాకు చిరామకాల వినియోగానికి.

‘ఏమిటిరా ఈ రగడ అంతానూ’ అని ఎవడయినా అడ్డు తగిలేదే పాపం, “ఎవడి పిచ్చి వాడికి ఆనందం. నా మట్టుకు నాది రసానందం” అంటాడు.

ఇందులో నాదిగూడా ఉంది ఓటి స్వంతపిచ్చి. ‘నవ్వరా సున్ నా అవ్ నా గానా’ అనేది. అందుకని అప్పుడప్పుడు డరెజ్టి చూట్టాడింది ఉపయోగించుకునే వాణ్ణి.

నేను.....కలమాడిస్తే ఎంత కమ్మని కవితారసం కార్పిస్తావో, ఆ భాయలు నీలో ఉన్నాయ్, విప్లవాన్ని గ్రక్కే భావాలు నీవి అన్నాను.

అలాంటి కీ ఇచ్చినంత పనిజేసింది ఆమాట అతనిలో. ఏం పెద్ద పెద్దర్థం జేసుకొన్నాడో నా మాటని బట్టి, కొద్దిగా నైకాలజిస్తుకూడా కాబట్టి.

“ఉహూఁ కవిత్వం” అని పెదవి విరిచి “అంత నిర్వస్తువు ఇంకొకటి ఈ రోజుల్లో లేదంటే నమ్ము. మనకు సాఫ్టువేరం మొదలూ, స్వాతంత్ర్యం వరకూ, పదమిటీనుండి లభించినవే. ఆ మధ్య దిగుమతియైన సరకుల్లో నేటి కవితగూడా ఒకటి.

‘తాకుంటే ఏమిటి తమ్ముడూ : చూడు అంత్య ప్రాసల్తో, ఆంగ్లో ఇండి ఇండియన్ సమాసాల్తో, ఆరంభించారు. ఏమిటి ఆర్థికం అంటే అధివాస్తవికత - ఆధునయం - అని నిఘంటువులు తెరిచినా చొరవనంత గొప్పగొప్ప పదాలు వాడు తారు. హ్యూయార్కు గగిన సాచాల్ని వెక్కిరిస్తున్నయ్ పీరి హ్యూమార్లు పోయెట్రీ వ్యగ్రభావ సాచాలు. ఒక సాంకర్య సంస్కృతిని ప్రతిబింబింపజేసే వ్యక్తిత్వమే ప్రధాన లక్షణంగా కనిపిస్తుంది నేడు కవి అనేవాడిలో.

పుట్టి కాస్తాలో పుట్టిన పుట్టగొడుగుల్లా లేచిన ఈ కవులంతా కలిసి ఎంత పెంకు ప్రయత్నించాలియా అంటే అంత మోస్తూల రికాదాగా, అబద్ధానికి పర్యాయ పదంగా తయారుచేశారు కవిత్వం అనే పదాన్ని. ఇంత ఎందుకూ ఎవడైనా ఆసం బద్ధమూ, అసంభవమూ అయిన విషయం ఏదైనా వాగాడంటే ‘వ్వే’ ఇదంతా నీకవిత్వం తీరా-అని ఎమిటివా శృనేహితులు వినుపస్త్రానే ఉన్నాయిగా నేడూ రేపూ.

ఇదో....: కవిత్వం అనేసరికి కలిగే అభిప్రాయభేదాలు నేడు రాజకీయ కక్షల్లోకంటే గూడా కాస్త మొగ్గుగానే కనిపిస్తున్నాయి. ముఖ్యంగా రెండు పార్టీ బంధీలు తయారైనాయి దీనికి. సలక్షణ కవిత్వం అంటే ఆధునయం కవులకీ, ఆధున దయ కవులంటే సలక్షణ కవులకీ గిట్టును మరి ఆధునయం కవిత్వం లక్షణం లేదో : సలక్షణ కవిత్వంలో ఆధునయం అనేవి లేవో :

ఏమిటంటే ఈ రాధాంతం అని ఏ కాయ్యనైనా అడిగితే “ఈ నవ్యోత్పన్నులంతా అప్యత్నన్నులు, వ్యర్థులు, అసమర్థులు. ఊబిలోని రాయిమీద ఊపిరి బిగ బట్టి దాటి వసేకృత సత్కునిలా కవి యైనవాడు తాను వశం చేసుకున్న భాషాబలం ఆధారంగా యతిప్రాసలపైనుండి అతి చలాకీగా తప్పకొని భావప్రదర్శనం చేయాలి. కవికి గల భాషా ప్రమాణంయొక్క చువం కనుక్కుంటూ నంటుంది ఈ గణ భందం. భందోనియమాల్ని సడల్చి చెంగలించే లయ నృత్యాలకంటే వధనంలో గియోర్కొరామా?” అంటాడు.

నీవేం చెప్తావు ? అని ఇదే విషయాన్నిగూర్చి ఒక అవ్యతనుజ్ఞ అడిగిచూస్తే “ఈ గత మేధావులంతా భావాభావులు, ప్రాజ్ఞమృన్మయూ, ఉపజ్ఞా శూన్యులూ. తాకుంటే ఏముటయ్యా : పీళ్ళకి మతులు పోయాయి. యిటులను మాత్రం పోసి

యరు. కావస విడిచేందుకు ఆసన్నమయ్యారు. ప్రాసను బట్టుకు ప్రాకులాడుతారు” అని చీదరిస్తూ—

“కవిత్వం అంటే ఉన్నది ఉన్నట్టూ, కన్నది కన్నట్టూ ప్రకటించే గవర్న మెంటువారి గజెట్ లాంటిది కాదన్నాడు ఓ పెద్దమనిషి. భావించినది భావించినట్టు బహిరంగం చేయటమే నమోదు లయబద్ధపు గేయకవిత్వమూ, నానాత్వంలో ఏకత్వమూ, మా కతిశ్రావ్యం, మా కతిభావ్యం. మా తాడుకంతా ఒకటే పురి. మా రచనకు గూడా అదే గురి. గురుజాడ గురి - జాడ -” అంటూ ఉద్ఘాటిస్తాడు హిందాగా.

మొత్తానికేవో పొడిచేశామన్న పొగచిల్ “బ్రహ్మనంద సహోదరం పై ఉపనిషత్తులు వ్రాస్తాం. నిప్పునుగూడా మూట గడతాం, ఆకాశాన్నంతా అద్దంలో చూపుతాం, పరిమళాన్ని పట్టి చూపెడతాం, అంటున్నారు. వీరిలో ఒకరిది చాందస మైతే వేరొకరిది సాహసం.

బిన్నురాలేదా ఓయ్యా! కిపోనుండి? అని అడిగాను హోటలుముందు ఫర్నీచరు సర్దుతూన్న భాజామియాని.

బిన్నా! ఏదో దాగు చేయిస్తున్నానని తెలిసింది. కొద్ది టైం బిడ్డాచ్చు అన్నాడతడు. సరే! అని కుర్చీలు జబ్బుకొని హుర్చున్నాం. ప్రాచింఢించాడు చిత్తం.

వస్తూనానం మార్పుక భవిష్యత్తుకి. పిల్లలనడపడికి పెద్దలు కాచిం. “యద్య దాచుతి శ్రేష్ఠః తత్తిదే చేతరో జనః, స యత్ ప్రమాణం కురుతే లోకస్తదనువర్తతే” అని చిప్పచెప్పినాదా ఆ పురాణపురుషుడు? ఎంతమంది బజారుకపు లకి కులగురువు లై నాచుకున్నావు పీరు? ఆభ్యుదయ కవిత అంటే ఏముంది? అడ్డ గోలు జమీబుదీ అన్నట్టు రాస్తున్నారు. అంతా తాత్కాలికోద్రేకజనిత ప్యుగ్రోదంతాలూ, అభావచ్ఛాంతాలూ అయిన తాటాకుమంటలూ వీరిరచనలు. మరి పీరి సంతా ఆభ్యుదయ కవులే అనాలో, ఆంధ్రసాహిత్యానికి తెవులే అనాలో!

ఇంకొక తమాషా. ‘రియలిజం’ రాసక్రీడల్లో ‘రిమెలిక్స్’ ప్రాసక్రీడల్లో గంతు లేస్తూకూడా ‘ఇది అధినా స్తవికత కాదు. అది ప్రాస్సుప్త్యాషన్ లాగ పుట్టింది, గిట్టింది.’ అని చెప్పకుంటున్నారు. కాని ఆభ్యుదయ శబ్దానికి నిర్వచనమీయడంలో మాత్రం తప్పుకుంటున్నారు.

‘గజెటెడ్ సీటున గూర్చొని

కాలాపు అకస్మిణ్ములు

పురాజన్మ కృతపుణ్ము.

ఐకిడ్డుత్ గిరామీ అంటే

మాదర్ చోడ్ హరామీ అంటారు.

కళ్ళుండి కననేరరు, చెవులుండి విననేరరు.

కళ్ళ గనక, చెవుల వినక, కనరు గ్రక్కు ఈ మొహాలు

పాతరాతి యుగమునాటి పాషాణపు విగ్రహాలు.'

అసీ ఇలాంటి పోకడలో పడ్డాడనుకొండి ఒకడు. వాడు వెంటనే ఈ అభ్యుదయ యుగాన్ని అంతమొందించి వేరొక విప్లవయుగాన్ని స్థాపించిన పీఠవర్తమాన కవి చక్రవర్తి అయిపోతాడు. ఆ గేయం చివరంగంలో మన్మథసంవత్సరాన్నే ముఖించి పండిన అమృతధార.

"ఏదీయి రత్నంచావా, నీ పెట్టుమత సిద్ధాంతం? దేవుడు లేడనేవానిమొందు ఉన్నాడని తిర్కిస్తావు. ఉన్నాడని ఒక్కడనినీ ఆచారాలుచూపమని వాని వెంటబడు రావు. కాంగ్రెసు కార్యకర్తల్లో కమ్యూనిస్టు సిద్ధాంతాల్లో కాట్లాడుతావు. సామ్యవాదులకు గాంధీజం నెమ్మదిగా ఉపదేశస్తావుంటావు. కవులను విమర్శిస్తావు. విమర్శకులపై పీటకవిత్వాలు కడరావు. నీ మాటల్లో ఆయింతా చిత్త శైల్యాన్ని కోల్పోవలసిందే." అని చిరారెత్తిన మొహంతో మా హేమాద్రి ఎదురు తిరిగాడు.

రత్నం : ఇగనోయ్ నా మాటలకి విలువ తర్వాత కడుదువు అటుంచు. నాదేం మ్యాగ్జిమం క్వారిఫికేషన్ కాదు. ఎంతైనా చెంబులో ఉంటే నీళ్ళు పెంకులో పోస్తే తీర్చిం. సరే నీమాటకే వస్తాం. అయినప్పిల్లా కాదినే స్వభావం ఓటి నాకున్నదని గమీ నీవెటగడుతున్నావు. అందులోనే ఉంది గమ్మత్తు. ఒక వస్తువుయొక్క అస్తిత్వం, నిజానిజాలు నిర్ణయించుకొనే శక్తిని ఆశించేవానిక్కల్లా అది అవసరం. అది తిగిపుగుమారే టిజ్జానువుయొక్క లక్షణం. తెరిసిందా! అదే నాతత్వం అర్థమయిందా? అని ఫస్టు ఇంప్రెషన్ వేసుకునే కొత్త ఆఫీసరంత మనగర్జనం వెలిబుచ్చారు.

నీవు నమ్మూ నమ్మకపో. కాన్పులూ, కవిత్వాలు, ఈ రెండువిధాలనే దాగా గుర్రెగిగి నెరవేరుస్తున్నారు భారతీయులు. కాస్తోకూస్తో భాషావిషయంలో పరిశ్రమ చేయటానుకొన్న వానినుండి 'రామునితోకా పవరుండిట్లనియే' అనే రాయళ్ళవరకూ కాయితాలేవో నల్లగజేసి ఇదిగో కవిత్వం అంటున్నారు. అది ఏ పట్టుతోకో తెలియని పిల్లకుంకలు పీళ్లు. కవిత్వం అగ్గువయింది, కాయితాలను తీవ్రం చేసింది.

అట్నా : అట్నా : ఎంతమంది బయలుదేరారు పీళ్ళు. మరీ చమవరులైన అగ్గుల్లో అరముప్పాతికభాగం కవిత్వాలు రాసే సోమరిపోతులు. వీరు రాసే

పద్యాల్లో M. L. A ల స్వాగతాలూ, మంత్రుల సన్మానాలూ, 15 ఆగష్టు ప్రగల్భాలూ, పంచషష్ట ప్రణాళికలపై పంతాలూ, 30 జనవరి తాత తద్దినపు అశ్రుతర్పణాలూ, ఎగైరా ఎగైరాల కిందికి ముప్పాతిక మున్నీసాలు వసూలు అయితాయి.

నా ముందరికి వచ్చిన విషయమొకటి చెప్తాను. నాతో పనిగలిగి వచ్చిన వ్యక్తి ఒకడు తోకపెంట పెరుమాళ్ళలా తోకవచ్చిన శిష్యుని చూపి చూవాడు మంచి విత్తవం రాస్తాడంటి ... చదువూ పేరు వింటారు, అనడంతో ఆరంభించాడట.

“వాణి గీర్వాణి యసుమనే పరమమంద

మూలబల్క వడేనే మగువ: నీవు.”

“మూలబల్క వడేనే:” ఏదీ మళ్ళీ అనూ అన్నా.

“మూల బల్కవడేనే మగువ: నీవు”

హారతిపంపమైన రోపాన్ని ఆవురేలేపోయాను ‘వాణిని రాణినిచేసుకొన్న పిన్నపీఠమిది పేరు నియమబట్టిన పిన్నపీఠమిదవారా నీవూ? మగువ నీవు అట మగువ నీవు. ‘మార నీవు?’ అనిలేపోయావట్రా? అని గద్దించా..... అంటూ తన ఆగిపోయాడు తన్నం. అతనినోట మాట రాలడంలేదు. నేనూ ఇటునటు తిరిగి చూస్తున్నాను .. మూల రోపీ కష్టాలు ముందరికి దిగినయ్ పంచ దాంపేస్తూ కనుకను కరపేస్తున్నాడో అచ్చాచ్.

పచ్చుమిన్నది. అను పెద్దపెద్ద శిష్యులై రాసి ఆ అద్దగోడకి అంటించిన (చుర్రహారం) ప్రదాన పటంలో చావుగుళ్ళతో వయ్యారంగా చొరిగిన సామితి మూతమీద అంతసేపూ మసాల దిప్తిచూసే ఉన్నాడా హోటల కుట్టాడు పప్పుడు పెళ్ళాడో! పప్పుడు రెచ్చాడో!

“అత్త రెవరిచ్చారు?” అన్నాడు మా హేమద్రి. ఆర్డర్ ఈజ్ ఆర్డర్ అనే అఫీసు కాలంటి యిది. మా గుడ్డుం రొక్కిన వాళ్ళకి మర్యాదలుచేయడం మా విధి. అడగాలా మీలాంటి పెద్దమొహాలు? అన్నాడా కుట్టాడు. ఈ బలవద్దంతు సత్కారాన్ని స్వీకరించక తప్పిందికాదు. ఆ కాస్తా చేతులు దుబుళుకొని మూతులు తుడుచు కొంటూ ఆదలపడ్డం.....

గ్రేడీ కంచాన్ని చేరుకున్నాం. దుమ్ము చూరంగా ఉంది. సిమెంటు వేదికమీద సేతుదేళాడు కత్తం. పేమూ అంగరక్షకుల్లా అతని కిరుప్రక్కలా ఆసీనుల మయాం.

గొంగడి మడతలపై నెట్టుగా కూర్చొని సొగడుట్టులు పీల్చేవాళ్ళూ, పట్లం జేబుల్లో చేతులికించి వచారుచేసే కళ్ళజోళ్ళవాళ్ళూ, పేలుకుక్కుకుంటూ సీతక్కారా లతో చూర్చున్న పల్లెటూరు స్త్రీలూ, ఇంకాఇంకా గలభా ఉంది అట.

“ఇక తరుచూ కనిపించేది కథాసాహిత్యం, అంటూ ఉపక్రమించాడు మళ్ళీ మా రత్నం. ఊరి అని ఊరొడుతూ వినడానికి ఏనులు వలేస్తున్నాను నేను. విసుగుతూ, నుసులుతూ, ఆవలిస్తూ చిటుకలేస్తున్నాడు మా హేమాద్రి.

“దీనికి వెనుకాలా చరిత్ర చాలా ఉంది. అయినా మూడు మాటల్లో ముచ్చట ముగిద్దాం. నేటి అర్ధిక సమస్యల్లో సతమత మౌతుండే ప్రజకి చీర్షనావ్యాస చమపకొనే తీరిక ఎక్కడా? సూక్ష్మంలో మోక్షం అన్నట్టు ఆనందమూ, ఉపయోగమూ, అనే వాప్యప్రయోజనాన్ని కొద్దిదాలంలో అంటే గంట బిస్సుప్రయాణంలో గ్రహించడానికి కనుగొనబడ్డాయి ఈ కథానికలు. మరి ఇవి ఎలాతయారైనై? ఏం నేర్చుతున్నై? అని ప్రశ్నించుకొని, అమ్మాయిల ఆరంభమౌవసంలో ఆగుపించే అంగ పాప్రవాలకీ, పెట్టని పైతోళ్ళకీ, ఆస పెట్టించి అమాయకులైన యువకుల్ని అసభ్యమైన ప్రాణత్యాగం చేయించేవాటిని ఎనహాయిస్తే... ఇక ఒక రథ మనవ్యక్తుక్కుల్ని శూన్యంలోకి జొనిపించి ముగుస్తుంది. ఇంకొకటి నిట్టూర్పు విడిపిస్తుంది. వేరొకటి అనాదులకి బ్రతిలే చూక్కేలేపని నిర్కచ్చిగా నిరూపించి నిష్క్రమిస్తుంది.

ఇలాంటి కథల ప్రధానంపల్ల సమాజంలో కింకర్తవ్యమనే కిటుకు తేలక మధ్యతరగతి కుటుంబాలకేమి? కాటరపాటక జనానికేమి? బహుళ ప్రజకి ఆనంది నిర్వృజీవితంలో ఇంతవరకూ అనుభవించిన ఈతిదాఫలే మననం కలిగి, నెమరుకు వచ్చి హృదయాగ్నిలో చిచ్చు రగిల్చి, అంతకుపూర్వమే ఆకలిప్రేపులను అందుకున్న జీవాగ్నితో ఏకమై ఆశాభారితమైన వారి భావితీవితాన్ని భస్మీవటలం చేస్తుంటే చూస్తూ చూస్తూ ఈ ప్రపంచాగ్నిలో సమిధల్ని ఆహుతిచ్చి మారణహోమ మంత్రాల్ని పఠించడంలో ఫలితం పరిణామం ఏమిటి? ఇక తచ్చాంతికై ఇటు ఇటు అని స్వాగతమిచ్చేది పాంచూ మహాసముద్ర మొకదేగా మిగిలింది!

ఎక్కడో చదివినట్టు జ్ఞాపకం. “సాహిత్యం వలన మనమాళించేది ఆత్మానందం మాత్రమే గాదు. కనీసం వ్యక్తిలో ఆత్మవికాసం కలుగజేయవలసిన చర్యం దానిది.” ఇదే నిజమైనపుడు వైరకం సాహిత్యం ఆత్మ వికాసానికా? ఆత్మ

భావానికా?

అట.

గొంగలా బర్రాం.

ఇలా కొంపలుకూర్చే ఘోరమయ సాహితీసృష్టి మనమా చేయాలింది ? కుడిచి కూర్చొని కుర్చీల్లో కూనిరాగాలు తీసే రక్తపిపాసువులైన సామ్రాజ్యవాద వారిలు చేస్తారు.

మాటల బహిష్కారం ముంచాను. 'విటకానిక' లేచిపోయిన నీ విశాలాక్షి ఏం నేర్పింది సంఘానికి' అని ఆనాటి కథానికుడు గురించి అడిగాను ఆరచయితను.

"ఈ కట్టమంచి అంత వాడే అన్నాడు కవితకూ నీతికీ పోర్తేమిటి" అని. మొన్నమొన్న ఏవో ఆ పత్రికల్లోవీ ఈ సభల్లోవీ నేర్చుకొచ్చావ్ నాలుగు మాటలు అని ఒక బలమైన ఆధారంతో నోరుమూయిస్తూ వైగా సాహిత్యాన్ని గురించి నీకు చాలా తక్కువ తెలుసు అన్నాడు.

నిజానికి కల్తీవా్యాన్ని గురించి దోచించే సాహిత్య మెంత వచ్చింది మనకి ? ఎందరినో అడిగా నిమిట. ఏదో ఉన్నట్టూ, జ్ఞాపకం లేనట్టూ బుట్ట గోక్కుంటారు. అంటే మృగ్యమనేగా ఆధారం ? కీర్తి కంఠాతితో నీకుగూడా ఈ చెత్తరకవు రచయితల్లో చేరిపోవడానికి కలిగిన ఉబలాటాన్ని చూస్తే నవ్వువస్తుంది నాకు.

నేను : అవును 'విమర్శనా లింగం'లో విహరించేవాడే సాహిత్యాన్ని సజీవంగా ఉంచుతాడు. మైనారిటీలో చేరినవాడే నిజమైన చల్లబుద్ధితో దేశసేవ చేయగలుగుతాడు అంటారు ఆనుభవజ్ఞులు. నీలాంటి వాళ్లు ఏదో ప్రయత్నం చేసి నేటి చలనల్లోని దాగోగుల్ని ఏచారించి బహిష్కరించేయడమే బాగనిపిస్తుంది. సాక్షి తర్వాత విమర్శనా యుగాన్ని స్థాపించిన ప్రజ్వలం దక్కుతుంది.

రత్నం : అదో! అంతగా ప్రపంచాన్ని స్తబ్ధిచేసిన ఆయనెక్కడ ? సరిగ్గా తెలుగుపదాలు ఆనేది ఏదో అవి ఎన్నో తెలియని నేనెక్కడ ?....నక్క యెక్కడా : నాకరోక యెక్కడా : ..నిజంగా ఒక్కపాసుగంటి పదిమంది కవులకంటే ఎక్కుడుగా కల్తీవా్యాన్ని, ప్రయోజనాన్ని గాలించ గలిగాడు. 'సాహిత్యం దర్శన మూర్త్య' మన్న మాటకి నిదర్శనమైన రాత ఆయనది. అతడే పుంటే పీళ్ళ అధివాస్తవికత లోని అతివాస్తవికతను పరిగేవాళ్ళం. (కొంతసేపు ఆగి)....ఓ రాజకీయవేత్త యేమన్నాడో తెలుసా ? "ఆకలిప్రజ అరిచే అరపుల్ని అట్టే వ్రాయరాదు సంపాదకులు. వారికి ఏంకావాలో అది ఎలా లభిస్తుందో రాయాలి." ఈ ఉద్బోధన అక్షరాలా రచయితలకిగూడా అనువర్తిస్తుంది నేటికి.

నేను : ఓహో చాలా గడ్డు ఉద్దేశాన్నే అనిస్తున్నావు రచనల వెనుక. అలానే కావాలంటే, పీళ్ళలో 99% మంది కలాలను జారవిడిచి విషాదయోగంలోని విగత గాంధీనికి పోలికగా ఉండిపోతారు.

రత్నం : అలా కానినాడు ఎలా సామాన్యునికి తేడాగా ఉంటాడు రచయిత అనేవాడు ? సరే అది ఉండనీ.

మాది అని చెప్పకొనే స్వతంత్ర రచనగూడా చాలాచాలా శక్కువ అందులకి. చూస్తున్నాముగా అటు అంగ ప్రపంచానికి, ఇటు హిందీ పోవళ్లకి, తప్పిరే శరత్సాహిర్యానికి, ప్రాకులాడే దైరెడ్లని. వాళ్ళు సైతం తిడుతూనే ఉన్నారాయె. మన వాళ్లలో ఉపజ్ఞాబలమూ, సృష్ట్యాత్మక కల్పనా లోపించిందని. ఎక్కడ లేకుంటే అర్కమొగుడే అన్నట్టూ నవలా, నాటక రూపాల్లో అవతరించే అనువాద సాహిత్యమూ, అంగ్లానుకరణమూ, అవశ్యానుసరణీయంబులు అయినాయి మనకి.

వేలాకగొంతు : “అవునండీ. శ్వేతకుష్టులా ఆ అంగత్వం వదలలేదు. ఇంకా వాట్ పూట్ అనేవాడే నభాపూజ్యుడు. ‘పంచదార’ అంటే ఐదు రంగులదారం అని అర్థంజెప్పే పట్టభద్రునకుండే గౌరవం పంచశాస్త్రాలు చదువుకున్న వాడికి లేదు. ఏం గౌరవమండీ ఇలాంటి వాళ్ళ గౌరవం ? అది మనం ఇస్తుంటే అలా ఉంటా ఉంటుంది.” అని అడ్డువాదనకు దాపరించా దొక తెలుగుపండితుడు.

భావ ప్రైప్లవాన్ని ఆశాంక్షించి చచ్చించుకొనే చూ మాటలమధ్యకు విఘ్నేశ్వరునికి చియ్యంకునిలా అడ్డు తగిలిన అతనిమొహం తట్టు చూచేసరికి ముక్కుమీదికి చచ్చింది కోపం చూ రచ్చానికి. “కనిపెట్టరాదుటండీ జబ్ ఫ్లేన్ ను సైడివ్వమనే పుష్పాన్నొకదాన్ని ? ఉన్నాయిగా మీ వేదాలా?” అన్నాడు.

తె. పం : అయ్యో ! వేదాల పుణ్యం కాకుంటే అతగాళ్ళకెక్కడివండీ ఈ యంత్ర విజ్ఞానం ? అధర్వణాన్ని అనువదించిని ఫలితాలే యిది.

రత్నం : అనువాద ఫలితంగా అతడిల్లా పంచమూతాల్ని వశంచేసుకొని ప్రకృతిని ఆడిస్తున్నాడంటే, అసలు కాపీలు ఉంచుకొని మీరేం నరకుతున్నాండి అర్యమానసపుత్రులు ?

తె. పం : అధర్వణాన్ని అధిక భాగం అపహరించాండి !

రత్నం : దొంగలు — దొబ్బలేక దొంగలు ! నిద్రమబ్బు మొహాలు మనవి. మొదటినుండీ ఇంతే చెబుతున్నాయి మన పురాణాలు. మన వేదాలకి దొంగలు మనకి అవతారాలు.

ఆరన్ తో ఆరుస్తూ అడుగుడుగున అవసీరణాన్ని ఆవిర్భవింపజేస్తూ లోహగంలా బర్పరారావంతో బయలును ధ్వనింపజేసే బిస్సుచప్పుడు హఠాత్తుగా

అందరిశ్రద్ధనూ ఆకర్షించి మాతలల్నిగూడా మలుపుకుంది తనవైపు. అలానే వచ్చి స్టేజీకండానికి ఒక్క ప్రదక్షిణం చేసికొని అది వెళ్లే లైనుకు అభిముఖమై ఆగింది. 'నవాపేట్' అని వినిపిస్తుంది కంఠస్వరు కంఠస్వని, టికిట్స్ పండ్ బెర్ టింగ్ టింగుల మధ్య ప్రయాణీకుల్తోపాటు థర్టీ అయ్యాడు రత్నం. బిరున బిన్ను కదిలింది. మా హేమాద్రికి నెత్తినొప్పి వదిలింది ★

క వి త :

తా ర క ము

— శ్రీ సదాశివ

అమృతపు ఇల్లుతో నెచని హస్తము నన్ను స్పృశించి రేపె ? గౌతమముని పూర్ణచోప జనితంబగు శాపపు బంధకారమే ద్యుమణి శుభాగమమ్మున విఘాతితమయ్యెను ! శుష్కమైన యాశ్రమమున నా ముని ప్రథ విరాజితె గన్నుల పించొనర్చుచున్.

శిలనై యుండిన నాశరీరమును కించితస్పర్శచే సర్వ శక్తుల తైతస్యము గల్గి చేసిన శుభాంగుం డెప్పుడో ? తత్పదంబులచే రేచిన ధూళి సోకినది గాబోయిన్ మదీయాపు పంకిల పెల్లెన్ విడిపోయె; దిర్ఘుల బ్రాహ్మ ధన్యవాదార్పణుల్.

లలితత రేంద్ర సీలప్రథన్ జగదేక
మోహనంబగు దివ్యమూర్తితోడ
వాదిన దుఃఖిత ప్రజ పెదపులకు జి
ర్నగపు నేర్పెడు స్మితాననముతోడ
అమిత గభీర దయాసముద్రము లన
దనరారు నార్ద్ర నేత్రముల తోడ
నిగ్రహాసుగ్రహ నిపుణత మెఱయ న
ప్రము, బద్ధముగల హస్తముల తోడ

నెవ్వరో నన్ను దిలకింతు రెవ్వరన్న !
 ఎవ్వతెను నేను నన్ను నీవెతిగదపె ? మ
 నిద్దఱకు నెట్టి సంబంధమేని కలదె ?
 రామమూర్తివె సుగుణాభిరామ ! నీవు.

ఎన్నో యేడుల కీపు వచ్చితివి తండ్రీ ! నన్ను రక్షింపగా
 గన్నెరై ప్రవహించె దెంద మయినన్ గాయంబు గాలాన సం
 ఛన్నమై నశించిపోక, చిర పశ్చాత్తాప దగ్ధంబునై
 మన్నై పోవక నిర్జై శాపమున నీ మాడ్కిన్ శిలారూపమై.

నీకొఱ కిన్నినాటె రిది నిర్జితి నిట్లు శిలాకృతిన్, మహా
 శ్మా : కడు చిత్రిమైనది యుపంతి మిదంతయు; విన్నవారు గా
 నీ, కరుణావ లోకనము నిల్చి గ్రహింపగ జూచువారు గా
 నీ కలరే త్రిలోకముల సేవారందఱు గాక రామవా :

హృదియమునందు గుప్తముగ నిన్ని దిసంబులు దాచి యుంచినన్
 సదమలరూప ! నిబ్బరము చక్కగ గగ్గెను గాని నేడు నీ
 పదములు సోక జీవములు పడ్డవి గాన దాగజాల వి
 య్యదె భవదంఘ్రు సన్నిధిని నాత్మ సేవేదన మాచరించెదన్.

సురపతి చెట్ట చూ పొలయ జూచెను; నాపతి యాగ్రహించి, యి
 క్కరణి శపించె; నంత ద్రిజగమ్మును నా యపకీర్తి గాథలన్
 దిరముగ సంతరించుకొని తిట్టెను - నీపదయుగ్మ మిప్పు డా
 దరమున నుద్ధరించె; భవతారక ! నీకు నమస్కరించెదన్.

అదియు నంతమే తెలియనట్టిది కాలము; దాని గర్భ మం
 దేదెన లీనమయ్యెనొ మదీయ మనోవ్యథ లైన నిష్ఠ నా
 పేద యెడంద విట్టు విలపించిన దెల్ల బ్రతిధ్వనించు న
 య్యా : దినరాజవంశ తిలకా ! యిట గల్లు మహీధరమ్ములన్.

ఆ గోదావరి నస్మ దశ్రుజల కుల్యల్ సంగమించెన్: మహా
భాగా ! నీకు తరంగ ఘోష వినిపింపం జాలు నాగాధ ల
మ్మా ! గోదావరి ! నీవె సాక్షి విర గోప్యంచేల ? నీగర్భమం
దే గుప్తమ్మగు నా మనోవ్యథ నివేదింపంగదే స్వామికిన్.

అందిటు తెల్పుచుండి రదె అల్లదె, చూచితె ? వింటె ? చాలదే ?
ఎందుల కెన్ని సాక్షిములు నీవు గ్రహింపగలేవె ? నేనె పో
మందమతిన్ - నిను నైనజమాత్రునిగా గణియింతునేమొ ! నీ
ముందజ ప్రజ్ఞలా ? పరిమ ముగ్ధను నన్ను షిమింపుమా ప్రభూ !

కల్పషార్దవంజున బడి క్రందు ప్రాణి
తెరిసి నిన్ను బిడ్డారాప కలన గొలువ
జేచ్చు కొందువు నీలోన జీర్తిగించి;
రారకము భవన్నామ సంస్తవము దేవ ?

హిందీ పుస్తక విక్రయశాల

మావద్ద తెలుగు భాషా సమితివారు ప్రచురించిన తెలుగు
విజ్ఞాన సర్వస్వము, “చరిత్ర, రాజనీతి”, “చాితక, రసాయన
శాస్త్రములు” రెండు సంపుటములు లభించును. ఒక్కొక్క
సంపుటము ఖరీదు రు. 25-0-0 లు.

దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచార సభవారి పరీక్షల పుస్తకయో
గించే పుస్తకము అన్నియు మావద్ద లభించును.

పివరములకు :

హైదరాబాదు హిందీ ప్రచార సంఘము,
327, రెసిడెన్సీ రోడ్, హైదరాబాదు.

వ్యాసము :

మార్కండేయ పురాణములు - మనుచరిత్రము

— శ్రీ పల్లా దుర్గయ్య, ఎం. ఏ.

(గత సంఖ్య తరువాయి)

స్వార్థోచిత్ర ఉపనాసంతర తిథా భాగము

హంస మిథున సంవాదము :

ఈ షష్ఠాశ్వాసమునందు సంస్కృతాంధ్ర పురాణములందు మూడు సంవాదములు కలవు. 1. కలహంసీ ఉద్రివాహంగనా సంవాదము 2. మృగిడింపతుల సంవాదము 3. హంస మిథున సంవాదము. మొదటి రెండు స్వర్థోచిత్ర ముప్పుడు భార్యలనుండి పుత్రులు పుట్టుటకు హర్షమునను, చివరిదగు మూడవ సంవాదము వసుదేవతయందు స్వార్థోచిత్ర ఉదయించిన పిమ్మటను కలవు. మూడవ సంవాద సారాంశ మిది. 'భోగైక సత్త్వ సంతతి సంకపరులు నగు వారిమఠ పరమార్థ దిర్ఘిని యెన్నటికి గాజాండు. వారి లభ్య బంధు పుత్ర మిత్ర కీకీలములందు సత్త్వై బహులంపం పరిత వసగజంబు వర కిదిల నేరక హరియు దురు. సంకపిల చిత్తుడును నంగనా రాగాలమిదైన యీ స్వర్థోచిత్ర జూడుము. పుత్ర పాత్ర వృద్ధిని బొంది నేడును విషయోప భోగినిరిలి నున్నవాడు. నేను వివేకంబునంతేసి భోగంబులు పరిహరించిన. కామన పరంపరమైన యీ స్వర్థోచిత్ర నాకు సదృశము కాదు. మనము కడు ముదిసితిమి కాన నిహభోగము లింక నుడుగు చొప్పు' నని హంస హంసితో వాదించినట్లు ఈ వాక్యములు విని 'స్వర్థోచిత్ర జారోద్భేగుండై భార్య సహింబు వనంబునకుం జని హేర తపం బొనరించి సత్త్వలృప్తత్వంబు నొంది యమరతోకమున కరిగె' ననియు, సంత

'మనువులగా స్వార్థోచిత్ర, వసుదహ గర్భం బొనర్చె వసుగుణ! విను మ

మృగు కాలంబున బంగిన యనిమిషులను మునుల నిండు నవనీకృతులన్'

అనినట్లు మనుకాలము నందలి దేవతాదులను దెలిపి యనంతర పరిపాలకులగు మనుపుత్రులు రాజులై ధరి పాలించిరిని ముగించి ఫలశ్రుతి చెప్పబడినది.

మూలములోని మొదటి రెండు సంవాదములను పెద్దన మనుచరిత్రమునందు యథా లభముగా వ్రాసెను. కాని మూడవదగు హంస హంసీ సంవాదమును పూర్తిగ వదలివేసెను. దీనితోటా టీవాద ఫలితముగా జనించిన స్వర్థోచిత్ర వైరాగ్యమును, వైరాగ్య సంజనితమగు నశని తపస్సును, తత్ఫలితమగు నశని యుత్తమలోక ప్రాప్తి యునను విషయములు గూడ మను చరిత్రమునందు విడిచివేయ బడినవి. స్వార్థోచిత్ర జనినము తోడనే పుష్పిని స్వర్థోచిత్ర వృత్తాంత మును ముగించి దానికి ఒడులుగా స్వార్థోచిత్రమును వృత్తాంతమును బెంచి వర్ణించెను. ఈ సందర్భమున మూల కథలలో హంస హంసీ వాదమును విని వైరాగ్యము జనించి తపస్సునరించి స్వర్థోచిత్ర యుత్తమ లోకమున కేగెననియు, దివసంతరము బ్రహ్మ స్వార్థోచిత్రుని

మనువుగా తేనెననియు నుండిగా మను చిత్రమున బెద్దిన పుత్రజననముతో స్వరోచి వృత్తాంతమును ముగించి, మనువు గాదగిన స్వారోచిషుడే శాంతి దాంతి దయా సత్య నితుడై విష్ణుమూర్తిని గూర్చి తపమాచరించి నట్లును, దానికి మెచ్చి నకిల బృందావతి గణముతో లక్ష్మీశ్వరుడు ప్రత్యక్షమయ్యెననియు చెప్పి, యిట్లు సాక్షాత్కరించిన హరిని స్వారోచిషుడు చిశావతాన ద్రోత్ర మొనరించి ప్రసన్నుని గావించి, 'దేవ భవద్యాస్య ఋణందే వేదేద' నని ప్రార్థింపగా

'సారోచ్యము దుది నిచ్చెను, నేలు మల ద్విలీయ మనువ పీతై నయ ర

ర్వారోల బుద్ధి చిరుముగి వేలుపులకు దపిలకును విదికి క్రియముగాన్'

అని మహిమన్ మనుత్వమున కాలని బట్టముగట్టి పచ్చలో

చినుదు విరించి శివ్యమున నుల్లి ముప్పలతో నచ్చిబుట్టె

చనియె సకాలయంబునకు, శాస్త్ర వినివ్వయ యుక్తి చుండు పా

లనిముల నప్పింబుడు బ్రజలం బ్రజలంబులనెం గుహామతన్.

అని యిట్లు పుట్టపు స్వారోచిషుని మనుల్లుమనిచు బట్టము గట్టి పోయినట్లు వర్ణించి చిహ్మిది మూలములో వ్రాసే

'కోరిక నీ స్వారోచిషు చాత్రము చిసిన వ్రాయ జదివిన ధన చా

స్వారోగ్ని పుత్రమెరులుడై రూపగి గలడు సిద్ధిప నమంత్యుండున్'

అని పరిత్రుచి పచ్చిముతో మనుచరిత్ర మహా ప్రబంధమును పూర్తిచేసెను.

స్వరోచి తపమును స్వారోచిషు రచముగా దెచ్చిన మార్పుచేయే యిది ముఖ్యమైనది. ఈమార్పు నిమిషంబుడే లక్ష్మీని లల్లనియ ఈ పుట్టమున తేయబడినవి. కాని నీమార్పు కారణమును నిందించి యోచిత్యమును చెలిసికొన్న లక్ష్మీనవి సులభముగా చోధపడును. కావున దీనిని ముందుగా విచారించుము.

మనుచరిత్ర కావ్యమైన మూలంబు ప్రారంభమున నిట్లు కలదు.

మన్వంతరం బయ్యాధ్వారం మునే స్నాయంభువం బ యత

స్వారోచిషాఖ్య మన్వత్త్రి శ్రణు తస్మా చిసంతరిమ్.

స్నాయంభువ మన్వంతరము చెప్పితిని. ఇక రెండవదగు స్వారోచిష మన్వంతరమును వినము. అని చెప్పి ప్రవచుక కథతో ప్రారంభింప బడినది. అనియిట్లు స్వారోచిష మన్వంతరమును గూర్చిన యందు స్వారోచిషుని కథ మిగుల స్పష్టముగా గలదు. స్వరోచికి వనదేవత యందు స్వారోచిషుడు జనించెననియు, సతనిని బ్రహ్మ మనువుగా తేనెననియు, నతని రాజ్యకాలమున నీయా దేవతలు, ఋషులు కిలరనియు, తదనందర మతని పుత్రులు రాజ్య మొనరించినయు మాత్రము చెప్పి ముగింప బడినది. ఈమను వృత్తాంతమునందు విశేషముగా స్వరోచి వృత్తాంతమును తజ్జనన హేతువగు వరూధిని శ్రవర వృత్తాంతమే యుండుట వలన మూలమున పరిత్రుచి యిట్లు చెప్పబడినది.

"స్వారోచిషస్తు చరితం జన్మ స్వారో

చిహ్మ ముచ్చితే పాతై శ్రృగ్ధదానో హి మానవః"

స్వరోచి చరితమును, మరియు స్వారోచిషుని జన్మమును శ్రద్ధతో వినిన మానవుడు పాపములనుండి విముక్తుడగునని చెప్పబడినది, తెలుగు పురాణమునందు 'స్వరోచి జన్మంబును, వర్తనంబున, స్వారోచిషాద్వై ప్రభవంబు విన్నన' అని యిందుక వివరించి స్వరోచి జన్మంబునుచే వరూధిని ప్రవర వృత్తాంతంబును, స్వరోచి వర్తనంబునుచే మనోరమాదుల వివాహమును, స్వారోచిషాద్వై ప్రభవమునుచే వనదేశతయందు స్వారోచిషుని పుట్టుకయు కలవని మూలన తెలిపినవాడాయెను. పెద్దన తన గ్రంథమునకు 'స్వారోచిష మనుసంభవ' మనియు 'మనుచరిత్ర' మనియు దేకుపెట్టి, దాని ననుసరించి పలకరియించును వైనదెలిపినట్లు 'కొలి: నీ స్వారోచిష చరిత్రము వినిన వ్రాయ జడివిన' అని రామ గ్రంథమునకుఁ దెట్టిన పేరును సమర్థించుకొనుటకొ యనునట్లు 'స్వారోచిష చరిత్ర'ము విన్న పుణ్యము గలుగునని చెప్పెను. గ్రంథమునకు పెద్దన పురాణమునందలి నాడుమునే పెట్టెను. ఐనను 'మనుచరిత్రము' 'స్వారోచిష మనుసంభవ' మను నీ నామరూపు పెద్దనకే సంకల్పి కరముగా నున్నట్లుగుచుచుండు. కాని స్వరోచి వృత్తాంతమే యిందలి ముగ నుండుటచే దీనిని స్వరోచి చరిత్రమని చెప్పినఁ బ్రయోజనములేదు. ముఖ్యమైనది ద్వితీయ మనుచరిత్రమే, మూలమునందు స్వారోచిషుని వృత్తాంత మతిస్వల్పము. మూలమునందులేని కథాకల్పనము, అదియును మనుసంభవ విషయమున నదియుగా జేయుటతగుదు. కాబట్టి యున్నట్టి నే మూలావిరుద్ధముగ, నొచిత్యము చెడకుండ గొంతపెంచి వ్రాయవలసివచ్చెను. స్వారోచిషుని జన్మవృత్తాంతమే యిందలి స్వరోచి తపయోగ్య ముఖ్యోదేశము కాబట్టి యతని కథను పెద్దన వదలివేసి, స్వారోచిష వృత్తాంతమునుదెంచి చెప్పుటవలయు కావునను, వేఱుచోట నీతిని వృత్తాంతమును బెంచుటకు మూలమున నెట్టి యాధారములుగాని, సూచనలుగాని లేకపోవుట వలనను, మూలమునందుగల స్వరోచి తపోవృత్తాంతమును వదలివేసి, మూలమునందులేని స్వారోచిషతపము, విష్ణుసాక్షాత్కారము, దశావతార స్తోత్రముమొదలగు పుణ్యవృత్తాంతమును బెంచి వ్రాసెను. స్వరోచి తపోవృత్తాంతము విడుచుటవలన మునిగిపోయిన చేమియుండెను. ఏలన పుర్రజననానందంబున రాజులందును రాజ్యభారమునుత్యజించి కానినమల దపమాచ రించుట పురాణకాల రాజ వంశాచారము. కావున నది చెప్పబడవచ్చును సూహ్యమై యున్నది. ఈ కారణమున స్వరోచితపమును పెద్దన వర్ణింపక వదలెను. మూలముందలి దాని నేలవదలెనన్న, దానెట్లును స్వారోచిషుని తపోవృత్తాంతమును వ్రాయఁ దలపెట్టి యుండుట నొకేచోట రెండు తపోవర్ణనలు పునరుక్తులై కావ్య రామణ్యమును జెఱచి పాఠపలకు రుచిభంగము కలిగించును.

మూలములోని స్వరోచి తపస్సు నశ్లేయించి స్వారోచిషుని తపోవృత్తాంతమునుఁ గ్రాత్రగా జేర్చుకుండిన నష్టమేమి? యను ప్రశ్న రావచ్చును. ఇట్లు చేయకుండిన నిజముగా గొంత నష్టమే యని యూహింపవచ్చును. స్వరోచి సుతుఁడగు స్వారోచిషుడు మను వెట్టుకాగలి గెను; అతని కాయోగ్యత యెట్లు కలిగినది? అను విషయమును సంకయాస్పదములుగా నుండె దివికాదా! స్వరోచి పుత్రుడు మనువు కాగలడని శంకురాణి కివావతకి, మరియు వనదేశత పుట్టించినఁ దెల్పియేయుండినను, తన భోగలాలసత్వము దాంపత్యనిష్ఠమై ధర్మసమ్మతమే

యయ్యను, మితిమీలుటచే ఎలహంసీ చిక్రవాకాంగనల చేతను మృగీబృంద పరివృత మృగశ్రేష్ఠముచేతను గర్హించిబడినను, దానిని విడువనేని ఎంచలచిత్తుతిగు స్వరోచికిని దేవ తల కోరికచే ఎనదేమియుం దిచ్చివించిన స్వరోచి యపత్తిమగుట రాజ్యపాలన యోగ్యతయు వనదేవతా గర్హింపబడు తగుట శాంతిదాంఛి యీ సర్వాది భర్తగృణానిబాధుడు నగుట మనుష్య పట్టాభిషేకార్హియై గలిగి తపోవిభవముచే నా యోగ్యత మతీయు హెచ్చి నిష్ఠ ప్రసాదమున మనుత్వము నిర్వహించిన తెలుపుటచే మూలమునిందున్న స్వరోచి తపమును మనుచరిత్రమున స్వారోచిషునచే పెచ్చిన చేయుటకు తెలియు యుక్తిసహముగను, సుచిత్తము గను నున్నవనబును, స్వరోచి తపమునే పెరిచిచేయుటచే లలితావ్రేరితమైన మూలము లోని మూవదగు హంసమునునుదాదము ప్రయోజనసహిత మగుటచే దానిని గూడ పెచ్చన వచిరివేయు తెలియు సమచితముగా నున్నది.

మూలములో స్వారోచిషి బ్రహ్మ మనువుగా చేసినట్లుండుగా మనుచరిత్రమునందు స్వారోచిషి విష్ణుమూర్తి మనుచుండునకు పట్టుమిగిల్తినట్లుగా మార్చి వ్రాయబడినది. ఈ చిటు మార్పునకుఁ గారణము 'మంగళాదీని మంగళమచ్చాని మంగళాంతాని కావ్యాని ప్రభంతే'యను సూక్తి ననుసరించి పెరుటవమును మంగళాంత మొనరించుటకే. మనుచరిత్ర చివతయందట్లు మంగళస్వరూపుడుగ విష్ణు సాక్షెర్హాంతము స్వారోచికి గలిగించి యతనిచే భగవానుని చిశావ తాంముండు పెర్లింపఁజేసి మనుచరిత్రమును పెచ్చిన మంగళాంతముగా నొనరించెను. ఇంత మాత్రమేకాంత ఓతిరొ "స్వారోచిషమనుంభవ... లిధర్మంబు" మని తాను సుడివిన ప్రకారము మనుంభవ విచిత్రతాచే లిరాశించితిమగుడుండగా దానికీ విష్ణువ్రతాంధ్రోత్ర మును బోయి గావించి యేద్రప్రబంధ శ్రవణ వారిన శుభనాదు నిజముగా లిలివిధ్వంసము లనితోపఁజేసియ పెచ్చనమాత్తుట.. మూలమున లేని విధమునఁ పెచ్చన మనుచరిత్ర ఫల శ్రుతియందు 'రోరి స స్వారోచిష చరిత్రము వినిన వ్రాయ... ..' ..... గుంధ్రు పిచవ నమరత్వంబున.' అని మనుచరిత్రమును వినుట, జరుపుట వలననేకాక దీనిన "చూడ్చి వ్రాయుట" యనఁగా బ్రతిరీధించుట వలనను అరోగ్యాదులనొంది పిదప సమరత్వమును దొందుదుని వ్రాసెను. ఇట్లు వ్రాయుటకు గారణమేమి? నేటివరె పెచ్చనకాలమున కాగితము, ముద్రాయంత్రకాలము లేనిపోవుటచే దాకపత్రములయందు గ్రంథంధ్రుల దమ గ్రంథములు వ్రాసియుండు పందఱకుఁ దెలిసినదే. ఇట్టి స్థితియందు గ్రంథ కర్త తన గ్రంథమున కెన్ని ప్రతులని వ్రాయఁగలడు? వ్రాయించఁ గలడు? కొద్ది ప్రతులే యుంచినచో నవి కొంతకాలమునకు శిథిలమై గ్రంథము మృగ్య మయి పోగలదను తలంపు గలవదై పారకులతోడనే కొన్ని ప్రతులైన వ్రాయంపనెంచి వారినిఁ ద్రోక్కహించు నుద్దేశముతో నిట్లు ఫలశ్రుతిలో మనుచరిత్రనుజూచి ప్రతి వ్రాయు టయు బుద్ధామసియు, దానిచే సహాలోచమున నారోగ్యైశ్వర్యాదులును, జీవితానంతరమున సుత్రమలోక ప్రాప్తియుఁ గల్గునని వ్రాయవలసి వచ్చెనని మన మాహంపవరెను. రామకోటి, శివకోటి మొదలగునవి వ్రాయుట బుద్ధాకార్యముగా విశ్వసించు విధముననే పుణ్యకథా బోధక ములగు గ్రంథములకు బ్రతులు వ్రాయుటవలనను బుద్ధాము గలుగునని మన పూర్వు

విశ్వనించుచుండిరి. ముద్రణ సౌకర్యములేని పూర్వకాలమున తమ కావ్యపురాణాదులను కావ్యరమ్యులగు లోకమునందు పరిపాలించి వానిని బ్రచారమునకు దెచ్చు తలంపుతో మన పూర్వులు గ్రంథముల నడుచు నడుచును, చివరయందును తత్వైకములగు 'ఫలశ్రుతు' లను వ్రాయుచుండిరి దీని వలన చెలియుచున్నది. పెద్దనకుఁ బూర్వరచయితలలో ననేకులు నిదే వ్రాసిరి. ప్రతులు వ్రాయుట కూడఁ బుణ్యకార్యమని త్రిరణశుద్ధిగా విశ్వనించుకాలము పెద్దనని. ఇట్లు చూర్చి చెప్పుట వెంటయు సమంజసముగా నున్నది.

కొన్ని పేర్లు :

మూలమునందలి కొన్ని పేర్లయందును పెద్దన స్వరూపించి కొంత మార్పుఁ గావించెను. ఇది అంత ముఖ్యముగానున్నను మార్పుకావునఁ దేర్కొనుట బద్ధుడు.

మనోరమ చెలిపేరు మూలమున 'విభావరి'యని యుండఁగా దీనిని పెద్దన 'విభావని'గా మార్చెను. ఇట్లే రావరిని ద్రేముంచిన 'దేవాచి' యను భేదమున పేరును 'దేవాచి' యనియు, విభావరి పుత్రుడగు 'మేరునందు'ని 'మేరునందను' యనియు, రావరి పుత్రుడగు 'ప్రభావ'ని 'విభావ'యనియు, మఱియు 'సంచిత' 'రాం' ఇను పురములనుఁ గ్రమముగా 'గంధిత' 'ధానగరము'లుగను మార్చెను. ఈ నామములనుఁ పెద్దన యిట్లు మార్పుటకుఁ బ్రత్యేక కారణము గనిపించదు. విమర్శకు లీ మార్పు సమంజసముగా నున్నదని మాత్రము వ్రాసిరి. కాని కారణముఁ చెబువరేరి. ఈ మార్పునకు బలవంతర కారణమేదియుఁ గానుపించదు. కాని దీని గట్లు చెప్పువచ్చునేమో? పెద్దన గ్రహించిన పద మార్కం చేయములోనిదే కావున దానిని తానున్నది యున్నట్లే వ్రాసినదో నిందు నీవు చేసినదేమి? ఉన్నది యున్నట్లు చెప్పిందే? యని యాక్షేపించు పండితులో ప్రతిపక్షిలో పెద్దన నమకాలమున నుండిరేమో? ఏలయుండిరాదు? మార్క్సదేయ పురాణమునందలి వరుణాతీనిని వరుణాతీని తలమున అనియు, అరుణాస్పదమును అరుణాస్పదమనియు పెద్దన వ్రాయుటచే నివి తెలుగు మార్క్సదేయ పురాణమునందలి పద్యములకు ననుకరణములని చెప్పుచు విమర్శించు పెద్దలు నేటికిని యుండిగా నాదిండిరేమో యని తలచుట సాహసము కాజాలదు. కావున నిట్టివారికి వాకట్లు గట్టుటకే పెద్దన యిట్లు మూలమునందలి నామాదులయందును గొంత మార్పుగావించి తన స్వార్థంత్రయమును గనపఱచియుండెనేమో యని యూహింపవచ్చును. ఈ యూహ యధార్థము కాక దాహమాత్రము కావచ్చును.

మొత్తముమీద మార్క్సదేయ పురాణమునందలి మూలకథలో పెద్దన యేయే చిన్న పెద్ద మార్పుల చేరిగావించెనో, వాని యౌచిత్యమెట్టిదో యను విషయములను బరిశీలించి తిమి. దీనివలన కవిత్వమునందే కాక కథా కథనమునందును గమనాగమనతవహించి పౌర్వాపర్యముల నాలోచించి, యౌచిత్య నెఱంగి పెద్దన తన రచనాచాతుర్యమును బ్రదర్శించినవాడయ్యెననియు గుర్తింపఁగలిగితిమి. ఈ విషయమునందును పెద్దని తదనంతర ప్రబంధ కవుల కనేకులకు మార్గదర్శకత్వమును వహించెను.

వక్షిణ దేశంలో హిందీ వ్యతిరేకోద్యమ

స్వరూప మేమిటి ?

— శ్రీ మోడూరి సత్యనారాయణ

స్వరాజ్యప్రాప్తి పూర్వం హిందూముస్లిం ఐక్యత భారతదేశంలో ఒక సమస్యగా ఉండేది. ఆ సమస్యకు సంబంధించిన విస్తృతిని, లోతులనూ తెలుసుకొనడానికి కొంత సమయం పట్టడం వలన మహాత్మాగాంధీజీవంటి త్యాగనిరతుని సహాయం లభించినాగూడా దేశం లొంగుటలో ఆ సమస్యను పరిష్కారం చేసుకొనలేకపోయింది. దానికి ఫలితంగా ఆ సమస్య చివకు భయంకర రూపాన్ని ధరించి దేశం రెండు ముక్కలై పోయింది. ఈనాడు తిరిగి ఆ రెండు ముక్కలనూ కలపడానికి ఎవ్వరికీ సాహసం లేకుండా పోయింది. దేశంలో బయటదేరిన ఈ సమస్యను ఆ రాజ్యంలోనూ పరిష్కరించుకొనలేక పోవడానికి రాజం స్వరాజ్య ప్రాప్తికి అవసరమైన ఐక్యత అనే నినాదాన్ని వస్తుస్థితి గుర్తించుకుంటూ మనం భావనాత్మకంగా చేసివేయడమే. ఏ క్షేత్రంలోనూ అనేకత్వాన్ని చూడడానికే మనకు ఆరాజ్యంలో ఓపిక లేకుండా పోయింది. ద్వైతభావన మనకు సహించరానిదై పోయింది. ద్వైతంవల్ల సంభవించే అపవలన భయభీతులమయి పోయినాము. మనం ఎదుర్కొనవలసిన శత్రువు మన మధ్యనే ఉండడంగూడా దానికి కారణం కావచ్చును. ఏమైనా అనేకత్వాన్ని, జాతికూలతత్వాన్ని, రాజకీయాలగురిలోనేగాక మిగతా ఏదైనా గంతులనూ చూడడానికి సిద్ధంగా లేక భావోద్వేగంలో మనం సహనం క్షీని రాల్పోయినాము. అంతేగాక మన ఆధిప్త్య విధానంలో క్షీణత ఏర్పడడంవలన దానిలో హింస ప్రవేశించినట్లయింది. స్వరాజ్యాన్ని పొందవలెననే ఏకాగ్రతలో దేశంలోని ఏకోన్ముఖ ఆలోచనా శక్తి - సమృద్ధిత ఆలోచనా శక్తి - బలమై పోయింది. దానికి ఫలితంగా దేశంలోని ఒక పెద్దముక్క చేయి జారిపోయింది. మహాత్మాగాంధీజీవంటి జగదురువు బలిమిపోయినాడు.

స్వరాజ్యం లభించిన తరువాత భాషాసమస్య అదేపద్ధతిలో భయంకర రూపంలో ఈనాడు మన ముందుకు వస్తున్నది. ఢిల్లీ పార్లమెంటులో ఈ సమస్యపై కావలసినంత చర్చ జరిగింది. ఈ సమస్య కారణంగా పార్లమెంటు భగ్గుమై పోతుంటూ అన్న సంఘటనగూడా కలిగింది. అట్టి పరిస్థితి ఏర్పడడం వలన దేశానికి పెద్ద డెబ్బ తగిలింది. ఆ డెబ్బకు దేశం ఊగిసల్లయిపోయింది. కాని మన రాష్ట్రపతి రాజేంద్రబాబు సంయమనశక్తి, కీ. శే. వల్లభభాయి పాటిస్కర్ము, జవాహర్

పండితుని దూరదృష్టి పరిస్థితి చక్క-బరచినవి. చివరకు మననాయకుల మార్గాన్ని అసెంబ్లీ అనుసరించింది. భాషాసమస్యకు సంబంధించిన ఒడంబడికలు జరిగినవి. ఆ ఒడంబడికలు ప్రాంతీయత, జాతీయతలవంటి అనేకవృద్ధులతో భారతదేశ అంతిమ లక్ష్యమైన అనేకత్వంలోనుండి ఐక్యతనూ, ఐక్యతలోనుండి అనేకత్వాన్నీ సాధించడానికి పీలుగా జరిగినవి. రాజ్యాంగ చట్టంలోని 17 వ అధ్యాయాన్ని మనం పూర్తిగా చదివితే అందు మన సమస్యలేమిదో చాటిని పరిష్కరించుకొనడానికి మనం ఏమేమి చేసుకొన్నామో అర్థమవుతుంది. మన సమస్యలు ముఖ్యంగా మూడు. 1 ఇంగ్లీషు-భావతీయ భాష. 2. హిందీ - హిందుస్తానీ. 3. ప్రాంతీయభాష - రాష్ట్రభాష. ఈ మూడు సమస్యలు బయలుదేరితానికి భారణం ఒక్కటే. కేంద్రప్రభుత్వపుభాష ఏ భాష అవుతుంది, దాని పలన ఏ ప్రాంతానికి పరితలాపం సమకూరుతుంది. ఏ ప్రాంతానికి రొంపరుగా, ఏ ప్రాంతానికి ఆలస్యంగా లాభం పొరుకుతుంది, ఏవ రిరిలాపం ఎక్కువ పొరుకురే, ఏవరిరి అను పొరుకినే పొరుకు అనేదీ ఆభారణం. 1918 సంవత్సరంలో స్వరాజ్యప్రాప్తికి సాధనంగా ప్రారంభించబడిన హిందీ ప్రచారిం స్వరాజ్యం లభించిన తరువాత తగావాలి పొరుకుమై కూర్చున్నది. తగా దాంసు లేకుండా చేయడానికి రాజ్యాంగ చట్టం అమలులోనికివచ్చిన తరువాత భాషా కమిషన్ ను ప్రారంభించవలెనని రాజ్యాంగ చట్టంలో ఒక కొర్ర సూత్రం చేర్చ బడింది. ఇప్పుడు కమిషన్ నియమించబడింది.

ఈ కమిషన్ నియమించడానికి కొలచి పూర్వము నియమించిన తరువాత గూడా తిరిగి చెనకటి బుఫాను మళ్ళీ బయటచేసెనట్లు కనపడుతున్నది. వెనకటి పాతమూటలన్నీ మళ్ళీ పెల్ల చేయబడుతున్నవి. ఇంగ్లీషు అంటే అధిమానం కరిగిన అహింసీ ప్రాంతాలలోని విశ్వవిద్యాలయాలపట్టికలు ఇంగ్లీషు లోనను వృథా పరచడానికి ప్రయత్నంచేస్తున్నారు. ప్రాంతీయ భాషావాదులు హిందీనీ, ఇంగ్లీషునూ రెండింటినీ తొలగించి ఆ స్థానాలలో ప్రాంతీయ భాషను మార్చిన బెట్టడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. ఈ లు సంవత్సరాలలో ఒక్కహిందీ హిందుస్తానీ తగాదా ఒక్కటిమాత్రం ఎక్కువగా వినపడలేదు. హిందుస్తానీవాదులు మారిన దేశపరిస్థితులను గమనించి దేశవాతావరణంలో కలిసి పోవడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నారు. హిందీ కమిషన్ నియామకంతో అందరింటే ఎక్కువగా ఎజిడేశం ఎక్కువ భయపడుతున్నట్లు కనపడుతున్నది. కమిషన్ సభ్యులు దేశమంతటా పర్యటన ప్రారంభించినప్పుడు అనలు భాషాసమస్య ఏ ప్రాంతంలో ఏ రూపంలో ఉన్నదో తెలుసుంది.

అనలు ప్రతి ఉద్యమానికి కొన్నికొన్ని వేరువేరు దశలుంటవి. ఉద్యమం వికాసం పొందుతున్నకొద్దీ దేశపరిస్థితులనూ, దేశలక్ష్యాన్ని, దేశవ్యాపకత్వాన్ని దృష్టిలో పెట్టుకొంటే ఇటువంటి "దశలు" ఏర్పడడం స్వాభావికమే. హిందీ ప్రచారోద్యమంలోకూడా అటువంటి దశలు ఏర్పడడం స్వాభావికమే. ఈ ఉద్యమం ప్రారంభదినాలలో రాష్ట్రభాషా ప్రచారోద్యమమని పిలవబడింది. జాతీయత, జాతీయై కృత ఆనాటి మన లక్ష్యం. అందువల్లనే మహాత్మాజీ ప్రాంతీయ సరిహద్దులను లెక్కించకుండా ఈ ఉద్యమాన్ని దేశం నలుమూలలా వ్యాపింపజేశారు. మొట్టమొదటి సారిగా 1918 లో హిందీ రాష్ట్రభాషాసంఘంలో వింధ్యనుదాటి దక్షిణ భారతంలో అడుగుపెట్టింది. దక్షిణదేశమున హిందీ స్వరాజ్య సందేశ వాహిని అని భావించారు. కన్యామూర్తినుండి ప్రారంభమై, బురహంపూర్ నుండి బెల్గాం వరకు మధ్యనున్న రెండున్నర లక్షల చదువుచున్న గల ఘాతాగం చూడతూ హిందీని ఏకగ్రీవంగా రాష్ట్రభాషగా అంగీకరించింది. ఈ ఉద్యమానికి వృత్తిరేకంగా మధ్య మధ్య కొంత ప్రచారం జరిగక పోలేదు. కొన్నికొన్ని చోట్ల హిందీ రీత్రంగా వ్యతిరేకింపబడింది. కాని దక్షిణ భారత హిందీ ప్రచారసభ తన వ్యవహారచతురత వలన ఆ వ్యతిరేకితను మూలం చేసివేసింది. ఎంతో మారుచున్నతో దక్షిణభారత హిందీ ప్రచారసభ ప్రాంతీయ భాషల ప్రచార దాభ్యతనుగూడా తన సత్త్వముపెట్టు కొన్నది. ఈనాడు మేంసంఖ్యలో దక్షిణదేశమంతటా వ్యాపించిన హిందీసభ చార్టర్ కిక్రీయ హిందీ, ప్రాంతీయభాషా రెండూ రెనిసిమారుగా పరిగణింపబడుతున్నాయి. వారు రెండు భాషలూ సేవజేస్తున్నారు. దీనివలన ప్రాంతీయభాషా పండితులు ఈ ప్రచారంవలన ప్రాంతీయ భాషలకు లాభమేగాని నష్టంలేదని తెలుసుకొన్నారు. అటువంటి చిత్తావం వారికి కరగింది. సభ అనుసరించిన విధానం వల్ల ప్రాంతీయ భాష, రాష్ట్రభాషలస్థానాన్ని గురించి బయలుదేరిన పొరపాటు అభిప్రాయాలు చాలా వరుస తొలగి పోయినవి. ఈనాడు హిందీ ప్రచారసభ చార్టర్ కిక్రీయ. హిందీ ప్రచారసభ అన్నా ప్రజలలో చాలా ఆదరణ కనిపిస్తున్నది.

సామాన్య భాషకు సంబంధించిన ఉద్యమంలో రెండవ దశలో ఆ భాషపేరు ఏమి ? ఆ భాష స్వరూపమేదీ ? అనేవిషయములపై రీత్రమైన అభిప్రాయ భేదాలు ఏర్పడ్డవి. 1941 నుండి పది సంవత్సరాల వరకు ఈ విషయంలో రీత్రమైన వాదోప వాదాలు జరిగినవి. మహాత్మాజీ హిందుస్తానీ అని సామాన్య భాషకు నామ కరణం చేశారు. అది తేలిక హిందీ, లేదా తేలిక ఉర్దూ అని ఆయన నిర్వచనం చేశారు. రాజ్యాంగ చట్టంలోని కేరిక సూత్రంలో హిందుస్తానీ అనే పేర్లు

గూడా చేర్చి మన రాజ్యాంగ నిర్మాతలు భాషా సమన్వయం చేసివేశారు. ఈ సూత్రం హిందీ తన ఆత్మను పోగొట్టుకొన కుండా హిందూస్తానీ మరియు రివ అను సూచిలో ఉల్లేఖింపబడిన పదునాలుగు భాషల సహాయంతో పెంపొందిగలదని చెప్పుతున్నది. ఆ పదునాలుగు భాషల్లో హిందీ గూడా ఒకటి. రూపము, శైలి, పదావళి మొదలగువాని విషయంలో గూడా ఈ సూత్రం స్పష్టంగా ఉన్నది. ఇతర భాషలనుండి శబ్దాలు తీసుకొనడం ఈ సూత్రం ప్రకారం నిషిద్ధం గాదు.

ఆ పదునాలుగు భాషల్లో సంస్కృతము, ఉర్దూ గూడా ఉన్నవి. ఆ రెండింటికి ప్రత్యేకమైన భాషా ప్రాంతాలు లేవు. మిగిలిన పన్నెండు భాషలూ చేరుచేరు ప్రాంతాలున్నవి. ఆ ప్రాంతాల తమతమ రాజ్యాం ద్వారా దానిని పెంచుకొనడానికి ప్రయత్నం చేస్తున్నవి. తమతమ క్షేత్రాలను విస్తరింప జేసుకొనడానికి గూడా ప్రయత్నిస్తున్నవి. ఇదేకారణంవల్ల ప్రాదేశిక భాషలు రాజనైతిక ప్రయోజనాలు సాధించే భాషలుగా మారుతున్నవి. ఈ భాషల్లో హిందీ గూడా ఒకటి. ఇతర భాషలవలెనే హిందీ గూడా తన క్షేత్రాన్ని తాను విస్తరించుకొనే ప్రయత్నం చేస్తున్నది. ఇతర భాషల వలెనే హిందీ ఉన్న ప్రదేశం ఏదామైనది. భారత దేశం మొత్తంలో 411 పంటలు పూయి హిందీ ప్రదేశంగా ఉన్నది. తెలుగు మహారాష్ట్ర భాషలకు 111 పంటలు ప్రదేశముంటే మిగతాభాగమంతా మిగిలిన 91 భాషలమధ్య విభక్తిమై ఉన్నది. కనుక ఇతర ప్రాంతీయ భాషలు హిందీని సుదేహ దృష్టితో చూడడం స్వాభావికమే. ఈ సుదేహాన్ని పోగొట్టడానికే 1961 వ సూత్రంలో హిందీ ఆ భాష ఉన్నట్టినుండి సహాయాన్ని పొంది ఏకసంపదననే సూత్రం పొందుపరచ బడ్డది. హిందీ వికాసం ప్రాంతీయ భాషగా ఉన్న హిందీ భాష మాట్లాడేవారి ద్వారా గాక రాష్ట్రము హిందీని మాట్లాడేవారి ద్వారానే వికాసాన్ని పొందిగలదు. జరిగేది అంతే. వికాసావస్థలో హిందీలోకి ప్రవేశిస్తున్న కొన్ని రూపాలను చూచి హిందీ మాత్రం భాషగా గలవారు బాధపడుతున్నారు. ఈ వాదపడడం స్వాభావికమేకాని అందులో అసహనమైన ఆర్మీయతకు సంబంధించిన అనుభవ క్రిత ఉపదేశంవలన అటువంటిది జరుగుతున్నది. హిందీ అహిందీ క్షేత్రాలలో రెండింటిలో హిందీ వికాసం పొందక తప్పదు. హిందీవారికి బలం ఎక్కువ ఉండడంవలన (ఈహిందీని) ఎవ్వరూ విక్రీతం చేయలేరు. ప్రాదేశిక హిందీ గూడా అనేకత్యం కలిగియే ఉన్నది. దానికి కారణం ఏకాల ఖాఖాగంలో అది ప్రచురితంగా ఉండడమే. అది తన ఆత్మను ఎప్పుడూ పోగొట్టుకోలేదు. రాష్ట్రభాషా ఉద్యమంలో అన్నింటికంటే మించిన జటిల్ సమన్వయ ప్రాంతీయ హిందీకి మిగిలిన ప్రాంతీయ భాషలూ సమన్వయం

కుదిరించడంలోనే ఉన్నది. పరస్పరసహానుభూతి, సహనశీలత్వమూ లేనిదే ఈ సమన్వయం కుప్పిడం చాలాకష్టం. కనుక ఇటు హిందీ, అటు మిగిలిన ప్రాంతీయ భాషలూ ఒక్కసారిగా అభివృద్ధి పొందిడం మొదనే రాష్ట్రీయ హిందీ చికాసం ఆధారపడి ఉన్నది. భారతదేశంలోని అన్ని ప్రాంతీయ భాషలూ సమాన రూపంలో సమానస్థాయిలో వికాసం పొందవలసి యున్నది. ఆయా భాషల స్థాయి గూడా సమానంగా ఉండవలెను. అనాదే భాషాసమన్య పరిష్కారం కాగలుగుతుంది.

రాష్ట్రభాషా ఉచ్ఛ్రమం మూడు దిశలను అరెక్రమించి ఇప్పుడు నాలుగో దిశలోనికి ప్రవేశిస్తున్నది. మొదటిది రాష్ట్ర భాష ఉచ్ఛ్రమం. ఆ ఉచ్ఛ్రమం జాతీయ చైతన్యార్థి పెంపొందింప జేయడానికే దాగా ఉపకరించింది. ఆ ఉచ్ఛ్రమాన్ని దేశం ఎక్కువగా ప్రోత్సహించింది. ఈనాడు రాష్ట్ర భాషమొదల ఏప్రాంతంలోనూ ప్రాముఖ్యతను పొందినది. హిందుస్తానీ ఉచ్ఛ్రమం రెండవది. మొదటిదేశంలో జాతి, మతాల చిత్తాల్పల ప్రాముఖ్యత ఉన్నంతవరకు ఈ రెండూ ఉండవలసినవి. మూడవది హిందీ - ప్రాంతీయ భాషల మధ్య ఉచ్ఛ్రమం. ప్రాంతీయ హిందీ ఇతర ప్రాంతీయ భాషలతో సరిగా పురుషావించి బాధింప తనలో రుచుకొనగలగాని. అది జరిగినంత వరకు ఆ రెండూ ఉండక తప్పవు. నాలుగోది రాజభాషా ఉచ్ఛ్రమం. ప్రస్తుతం దీనికి అన్నిటికంటే ఎక్కువ ప్రాముఖ్యత మొట్టటి ఉన్నది. ఈ ఉచ్ఛ్రమానికి మన దేశంలోని బుద్ధిజీవులతో సంబంధం ఎక్కువ. ఆ బుద్ధి జీవులు ప్రభుత్వ చోటగాలమీద ఎక్కువగా ఆధారపడుతూ ఉంటారు. ఆ ఉచ్ఛ్రమాలకొరకై రాజ్య శక్తిని తమ ఆధీనం చేసుకొనవలెనని ఉబలాట పడుతుంటారు. కనుకనే రాజ భాషకు సంబంధించి వివాదాలు చేయడానికి హిందీ ఎప్పుడూ ఉప్పుదడంతోనే హిందీ చిరప్రభుత్వం బుద్ధిశాలి పైకి తల ఎత్తినవి. హిందీని మహామంగా ఏర్పరిస్తే అహిందీ ప్రాంతీయులు హిందీ వారితో పోటీచేయలేని అహిందీ ప్రాంతాల వారు భయపడు తున్నారు.

ఈ భయం మరీ ఎక్కువగా దక్షిణదేశంలో వ్యాపించి ఉన్నది. దానికి రెండు ముఖ్యకారణాలు. అందులో ఒకటి ప్రస్తుతం తమ పరిశ్రమభరితంగా ఇంగ్లీషును అభ్యయనంచేసి చాలామంది దక్షిణదేశీయులు కేంద్రప్రభుత్వంలో అనేకచోట్ల అధికారాలలో ఉన్నారు. ప్రస్తుతం ఇంగ్లీషుకు ప్రభుత్వ ప్రభుత్వేతర రంగాలలో ప్రాముఖ్యత ఉండడంవలన కష్టపడి ఇంగ్లీషులో మంచి యోగ్యతను సంపాదించు కొని ఉన్నారు. ఇంగ్లీషుబలంతో ఈనాడు చీల్లీ, దొంబాయి, కలకత్తా మొదలగు పట్టణాలలో లక్షసంఖ్యలో దక్షిణ దేశీయులు వ్యాపించి జీవనం గడుపుతున్నారు. హిందీ

తొందరిగా నేర్చుకోలేమని, నేర్చుకొన్నా హిందీ మాతృభాషగా గలవారితో పోటీ చేయలేమని వారికి భయం ఏర్పడింది. కనుక ప్రభుత్వరంగంలో హిందీ మాధ్యమంగా స్వీకరించబడడానికి ఎంత ఆలస్యం జరిగితే అంత మంచివని వారి అభిప్రాయం. రెండో కారణం ఏమంటే దక్షిణభాషలు హిందీకి అంత సమీపమైన భాషలు కావు. తెలుగు, మళయాళ, కన్నడ భాషలకంటే తమకంటే హిందీకి మరిమీరంగా ఉన్నది. తమిళ సోపరులు హిందీ నేర్చుకోడానికి ఎక్కువ సమయం అవసరమవుతున్నది. ఈ యిద్దరినీ రాలగించడానికి సమయమూ కావాలి. అంతేగాక తమిళ భాషనూ, తమిళ భాషాశబ్ద స్వరూపాలనూ ప్రభావితం చేయాలి. ఈ పని తిప్పక జరుగు తుంది. కాని దీనికి కొంతకాలం వేచి ఉండాలి. దక్షిణ దేశంలోని ఆంధ్ర, కర్ణాటక కన్నడ ప్రాంతాలలో హిందీ అంటే తమిళనాడులో ఉన్నంత వ్యతిరేకత లేనట్లు కనపడుతున్నది. తీరా ఇంగ్లీషును తీసివేసి హిందీని ప్రదేశపెడితే ఆ ప్రాంతాల పరి స్థితిగూడా ఏవిధంగా తయారవుతుంటే అప్పుడే చెప్పలేము. వ్యతిరేకత ఉండవని ఆనుకోడంగాడా పొలిపాడే. ఎందువల్లనంటే విశ్వవిద్యాలయాలలో ఇంగ్లీషు ప్రాధాన్యత తగ్గలేదు. ఉద్యోగాలు లభించడానికి విశ్వవిద్యాలయాల డిగ్రీలే సాధ నంగా ఉన్నవి. దక్షిణదేశంలో హిందీ నేర్చుకోము అని ఎవ్వరూ ఆసదం లేదు. రాష్ట్రభాషకుగానీ, హిందీకిగానీ, హిందుస్తానీకిగానీ దేనికి దక్షిణదేశం వ్యతిరేకంగా లేదు. ఉన్న వ్యతిరేకత అంతా రాజభాషకే. రాజభాషలో సంపాదించిన యోగ్యతా పత్రము ప్రభుత్వోద్యోగాలు పొందిడానికి సాధనం కావడమే ఆ వ్యతిరేకతకు కారణం. కనుక ఇది సాంస్కృతిక సమస్యగానీ, సాంఘిక సమస్యగానీ, భాషకు సంబంధించిన సమస్యగానీ కానేరదు. ఇది జనుల జీవితా నిర్వహణకు సంబంధించిన సమస్య. అందువల్లనే దీనిలో ఆవేశం, అగ్రహం ఎక్కువగా కనపడు తున్నది. ఈ సమస్యను పరిష్కరించడానికి ఒక్కటే ఉపాయం ఉన్నది. ఆ ఉపాయ మేమంటే ప్రభుత్వోద్యోగాలలో ఉన్నవారికీ, ఆ ఉద్యోగాలలో చేరదలచుకొన్న వారికీ ప్రత్యేక సదుపాయాలు కలిగించడమే. ఇదిగూడా ప్రభుత్వము ఐనులలో ఒకటి గనుక ప్రభుత్వపక్షం అందుకు అవసరమైనంత దబ్బునుగూడా ఖర్చుపెట్టాలి.

పైన చెప్పిన నాలుగు వృత్తులతో భారతదేశంలో హిందీ ప్రచారం జరుగు తున్నది. ఈ నాలుగు వృత్తులూ ఒకదానినొకటి పూరించేచేగాని ఒకదాని కింకొకటి వ్యతిరేకమైనవికావు. ప్రస్తుతం దేశంలో కన్పించే ఆభిప్రాయభేదాలు ప్రతివారూ తమమీదే గెలువవలెనని పట్టుబట్టడంవల్ల ఏర్పడుతున్న వేగాని అన్యంకాదు. కనుక రాష్ట్రభాషాప్రచారం చతుర్ముఖాలతోనేగాక నాలుగు రంగాలలో జరగవలెను. ౧

వ్యాసము :

మరార్ సాహిత్యము - ఉత్తర మధ్యయుగము

శ్రీ వి. వీ. చౌటర్ గావోర్, ఎం.ఎ.

మరార్ సాహిత్యం పద్యంలో ప్రాబంధ మయింది. మధ్యయుగం వంతు భక్తి లభ్యా ర్థం చింతన కావ్యపత్తయినా ఉంటూ వచ్చినవి. అప్పట్లోనాన్ని జనసామాన్యానికి అందించేనే "ప్రాకృతమార్గం" ముకుంద రాజులో ప్రాబంధమై పద్యయుగం చివరి పరిణామ లభిస్తున్నంగా వ్యాప్తమవుతూ వచ్చింది. పాదమున గ్రంథాలను చూస్తే మరార్ సాహిత్యం పండితులకూ వామనలకూ అర్థమయ్యేటట్లుగా చూపు చెందినవనీ, దానిలో లోకం విషయాలను గూడా ప్రవేశించిందనీ తెలుస్తుంది.

మధ్యయుగ సాహిత్యంలో ముక్తేశ్వరుని ప్రముఖులని అని చెప్పవచ్చును. ముక్తేశ్వర విండితానె అన్ని కృతులూ రచించేడు, అయినా ఇంకపదిని లభి చిన దానిని ఒక్క మాస్తే ముక్తేశ్వరుడు మరార్ సాహిత్య రంగంలో ప్రముఖ స్థానాన్ని ఆక్రమిస్తున్నాడు. ముక్తేశ్వరుని రచనలలో పాండిత్యము విశిష్టమై పరిపూర్ణత్వాన్ని పొందినట్లు చూస్తాము. సంక్షిప్త రామాయణము, కుంకుమ సంవాదము, శిశుముఖ రావణవధి, పరినామ చరిత్ర, గజేంద్ర మోక్షము, హనుమంతాచార్యము ఆయన ప్రముఖ కృతులు. మరార్ సాహిత్యంలో జయలు దేరిన "సంతపింపం"ను ముక్తేశ్వరుడే పూర్తిగా చూడ లభింపకుంది. వ్యాసము చేయని పదవి రాని చేస్తానన్నట్లు వ్యాసము చూచి విశేషాలను రాని చూపుతున్నట్లుగా భావించి అప్పు విశాఖంలో ముక్తేశ్వరుడు మహాదాసరి రచన చేరాడు. ఒకచోట ముక్తేశ్వరుడు:

సాంగో విశిఖలో వ్యాస

పరీక్షా స్మరిణ దిభరే"

అన్నాడు. లన రచనల్లో అలాటి చేకవరినీకులనూ, అచార వ్యవహారాలనూ, వీరి రివాజాలనూ అన్నింటినీ ముక్తేశ్వరుడు లన రచనల్లో ప్రవరించెంప జేరాడు. సాంఘిక జీవిత రీతికామ గాను పరిణామాల రామాయణాన్ని రచించినట్లుగానే ముక్తేశ్వరుడు మహాభారతాన్ని రచించాడు. సర్గాన, గర్భస్థ భర్తాదుల పూర్తి విషయంలో జనులలో జయలుదేరిన భ్రహ్మకృత మైన అలోచనలను చూచు చేయడానికి ముక్తేశ్వరుడు ప్రయత్నించాడు. అరిణ్య పర్వంలో వ్రాపటి భర్తరాజుల మధ్య జరిగిన సంభాషణ చూడండి :

సాధరియా స్వరాజ్య సుపత్తి

యతీదేవ కృష్ణహోరీ

క్రాంతి పిత్తగణ అరిధి

అన్నదానే రోషతీ

హరేలా దారిద్ర్యాంచే దుఃఖ

మిత్రబంధు పాపతీ సుఖ

అనిత్య సంసారి కాకున్
 కరుణ జాతి దాదరే
 వృషహారే శాంతి నయే కామా
 పరమార్థే క్రోధనాశో ధర్మా
 దేదై జ్యా దానీ మహిమా
 తే తేదేనీ యోజాదే
 ఘనా దుటిగాదే రాయా
 చంద్ర చరితా పదజే అపాయా
 జైనే కందుల మర్దానేపాయా

నారదసీదని వివరిస్తూ ఉత్తముడైన రాజు ఏవిధంగా ఉంటాడో ముక్తేశ్వరుడు వర్ణించాడు. విదేశీయుల కాసనం వలన సంఘంలో మతస్వాతంత్ర్యమూ ఆచారాదులూ నష్టమై పోతుంటే దానిని లక్ష్యంలో ఉంచుకొని మూలకధకు కొంచెం దూరంగా ఉన్నా ముక్తేశ్వరుడు భౌతిక పరిస్థితిని తన కావ్యంలో వివరించాడు. సారాళమేమంటే సూక్ష్మవలోకినం, బుద్ధిప్రకాశము, ఎల్లనాదైభవం, వర్ణనాచతుర్విధ మొదలగు గుణాలతోబాటు ఆయన రచనల్లో జాతీయభావాలు గూడా ప్రతిబింబించడంవలన మరాఠీ సాహిత్యంలో ముక్తేశ్వరునికి విశిష్ట స్థానం లభించింది.

ముక్తేశ్వరుని తరువాత మరాఠీ సాహిత్యరంగంలో ఇద్దరు ఘోషపురుషులు ప్రవేశించారు. ఒకడు తుకారామ్; రెండోవాడు రామదాసు. వీరిద్దరూ మహా “సంతు”లు. వీరిద్దరి జీవిత ప్రవాహాలూ పేరుపేరు దిక్కుంలో ప్రవహించినవి. ఒకడు గృహస్థయితే ఇంకొకడు బ్రాహ్మచారి. ఒకడు అశిశువుడైన దైత్యుడు, ఇంకొకడు ఋషిశిశుడైన బ్రాహ్మణుడు. ఒకడు భక్తి మార్గాన్ని అనుసరిస్తే ఇంకొకడు చర్య, జ్ఞానాలను ఆశ్రయించి యోగి అయినాడు. కలియుగంలో భక్తిమార్గం ఒక్కటే భగవత్ప్రాప్తికి సాధనమని నమ్మి నామ సంకీర్తనకుమించిన తరహాపాటం లేదని తుకారామ్ విశ్వసించాడు. అదేమార్గంలో జీవితసాధన చేశాడు. తుకారామ్ పూర్వికులు అందరూ పంథరిపుర నివాసుడైన విఠలనాథుని భక్తులు. బాల్యకాలంనుండి. తుకారామ్ అనేకమైన కాలేఖండిక ఉష్ణాలను అనుభవించవలసి వచ్చింది. విశేష ధనసమృద్ధి, చిరుపు, ప్రయోజన వియోగము మొదలగు అనేక కష్టాలు ఆయనను ఎంతగానో పీడించినవి. ఆపదలలో భగవంతు దొక్కుడే సహాయపడతాడని నమ్మి తుకారామ్ పంథరినాథుని ఆశ్రయించాడు. కీర్తన శ్రవణాదుల ద్వారా భక్తిమార్గాన్ని అనుసరించాడు. కొంతకాలం తరువాత స్వయంగానే కావ్యరచన ప్రారంభించాడు. ఇదిచూచి కొంతమంది సినాతన బ్రాహ్మణులు ఆయనను వ్యతిరేకించడం ఆరంభించారు. కాని అందువలన ప్రయోజనం ఏమీ కలగలేదు. ప్రతిదా సంపన్నుడైన వ్యక్తిని ఏ అడ్డంకులూ ఎదురించలేవు. రామేశ్వరభట్టలాంటి ప్రాజాత్రువులుగూడా ఆయనకు మిత్రులైనారు. తప్పుదోషన పోయే అనేకమందికి తుకారామ్ భక్తి మార్గాన్ని చూపించాడు.

తుకారామ్ దాదాపు 5500 వంతు అభంగాలను రచించాడు. ఈ అభంగాలలో లేఖ మనోవృత్త విస్తృతంగా విక్రమించింది. ఈ అభంగాలను ఉత్కృష్టమైన భావగీతాలని అనవచ్చును. ఈ అభంగాలను చెందు భాగాలుగా విభజించవచ్చును. మొదటిభాగంలో సాధకుని దాదా, సిద్ధుల సమాధానాలు వివరించబడినవి. రెండవ భాగంలో స్వానుభవం వలన అనుభవంతోడికి వచ్చిన భక్తిమార్గము వివరించబడినది. గార్హస్థ్యధర్మం గూడా వివరంగా వర్ణించబడినది.

ఒకచోట తుకారామ్ —

సర్వవాదీ లోకీ సంసారి నుల్
ఆర్తి మల జీవితై నే
భోగావేరి అష్టైః ఘోరైః పాపైః
భోగీ ఘోరైః ర్భాగీ గీరైః గాధాః వాంఛిరంగి.

అనానీశ్చి లేక పితృ అనే దానికి సన్యాసముని అర్థంకాదు. ఈ విషయాన్ని తుకారామ్ ఒక అభంగంలో వివరించాడు.

జోహోనియా ధన్ ఉర్తిమ వేన్నారే
ఉదాస బచారే వేంబురై

మతం పేరుతో జూదమాడే వారిని తుకారామ్ ఈశ్రోమి అభంగంలో తీవ్రంగా విమర్శించాడు.

శాస్త్ర గర్భదా జయే చే
తేదే రాకీ పాపాచ్చా

దాయా హోయా ముంకీ ముందోనియా ఫిర్మి
పాంతురోసి నహీ వస్త్రైం రాకీ

ధర్మపాలన ధర్మరక్షణ మని తుకారామ్ అభిప్రాయం.

ధర్మాచే సాలన్ లిరదే పాషాణ ఒండవీ
హేచి అమ్మాలిరదే కామ్.

నామహిమను వర్ణిస్తూ తుకారామ్ అది మోక్షంకంటే గూడా శ్రేష్టమైనదని అన్నాడు. కాలం మేముంటే మోక్షం తనంత తానుగా వలమేళురుని ప్రసాదించుడు.

దేవాపాశీ నాహీ మోక్షచే గంతోదే
ఆదునీ నిరారే ద్యాచే హోరీ
ఇంద్రియాలచా జయ్ సాధునియా మన్
నిర్విషయే కాలజ్ అనే తేదే

ఒక్కసారి గోవిందుని నామం లభిస్తే మనస్సు అనంద రూపాన్ని పొందుతుంది. అందువల్ల దేహభావం నశించి బ్రహ్మరూపాన్ని ధరిస్తుంది.

తుకారామ్, జ్ఞానేశ్వరుడు, నామదేవుడు, ఏకనాథుడు, కడీరు మొదలగు సత్పురుషుల గ్రంథముల నన్నింటినీ దాగా అధ్యయనం చేశాడు. సూర్రూపంలో ఉండే తుకారాముని

వచనములవలన మరాఠీ భాషకు ఎంతో శోభ లభించింది. మరాఠీసాహిత్యం పరిపక్వమైనది. జ్ఞానేశ్వర ఏకనాథుల కంటే తుకారాముని కవిత జనులను ఎక్కువగా ఆకర్షించింది. దానికి కారణం తుకారాము, శుద్ధ మరాఠీలో అభంగి రచన చేయడమే. అతని భావములు అధ్యాత్మ విజ్ఞాన వర్ణనములు కావడమే. తుకారామ్ కవితలో హిండిత్వ ప్రకర్షగానీ కళకారకు కళ అనే తల్పంగానీ కనిపించదు. జహజనులకు పనికివచ్చే భాషలో ఆయన రచనలు సాగిందాడు. భావములు పాఠమేగాని చాష సరళంగానూ, ఓజోగూణ యుక్తంగానూ ఉన్నది. తనకు జీవి తంలో లభించిన అనుభవాలను ఆయన సవిశ్వాసంతో చేయడానికి ప్రయత్నించాడు.

దేశ దుస్థితిని చూచి తుకారామ్ చాలా విచారించాడు. ధర్మ శ్రద్ధబద్ధుల వల్లనే జనులు వైస్వావస్థలో పడిపోయానని చింతింపడం చేయడం అన్నిటికంటే అవసరమని ఆయన భావించాడు. స్వదర్శి స్వప్నను తాగ్గుతలచేసి ధర్మప్రచారం చేయడానికి స్వరాజ్యం కావలెననే భావం తుకారామ్లో పాదుకాని దొంగిలించి.

నిఘదే మాంపరీ గిరువే దీర్

ఓడితా రాష్ట్ర దేవో నీ జగరాజా ప్రజాపీదా

కేరీ దుష్టరాంసీ రాత్రి.

రాష్ట్రోద్ధరణ అవసరమని తుకారామ్ తన మనస్సులో ఎంతగా పరితపించావో మనకు ఈ అధంగం వలన అర్థమయింది. 'వోవో' పరాక్రమాన్ని గురించి తెలుసుకొని ఇక రాష్ట్రం మంటిదనసుండి పంతులమొత్తులను పొగ్గించాలి. జీతాదాయి తన చింతానుండి శివాజీకి సత్కురుపుల ఆశీర్వాదం పేరు అవసరమని పట్టుకూ దొంగిలించి ఉంచేది. రత్నాలితంగా 'శివాజీ తుకారామును అపరిచించాడు. తుకారాముని కీర్తిని ప్రచురించేసి శివాజీ సత్కారాలనూ, వశ్రవైమా ర్గాలనూ ఆయనకు సమర్పించేవాడు. కాని తుకారామ్ చాటిని స్వీకరించేవాడు కాదు.

మానవింధ చేస్తా హేతో నూకరాచివిష్టా

చివట్కా చిర్రే మోదే హేలో బన్సారనిపదే

అలా లేదే పండిరిరాయా ముడుగోవిసీ కాసయా

తుకారామ్ సమకాలికుల సమర్థరామదాసు. తుకారామ్ రామదాసు లిద్దరూ 1608 లోనే జన్మించారు. కాని తుకారామ్ 1649 లోనే స్వర్గస్థుడైనాడు. తుకారామ్ స్వర్గస్థుడైన తరువాత సుమారు 30, 32 సంవత్సరాలవరకు రామదాసు మహారాష్ట్రదేశంలో జాగ్గిరిని కలుగజేశాడు. సమర్థ రామదాసు పర్పణ్ణేటిల్లా జామ్ అనే గ్రామంలో జన్మించాడు. తుకారాముని కాలంవరకు మహారాష్ట్రంలో ప్రబలితంగా ఉన్న భక్తిమార్గాన్ని సమర్థరామదాసు క్రొత్తమార్గానికి త్రిప్పి వేశాడు. రాముని ఆరాధ్యదైవంగా భావించి తనపేరు "రామదాసు" రాముని దాసు అని పెట్టుకొన్నాడు. భగవద్భక్తి ప్రచారం చేస్తూనే "సంఘటన"లో గల గొప్పరినాన్ని ప్రజలకు వివరించాడు. తాను తీర్చియాశ్రయించే దేశపరిస్థితిని బాగా తెలుసుకొన్నాడు. రాజకీయద్విష్టిలో శివాజీ చ్రావంధించిన స్వరాజ్యోద్ధిష్టమాన్ని రామదాసు బాగా సమర్థించాడు. అందువల్లనే శివాజీగూడా గురువైనాడు.

దాసబోధలగు రామాయణము, కిరుణాక్షిము ఆయన ఉత్తమ గ్రంథాలు. ఆనాటి మహారాష్ట్రానికి కావలసిన ఉత్తమబోధ దాసబోధలో లభ్యమవుతున్నది. దాసబోధలో మహాంతు దగ్గరనుండి మహామూర్ఖునివలకు ప్రతివాని స్వధామమూ వర్ణించబడింది. రామదాసు కేవలం సన్యాసికాదు. వాస్తవవాది. ఈయన కవిత్వంలో కావ్యకళకుంటే ఎక్కువగా భావ లకు ప్రాముఖ్యత ఉన్నది. రామదాసు కవికింటే సంఘసంస్కృతి అనడం ఎక్కువ ఉచితంగా కనబడుతుంది.

ఆయన పంపిరిలోని వారే జయరామ్, వడగాండ్కర్, రంగనాథస్వామి సిగడికిర్, కేశవస్వామి, అనుచుముక్తి మొదలైనవారు. రామదాసు ఈ కవులకు రామదాస పంచాయతన మని నామకరణం చేశాడు. ఈ పంపిరిలో ఏరేగాక ఇంకా అనేకమంది కవులు ఉచ్చవిల చారు. వీరిలో వేదాచార్యులు, గిరిచర్ మొదలైనవారు చేరి ఉన్నారు.

మొకుండిరాజుల కాలనాటికింటే రామదాసు కాలనాటికి కావ్యవస్తువు చాలా మారిపో యింది. రామదాసు సమకాలికుడైన వామన పండితుని క్విడమలన మహారాష్ట్ర సాహిత్యంలో వాడిత్వమూ, కన్యాప్రియత్వం దాని పుక్తిహించి నారంభించినవి.

వామనపండితుని కావ్యాలను రెండు విధాలుగా విభజించవచ్చును. ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలలో “యథార్థచీపి” భగవద్గీతను స్పష్టీకరించడానికి వ్రాయబడిన గ్రంథం. జ్ఞానేశ్వరుడు ఇదే విషయంపై రాసు వ్రాసిన గ్రంథానికి భావార్థచీపి అని నామకరణం చేశాడు. యథార్థచీపి, సిగమసారము, అపరీక్షనుభూతి, కర్పరత్నము మొదలగు గ్రంథాలు ఆధ్యాత్మికమైనవి.

రాకీక గ్రంథాలలో చాషావిలాసము, రాధావిలాసము, హరివిలాసము, సీత స్వయం వరము, శుకరంభ సంవాదము, చాలద్రీత మొదలగు గ్రంథాలు సినవంతమైనవి. వారాణసి రత్నాలలో అన్ని రసాలూ ఉంటుంటవి.

వామనపండితుని రచనలలో యమలం ఎక్కువగా ఉంటుంది. అందుకుగాను రౌంట్ మంది ఆయనను గురించి యమక్కా అని ఎగతాళిగా అంటుంటారు. ఏమైనా వామనపండితుడు కేవలం అక్షరస్వరూప కవిమాత్రమే కాదు. అరెడు మరాఠీ సాహిత్యానికి కొత్తకొత్త పుర్ణాలనూ, అలంకారాలనూ, ప్రసాదించాడు. ఒక కొత్త సంప్రదాయాన్ని వామనుడు ప్రవేశ పెట్టాడు. 1609 నుండి 1695 వరకు వామనుడు జీవించి ఉన్నాడు. ఆ కాలాన్ని శివయుగం, లేక స్వారంభ్రయయుగం అని అంటుంటారు. ఉపదేశాత్మకమైన కవిరామార్గం వదలివేయబడి భావుకత్వ ప్రధానమైన రవిరామ్యుగం ఆనాటినుండి మరాఠీ సాహిత్యంలో ప్రారంభమయింది.

వామనపండితుని కోవకు చెందినవారే రఘునాథ పండితుడు. నియమానుసారంగా పంపి కావ్యాలను రచించిన మొదటికవి ఇతడు. సరదిమయంతే స్వయంవరాధానం ఈయన రచించిన ప్రసిద్ధగ్రంథము. ఈ గ్రంథంలో హంస, నలుడు వీరిమధ్య జరిగిన సంభాషణ ఎంలో మనోహరంగా విర్ణయపడ్డది. మానవ స్వధామంలోబాటు పక్షిలస్వభావం గూడా మనోహరంగా ఆ గ్రంథంలో వివరించబడింది. స్వధావద్రణంలో ఈ కావ్యం విశేష ప్రఖ్యాతిని పొందింది.

అభ్యాసానికి కవిత్వం వ్రాయడం గూడా ఈ కాలంలో విశేషమే. ఇదే దృష్టితో రఘునాథుడు ఆనంద తనయ అనే కావ్యాన్ని పాఠానికి గాథను అధారంగా తీసుకొని వెయ్యి పదాలలో వ్రాశాడు.

ఇదేకాలంలో తంజావూరు ప్రాంతంలో గూడా కొంతమంది రచనలు సాగించారు. వారిలో మధవకవి చాలా ప్రసిద్ధుడు. మధవకవి రామాయణము, మహాభారతము మొదలగు గ్రంథాలను రచించాడు. తంజావూరు రచయితలు నాట్యసాహిత్యం మీదగూడా గ్రంథరచన సాగించారు.

శివాజీ దర్బారులో ప్రసిద్ధిపొందినకవి సామరాజ్ టోంసలాల కులగురువుల కుటుంబంలో ఆరవ జననం జరిగింది. తన కుల గౌరవాన్ని పురస్కరించుకొని అతనికి రాజాశ్రయం లభించింది. చిక్కిచేహండము, ముద్గలాభానము, మొదలగు వీరి రచనలు చాలా ప్రఖ్యాతిని సంపాదించినవి. సామరాజ్ సమకాలికులు నాగేశకవి, విరర్ బీడర్లు. నాగేశకవి సీతా స్వయంవరులు, విరరుని చిక్కిచే స్వయంవరులు, చ్రౌపదీ వస్త్రావహరణము, పాంచాల శ్రవణము, ప్రసిద్ధమైన కృతులు. వీరుని చందకౌస్తుభము, చిత్రకావ్యము, రచనాకళల్యము అనే గ్రంథాలు గూడా ఉత్తమమైనవి.

పేష్వాల కాలము

పేష్వాలనుండి పేష్వాలకాలం వరకు వివిధరచనలు మరాఠీలో జరిగినవి. పేష్వాల కాలంలో వేదాంత పరిచయైన పండితులూ, అభ్యాసాత్మకమైన రచనలూ వ్యాప్తిచెందినవి. ఆధ్యుత్తరం రంగింతోచాడు దాహ్యురంగంలో గూడా పండితులలో చాలా మార్పువచ్చింది. ఈ కాలంలో వృత్తాత్మకమైన రచనల పుష్కలంగా ప్రచురింపబడినవి.

ఇదేయుగంలో సరంజన మాధవునిగూడా కొన్ని రచనలు సాగించాడు. తరువాత వారాణసి రచనావృత్తులను అధారంగా చేసుకొని శ్రీధరుడు రచించిన పదాలు ఈనాటికి గూడా బహుజన సమాజంలో బహుళ వ్యాప్తిలో ఉన్నవి. మనోరంజనాన్ని సమకూరుస్తూ సాంసారిక వాధలతో పరితప్తమైన మానవసమాజాన్ని భక్తిమార్గంవైపుకు ప్రవృత్తులను చేయడంలో కృతకృత్యుడైన మహాకవి ఇతడు రప్ప ఇంకొకరు లేరిని చెప్పడంలో అంతయోక్తిలేదు. ఈయన ఇతర రచనలు హరివిజయము, రామవిజయము, పాంచవ ప్రతాపము శివరీరామ్య రము మొదలైనవి.

ఇదేకాలంలో మధ్వముని, అమృతరావు, మహీపతిబావా మొదలైన వారు గూడా రచనలు సాగించారు. మహీపతి రచితాలైన భక్తివిజయము, సంకల్పరామ్యతము, భక్తిరీలా మృతము, సంకల్పవిజయము, గణేశ పురాణము, చిత్రాశ్రేయ చరిత్ర గ్రంథాలు మరాఠీ సాహిత్యంలో విశిష్టమైన స్థానాన్ని సంపాదించుకొన్నవి.

మొరార్ పీఠం

మొరార్ పీఠ మహారాష్ట్ర థాన్లో విశేషంగా రచనలు చేశాడు. 18 వ శతాబ్దంలో ఈ కవిలో వామన పండితుని పాండిత్య ప్రకర్తా, సరంజన మాధవుని రచనాచతుర్వము,

మొదలగునవి మూర్తిభవించినవి. 1729 నుండి 1794 వరకు ఆయన జీవించి ఉన్నారు. ఈమధ్య కాలంలో మహారాష్ట్ర దేశంలో అనేకమైన రాజకీయపు మార్పులు జరిగినవి. కాని ఆమార్పుల ప్రధానం మోరోపంత్ మీద పడినట్లు కనపడదు. ఆయన సామాన్యజనం కొరకు పనిలు సాగించి స్వయంగాపాడి వినివీట్లా ఉండేవాడు. మోరోపంత్ మరాఠీలోనే గాని సంస్కృతంలో గూడా విద్వాంసుడు. ఆయన మహాభారతము, రామాయణము, శ్రీకృష్ణ విజయము, మంత్ర ఛాగవతము పఠించాడు. రామాయణం ఒక్కసారి వ్రాస్తే ఆయనకు సంతోషం కలుగలేదు. 108 పాదాలైన రామాయణాలను పేరుపేరు ఛందస్సులలో ఆయన పఠించాడు.

మోరోపంత్ రాష్ట్రము

మోరోపంత్ కాలంలోనే మహారాష్ట్ర రాష్ట్రంలో ఓంకార్త సంప్రదాయం బయట చేరింది. దానినే హాహర్ కావ్య సంప్రదాయమని అంటారు. ఈ సంప్రదాయంలో హావాదా రావణీయ ప్రముఖమైనవి.

మరాఠీలో మొదటి హావాదా 1659 లో రామోద్ధరన్ పతి సందిప్తంలో వ్రాయబడింది. బద్దేశములలో కులవేషాలను అరాచిందే "గోంధర్" అనే ఓంకార్త మహారాష్ట్ర దేశంలో ఆమెలుండ ఉన్నది. ఈ గోంధర్లోనుండియే హావాదా ఉద్భవించినది. గోంధర్లో మొదట దేవతాస్థలము తిరువార తొలం పదాధికము ఉంటుంది. ఈ పదాధికంలో మహారాష్ట్ర పీఠంకాదులు వర్ణింపబడి ఉంటుంది. అలాటి దేశవిశిష్టత గూడా ఇటువంటి నాటకపు సర్వాధానికీ బాగా తోడ్పడింది. మహారాష్ట్రం రాజ్యాధికారం అధిపతియైన రాజులను సంరక్షిస్తూనే గూడా కొన్ని హావాదాలు పఠించ బడ్డవి. నానానాహద్ పేరువే కావలెనే, పది రూపకాలూ, దాశీకాల్ అంటి పదిసంస్కృత ఇదెవ్వరిలో చేయబడినవి.

హావాదాలతో వాడు రావణీయ గూడా ప్రచారంలోనికి వచ్చినవి. దీక్షాంశ చివరి రోజులలో రావణీయ బాగా వ్యాప్తిమైనవి. దేవతాస్థలం తొలం హావాదాలు పట్టిడితే బససామా న్యున్న అనుకుంటేనే వారి దగ్గర బహుమతులను సంపాదించడానికి రావణీయ పట్టవది.

"రావణీ" మహారాష్ట్ర దేశంలోని జీవిత కావ్యం. హనుమాన్ రావణీలో సంగీతం కూడా చేరింది. క్రమంగా పదానికి రావణీయ వ్రామకాలకు ఒక్కొక్క పట్టిడినా అన్నిరకాల హావాదా అందులో చేరినవి. పట్టన పద్యాలను, నాటకపు సంగీతము, మొదలగు వాని మన రావణీకి మహారాష్ట్ర దేశంలో ఒక్కొక్క వ్యాప్తి పరిగింది. అనంతభండి, రామజోషి పరిభరామ్, ప్రధాన్ హోనాజీ మొదలగు రావణీకారులు మహారాష్ట్ర సాహిత్యంలో ప్రధాన స్థానాన్ని సంపాదించుకొన్నారు.

పుస్తక సమీక్ష :

జ్యోతి
(సచిత్ర మాస పత్రిక)

సంపాదకులు :

కాదానిలయము :

ధనికొండ హనుమంతరావు.

4 చాలుమొదలి వీధి, పుదాసు-17.

సంవత్సర చందా రు. 6-0-0   -   విడివక్రిత 6 అణాలు.

[illegible]

—“ନିର୍ଦ୍ଦେଶ”

అభ్యుదయ

(అభ్యుదయ చింతయితల ఐదవ మహాసభ సంచిక)

ప్రచురణ : అభ్యుదయ రీచయితల సంఘం, విజయవాడ.

ಪೆಲ : 1—8—0

చాలాకాలం గడువాన అఖ్యాయ రచయితల సంఘం పునర్బుద్ధిపబడి, విజయవాడలో ౧౯౫౫ జులై ౩౦, ౩౧ తేదీలలో మొదటి మహాసభ జరిగింది. ఆ మహాసభ సంగ్రహంలో ఈ సంచిక తీయబడింది. అఖ్యాయ వ్రాతల తిరిగి ప్రచురింపబడతూ ఉన్న తెలుసున్నది. ఇది పొందించిన విషయం.

ఈ ప్రత్యేక సంచికలో శ్రీ శ్రీ అధ్యక్షోపన్యాసం, ఉప్పల లక్ష్మణరావు గారి ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షోపన్యాసం, ప్రముఖ సాహితీచేత్తల సందేశాలు,

వివిధదేశాల రచయితల సంఘాల శుభాకాంక్షలు మొదలగువాటితోపాటు ప్రామాణికమైన వ్యాసాలు, కొన్ని గేయాలు వున్నవి.

పి. వి. రాజమన్నారావుగారి 'కవితామార్గం' ప్రశస్తికంగా చెప్పుకోదగిన నాటిక. వైఖిలు ఆధారంగా ఈ నాటిక వ్రాయబడింది. నాటిక కాలం కూడా పసుక్రిస్తు తీవించివున్న రోజులు. ఒక పాశ్చాత్యమతాన్ని ఆధారంగా పెట్టుకొని వ్రాయబడినా, ఈ నాటికలో భావతీయ ఆస్తి ప్రస్ఫుటంగా వున్నట్లుంది.

అనిసెట్టి సుబ్బారావుగారి 'చెప్పించి పూలు' అనే నురోనాటిక అభ్యుదయ చృత్పాత్రతో వ్రాయబడిన రచన.

సోమసుందర్ గౌడం "విప్రవాంశ కంఠాశి" అనుబద్ధమైన రమణీయ రచన.

కందుకూరి, రెంటాల, రాగుమంచి, యస్వీరేగారావు, గంగిరేని మొదలగు వారి గేయాలు ఈ చూచితో వున్నవి. అయితే 'తెలంగాణా' అనే కావ్యంలోంచి ఒక రచయిత ఇవ్వడు అచ్చపేసి ఆనుర్దినాలను జ్ఞప్తికితేవరకాగా లేదు.

కొనవటిగంటి కంటుంబరావుగారు వ్రాసిన 'కథానవలా' అను వ్యాసం, ఆంధ్రనాటక సాహిత్యమును గూర్చి శ్రీనివాస చక్రవర్తిగారు వ్రాసిన వ్యాసం, నేటి వాడుక భాష పేటి గ్రాంథిక భాష అనిచెప్పి గిడుగు సీతాపతిగారు వ్రాసిన వ్యాసం, మన బాలసాహిత్యాన్ని గూర్చి వార్ల చిరంజీవిగారు చేసిన సమీక్ష చదువదగిన రచనలు.

"అభ్యుదయ రచిత్యము, సవిమర్శః సమీక్ష" అను శీర్షికతో రమణారెడ్డిగారు వ్రాసినవ్యాసం ఈ సంచికకి ఎంతోమూల్యాన్ని చేకూర్చింది. ఈ వ్యాసంలో కొంత ఆత్మ విమర్శచేసుకోబడింది. అభ్యుదయ రచయితల సంఘ సభ్యులచే సృష్టించబడిన దొక్కటే అభ్యుదయ సాహిత్యమనీ, తత్పూర్వులూ తద్భిన్నలూ సృష్టించినది అభ్యుదయసాహిత్యము కాదని అనుకోరాగనీ వ్యాసకర్త హితవు చెప్పారు. అంతేగాక శ్రీ శ్రీ వ్యక్తిగతంగా త్రొక్కిన సరయలిజంపంటి ప్రయోగాలు దేశంలో ఎవ్వరి ఆమోదాన్ని పొందలేదనీ, ఆ వింత శ్రోవలను అభ్యుదయ సాహిత్యానికి అంటగట్టకూడదనీ అన్నారు.

అభ్యుదయ రచయితల సంఘం పునరుద్ధరింపబడుతూవున్న ఈ సమయంలో రమణారెడ్డిగారు వ్రాసిన మరికొన్ని విషయాలు కూడా రచయితలు బాగా ఆలోచింపదగి వున్నవి. "వ్యక్తి సంఘమూ పరస్పరాశ్రితాలు. వ్యక్తి

సమష్టిని గౌరవించక తప్పదు. లేకుంటే సమష్టి కోల్పోతుంది... బహుముఖమైన మానవజీవిత సమస్తాన్ని సమగ్రంగా విమర్శించి విస్పష్టత, సారశ్యము, సాందర్యము అనే లక్ష్యత్రయానికి కట్టుబడిన సాహిత్యాన్నే వాస్తవ వాద సాహిత్యమంటారు." అని రమణారెడ్డిగారన్నారు. తెలంగాణాలో వెల్లవిరిసిన అభ్యుదయ కవితావాన్ని ఈ వ్యాసార్థ సమీక్ష చేయలేదు. అందుకే కారణం వారికి ఇక్కడ గ్రంథాలు లభించకపోవడమేరట!

అభ్యుదయ సాహిత్యోద్యమం చరిత్రనూ అట్టే ఉద్యమ ఆవశ్యకతనూ ఎవరూ కాదనలేదు. అయితే కేవలం ఒకానొక రాజకీయ పార్టీకి పక్కతాళంగా వుండక, వర్గ సంఘర్షణలను మాత్రమే చిత్రిత్రూ కార్పన్ కాపీలవంటి రచనలను ఉత్పత్తిచేయడంలో నిమగ్నులుకాక కాని, సంఘ కార్యక్రమిగా ఎన్నికైన ఉమ్మల నెంకటరామయ్యగారన్నట్లు కవిగ సత్యాల్ని అవగాహన చేసుకుంటూ, అభ్యుదయ ప్రియమలవరచుకుంటూ, ఉత్తమ శిల్పిమూ ఉదాత్తభావసంపన్నతనూ కృషి సాధనా తపస్సు చేసిన నాడు ఉద్ధిమ సాహితీ సృష్టి జరుగుతుంది నడంలో ఎవరికీ అక్లిపాయ భేద వుండవచ్చులేదు.

—“సామితి”

కథలు రాయడమెలా?

రచయిత :

శ్రీ కొంతి కృష్ణమూర్తి

ప్రచురణ :

యశోధర ప్రచురణలు.

హనుమకొండ, వరంగల్.

వెల: 1—8—0

కథా రచయితగా శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారు పాఠకులకు సుపరిచితులు. కథా సాహిత్య ప్రక్రియల్లో కొన్ని అనుభవ విజ్ఞానాలను గడించుకొని “కథలు రాయడమెలా?” ప్రచురించారు. విషయనేకరణకు, ప్రతి చిన్న విషయాన్నీ విపులంగా చర్చించడానికి కృషి చేశారు. శ్రీ కొండవటిగంటి రుటుంబరావుగారి రన్నట్టు, ‘కథకులు కాబోయేవారు తమ బాధ్యతలను తెలుసుకొనడానికి, అయోమయస్థితిలో కథారచన సాగించుచున్నవారు ఒక దారికి రావడానికి” ఈ పుస్తకం కొంతమటుకు ఉపయోగపడుతుంది.

కథా సాహిత్యాన్నిగూర్చి లోగడ శ్రీ మహమ్మద్ - కాళింఖాన్ గారు "కథానిక" అన్న పుస్తకంలో చర్చించారు. 'కథానిక' లో కంటే ఈ పుస్తకంలో కొంత విషయ వివరణ ఉందనక తప్పదు. కథకులు కాగోరువారు, కథా ప్రక్రియలను తెలుసుకోగోరువారు ఈ పుస్తకం తప్పక చదవాలి.

— నింగరాజు

ఆనందమతం

ఐకించంద్ర చటర్జీ వంగభాషలో రచించిన ప్రసిద్ధనవలకు అనువాదం;

రచన : 'స్ఫూర్తిశ్రీ'

'వివంచికా ప్రచురణలు' కాకినాడవారి ప్రచురణ

1/2 క్రౌను సైజున 210 పుటలు

వెల : రూపాయిన్నర

18 వ శతాబ్ది చివరిభాగంలోని వంగదేశ పరిస్థితులు భూమికగా తీసుకొని అప్పటి సంఘంలోని మతభేదాలూ, వాటిని వినియోగించుకొని ఆంగ్లేయులు సడిపిన భేదనీతి యీనవలలో కథావస్తువులు. 1774-77 వరకు కరువుకాటకాలు వంగదేశాన్ని పీల్చిపీచేశాయి. అప్పటికి సవాబులే పరిపాలనలో ఉన్నప్పటికీ ఆంగ్లేయులను వారి పతావ ప్రజలవద్దనుండి పన్నులు వసూలు చేయడానికి నియమించారు. అలాగ పన్నులు వసూలుచేసి రస్తుతీసుకొని పోయేటప్పుడు దారిలో దొంగల ముఠాలు వారిని దోచుకొనేవారు. ఈ దొంగల ముఠాల నుండి తప్పించుకొనడానికి వారికి రక్షణగా సైన్యాలనుకుడా తీసుకొని పోయే వారు. ఈ సైన్యంలో తురకలు ఎక్కువమంది ఉండేవారు. వీరు హిందువుల్ని నానాహింసలు పెట్టేవారు. మగవారిని బంధించడం, అడవారిని చెలపట్టడం, నగలూ, ఆభరణాలూ దోచుకోవడం ఇటువంటి అమానుష చర్యలు చేసే వారు. వీరిని ఎదుర్కోవడానికి త్యాగబుద్ధిగల కొందరు యువకుల్ని చేరదీసి ఒక మహాత్ముడు ఒక ప్రతిఘటనోద్యమాన్ని సడిపిస్తాడు. వారికి ప్రధాన కార్య స్థానం అడవిమధ్యంలోని 'ఆనందమతం' అనే ఆశ్రమం. ఈ యాత్రమంలో చేరిన వారందరూ సంసారులయినా సరే కాషాయ వస్త్రాలు ధరించి గోసా యీలలాగు జీవిస్తారు. ప్రాణాలు అర్పించి అయినా జాతిశ్రేయస్సునీ దేశ గౌరవాన్ని కాపాడాలనీ ప్రతిజ్ఞ తీసుకొంటారు. ఈ సైన్యంపేరు 'సంతామలు'.

వీరు అంగ్లేయుల సేనలమీదా, వారికి అండగా ఉన్న తురకల మూకలమీదా తిరుగబడి యుద్ధంచేసి ఆత్మరక్షణ చేసుకొంటారు. ఈ సంఘర్షణలో ఈ సన్యాసులకు కలిగిన అనుభవాలు, వారు ప్రేమించిన ధర్మపక్షులకు సంతానానికి కలిగిన కష్టదుఃఖాలు చక్కగా వర్ణించారు. ఈ పుస్తకంలోనే నేడు మన జాతీయగీతంగా స్వీకరించిన 'వందేమాతరం' అనే పాట తొలిసారి ఉల్లేఖ్యమయింది. ఇందులో ఇతివృత్తానికి చారిత్రక ఆధారాలు లేకపోయినా అప్పటి వాతావరణం మాత్రం చరిత్రానుసారంగా సరియైనదే. బంకిం చంద్రుడు తన సహజధోరణిలో యా చరిత్ర తీసుకొని తరలెప్పనా శక్తితో చక్కని కథ సృష్టించేశాడు. అంగ్లేయుల పక్షికరణాన్ని మాత్రం ప్రతిఘటించి వారి పరిపాలన స్థాపించిన హిందూదేశ యాచార్యుల నిరూపితమయింది. అందుకే కథ చివర మహాత్మునిపట్ల "శ్రీకృష్ణులెవ్వరు? ఇంగ్లీషువా రానాడు మనకు మిత్రులు." అన్నవాక్యాలు సటి స్ఫురింపి భారతంలో కుడా అవ్వయిస్తాయి.

ఈ కవల అనువాదాలు ఇదివరలో వాపిళ్ళవాచూ, ఆంధ్ర ప్రచారిణి వారు ప్రకటించారు. వాని పైస్తురి అనువాదంలో గ్రాంథిక భాష ఉపయోగించుకుండా చిన్నచిన్న పాల్కాల్లో మిడిమి సరళమైన వ్యావహారిక భాష ఉపయోగించారు. ఇదివరలో మిడిమి సరళమైన భాష ఉపయోగించినా దానికి మంచి ఆకస్థితి కలిగివుంది.

— 'శ్రీవాళ్ళవ'

హృద్దీత

రాయలు $\frac{1}{2}$ నైజున 18 పేజీలుగల ఈ పద్యకావ్యం ఒక ఆధునిక శతకం.

వెల : అమూల్యం

రచన : సంపత్కుమార, సుప్రసన్న అనే జంటకవులు

ముద్రణ : రామలింగేశ్వర ప్రెస్, వరంగల్, నైజాము ప్లేజ్

ఇది ప్రభువుంగా వివేకానంద పత్రికలో వెలువడింది! వృత్తిరచనలో అభ్యాసం చేయడానికి తలుగు పద్యరచనలో చేతులు తిరగడానికి శతకం మంచి వ్యాయామ సాధన. ఈ శతకానికి స్వరకల్పన చేసిన కవి సమ్రాట్ విశ్వ

నాథ. సత్యవారాయణగారన్నట్లు 'ఈ చిన్ని కావ్యమునందు పద్యరచనా శత బహువిచిత్ర విశేషములు గలవు.' 'సర్వేశ్వర' మకుటముగల ఈ పద్య శతక ముతోని వృత్తములన్నీ శార్దూలాలూ మత్తేభాలున్నా! ఈ జంటకవులు శార్దూలాలచేత, మత్తేభాలచేతా సర్కసు చేయించారు. అయితే ఆ సర్కసుతో ఒక్కసారి అవి పీరు చెప్పినమాట విన్నవి; మరొకసారి వీరి చేజారిపోయినవి. యతిస్థానము విచిత్ర చేయుటలో 'పాశ్చ' 'గ్రా' 'స్మా' 'దైవ' 'దేవ' వంటి విషమప్రాసలను అవలీలగా ప్రయోగించుటలో ద్విపాద త్రిపాద దీర్ఘములయిన సమాసములను పొడిగించుటలో పీరు శార్దూలాలచేత నిజంగా సర్కసు చేయించారు. అయితే యీ సర్కసు లేకుండా సామాన్యముగా నిరాడంబరముగా పద్యము కమ్మెచ్చున తీసినట్లు లాగినపుడే పీరి ప్రతిభ బ్యోతకమగుచున్నది. చూడండి ఈ పద్యం :

తెలిజాబిల్లి పెయగు పెల్లికం బ్రోదించేసినట్లయ్యె ఏ
కలిమింగల్లట యొప్పు పేయటకు నీ కాంక్షు చారితె నా
కలలో నైసమ విమ్మ నమ్మెరు నటర్ గావించుమీ యెల్ల వే
ళం నీవై కడతేర్చగావలయు - నాంక్షుమ్మ; సర్వేశ్వర :

పాండిత్య స్ఫోరకాలయిన ప్రాథ ప్రయోగాలు పీరి పద్యశతంలో అందందు ప్రకాశిస్తున్నప్పటికీ, తెలుగు వ్యాకరణ దీపాన్ని పెద్దదిచేసి పీరు తీసుకొన్న స్వేచ్ఛలు శతకప్రయత్నములగుటచేత కుంతవ్యములనవచ్చును. 'అంతా' 'మాడా' వంటి అనవసరదీర్ఘాలూ 'భ్రాంతే చిత్రము' 'బ్రతికుండుదాక' 'వేరొక టుండగావలయు' 'ఇంతేకాదీ' వంటి వ్యావహారిక సంఘటనలు పీరు యథేచ్ఛగా వాడుకొన్నారు. 'ప్రాథ కవిత్వముతోని ప్రాగినిగ్యము అలవరచుకొన్న పీరి కవితాపాకము మిక్కిలి ప్రశస్త పథమున నున్న' దని 'విశ్వనాథ' వారు మెచ్చుకొన్నారు. వయస్సున చిన్నవారయిన ఈ కవులు ఈ శతకరచనలో కనబరచిన పాండిత్య స్ఫూర్తి సహృదయరంజకంగా ఉన్నది.

ఆరేపీనమునుండి పెల్లనటు లయ్యా; దృక్ క్రవంబుర్ నళం
బోరా; మావపు దందినాడుగద; ఇంకా కామ అభ్యాసం
శ్రీరామానుజుని తర్తయి ప్రళయవీచిదోరికామధ్య కే
కూరామృతంబగుటర్ వినాశమునందా కాంక్ష; సర్వేశ్వర :

'శ్రీవాత్సవ'

సికింద్రాబాదు మేయరు శ్రీ రంగపాండుగాడు అధ్యక్షులు.
గౌ. రెవిన్యూ డివిజన్ ముఖ్యులు శ్రీ కె. వి. రంగారెడ్డిగారు పట్ట ప్రదానోత్సవమును గావించిరి.

హిందీ ప్రచార సంఘ వారాంధ్రంలో జరిగిన మహిళా పరిషత్తు ఆవిష్కరణ కార్యక్రమంలో
 శ్రీ పి. వరాహరెడ్డి, రామలింగం, ఆంజనేయశర్మ గారల గా. గా. పాఠశాలలోని స్త్రీల కార్యకర్తలను కలవడానికి.

